Eerste Kamer

Jaarbericht 2024

Debatteren in goede sfeer

De Eerste Kamer werkt graag transparant en legt haar werkwijze het liefst zo duidelijk mogelijk uit. Daar hoort verantwoording afleggen bij. De Kamer brengt al sinds 2005 een eigen Jaarbericht uit. Dit jaar is dat in de vorm van een kleurrijk magazine, dat tegelijkertijd in druk en online verschijnt.

Vanwege de statuur en omdat het werk veelal in de luwte gebeurt, staat de Eerste Kamer voor veel mensen op afstand. De gang van zaken toelichten via een Jaarbericht kan helpen bij het slechten van bestaande barrières. Het Jaarbericht is divers van samenstelling: het behandelt zowel in het oog springende debatten, werkbezoeken, parlementaire democratie, als de laatste ontwikkelingen op het gebied van educatie.

De teksten zijn zowel los als achter elkaar goed leesbaar, u hoeft dus niet van voor naar achteren te lezen. Fijnproevers en wetvorsers kunnen door de QR-codes te scannen verder lezen op de Eerste Kamer-website. Twee gastschrijvers zijn uitgenodigd om hun blik te werpen op het functioneren van deze Kamer, wat tot interessante opiniestukken leidde. Een derde gastschrijver deelde op verzoek een bewerking van zijn lezing met daarin een belangrijke rol voor de Grondwet. Zodat u als lezer het complete plaatje krijgt.

Wat dat kleurrijke betreft: wie de debatten op de vergaderdinsdag bijwoont, weet dat de bijdragen net zo kleurrijk en divers kunnen zijn als de leden zelf. Zelfs als de ideologische meningsverschillen hoog oplopen, gebeurde dat ook in 2024 in een goede sfeer. De hoffelijke omgangsvormen zijn een terugkerend thema in de interviews met de vijftien fractievoorzitters die als een rode draad door dit Jaarbericht lopen. Zoals één fractievoorzitter het verwoordde: ‘Mooi is dat ik senatoren die het inhoudelijk niet met mijn bijdragen eens waren, toch aan het denken heb gezet.’

De hoofdredactie

Foto voorpagina: Robin Utrecht

Inhoud

Interviews

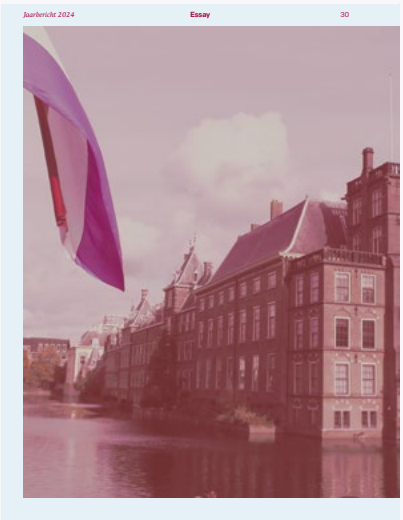
Fractievoorzitters blikken terug op hun politieke hoogtepunten van 2024.

Vanaf pagina 16

Essays

Hoe deed de senaat het in 2024 volgens een journalist en een onderzoeker.

Vanaf pagina 30

Cijfers

Infographics met de belangrijkste data van de Eerste Kamer in 2024.

Vanaf pagina 13

pagina 4 **Zelfbewuste Eerste Kamer deed in 2024 haar werk**
Jan Anthonie Bruijn

pagina 8 **‘Nederlanders rekenen op een *steady* senaat’**
Interview met de Griffier

pagina 22 **De commissies**

pagina 30 **Neptranen plengen over teloorgang rechtsstaat**
Carla Joosten

pagina 34 **Sleutelmomenten I**

pagina 52 **Kamer van maatschappelijke reflectie**
René Cuperus

pagina 64 **Sleutelmomenten II**

pagina 74 **Publiek en evenementen**

pagina 84 **Werkbezoeken**

pagina 94 **Parlementaire diplomatie**

pagina 100 **De Grondwet als winterdijk**
Maurice Adams

pagina 108 **Personalia 2024**

pagina 110 **Herdacht in 2024**

pagina 112 **De organisatie van de Eerste Kamer**

pagina 116 **De Eerste Kamer bezoeken**

Eerste Kamerleden in de plenaire zaal

Foto: Henriëtte Guest

Terugblik

Zelfbewuste Eerste Kamer deed in 2024 haar werk

Jan Anthonie Bruijn

De Eerste Kamer toetste wetsvoorstellen ook in 2024 op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. Maar wát als rechtmatig, uitvoerbaar en handhaafbaar werd gezien, was afhankelijk van de politieke bril waar senatoren van de verschillende fracties doorheen keken. Ook het afgelopen jaar was de senaat weer nadrukkelijk onderdeel van het politieke speelveld. Dat leidde tot zowel instemming als kritiek.

Meteen aan het begin van 2024 was de Eerste Kamer volop in het nieuws. Staatssecretaris Eric van der Burg van Asiel en Migratie verdedigde de Spreidingswet met passie in de senaat. Vooraf was er op de senatoren veel druk uitgeoefend om voor – of juist tegen – het wetsvoorstel te stemmen. De media-aandacht was groter dan voorheen. In versneld tempo werd het aantal geaccrediteerde journalisten in januari bijna verdubbeld van 28 naar 54. Met de NOS werd een liveregistratie afgesproken van het twee dagen durende debat op Politiek24. De uitzending trok ruim 450.000 kijkers. Burgemeesters en provinciebestuurders volgden het debat vanaf de publieke tribune. De tegenovergelegen perstribune zat zo vol dat fractiemedewerkers moesten uitwijken naar de fractiekamers om het debat te kunnen volgen.

Een uitzonderlijke en wat onwennige situatie voor de senaat, die bestaat uit deeltijdpolitici die meestal alleen op dinsdagen naar Den Haag komen. Een senaat die in de regel in de luwte opereert en die – zeker sinds de tijdelijke verhuizing van het Binnenhof naar de Kazernestraat – niet alleen fysiek, maar ook in de hoofden van veel mensen op afstand staat.

Mediapiek

Het afgelopen jaar kwam de Eerste Kamer wat dichterbij, ook dankzij andere mediagenieke momenten. Debatten over afschaffing van de salderingsregeling, de Huurwet, de verhoging van het minimumloon en de Algemene Politieke Beschouwingen konden rekenen op grote belangstelling. Een reguliere commissievergadering over beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld haalde zelfs het Achtuurjournaal. In juli trad het kabinet-Schoof aan, dat in de senaat acht zetels tekortkomt voor een meerderheid, een feit dat journalisten in hoge mate interesseerde. Het jaar werd afgesloten met een reeks commissievergaderingen waarin de begrotingswetsvoorstellen werden besproken. Door uitstel in de Tweede Kamer bereikten de 27 begrotingen voor 2025 de senaat pas in de allerlaatste vergaderweek van 2024. Met het oog op zorgvuldigheid werd besloten de begrotingen na de jaarwisseling te behandelen.

Door alle aandacht laaide de eeuwenoude discussie weer op over de rol die de senaat zou moeten spelen. Verschillende academici en journalisten stelden dat de senaat te politiek was geworden en vroegen zich af wat nu precies het verhaal van de Eerste Kamer was.

Tegenwicht

Om die – terechte – vraag goed te kunnen beantwoorden, is het belangrijk om te beginnen bij de basis, de drie taken zoals ze in de Grondwet zijn benoemd. De Eerste Kamer is medewetgever en controleur van de regering, en vertegenwoordigt het volk. Over de invulling van de rol, of de taakverdeling tussen beide Kamers, zegt de Grondwet weinig. Staatsrechtelijk is het zo dat de Eerste Kamer wetsvoorstellen om elke denkbare reden kan verwerpen en de regering net zo intensief kan controleren als de Tweede Kamer. Desondanks is het breed gedragen uitgangspunt dat het politieke primaat bij de Tweede Kamer ligt. De Tweede Kamer wordt immers direct gekozen en de Grondwet geeft de Tweede Kamer meer instrumenten bij het behandelen van wetsvoorstellen.

Hoe de Kamers zich tot elkaar verhouden, is een eeuwenoud discussiepunt, iets wat eigenlijk voor alle landen met een tweekamerstelsel geldt. In Nederland ontwikkelde de door de koning benoemde Eerste Kamer zich na 1815 al snel tot een machtsinstrument van de vorst dat pogingen tot vernieuwing uit de Tweede Kamer kon tegenhouden. Bij de grondwetsherziening van 1848 bleef de Eerste Kamer desondanks gehandhaafd, maar dan als een orgaan door de Provinciale Staten gekozen en vooral met het argument dat handhaving zou zorgen voor meer tijd voor reflectie.

Veel later, pas begin jaren 2000, werd een meer objectieve meetlat vastgesteld waarlangs wetsvoorstellen zouden moeten worden gelegd. Een CDA-senator sprak in 2002 als een van de eersten over ‘toetsen op kwaliteit: rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid’. Deze ‘drieslag’ kwam zwart op wit te staan in Jaarberichten van de Kamer. In 2007 kwamen er

Over wat rechtmatig, uitvoerbaar en handhaafbaar is, kun je discussiëren

‘Aandachtspunten voor wetgevingskwaliteit,’ waarin de drieslag te vinden was, naast doeltreffendheid en doelmatigheid. Ook toen al bleek dat wat als rechtmatig, uitvoerbaar en handhaafbaar wordt gezien, per politieke fractie sterk kan verschillen. Bovendien kan een kwalitatief goede wet alsnog om politiek-ideologische redenen sneuvelen. De door de senaat zelf ingestelde Tijdelijke commissie werkwijze Eerste Kamer concludeerde hetzelfde: toetsing door de Eerste Kamer is ondanks de focus op wetgevingskwaliteit, uiteindelijk politiek van aard.

In 2018 analyseerde de Staatscommissie parlementair stelsel de positie van de Eerste Kamer nog eens. De Staatscommissie – met in haar gelederen vijf oud-senatoren – kende de Eerste Kamer een duidelijke plek toe in het stelsel van macht en tegenmacht. De senaat zou er zijn voor het tegenwicht. Als het doel van een wet bijvoorbeeld buiten zicht raakt door politiek krachtenspel in eerdere fases van het wetgevingstraject, is er altijd nog de senaat. De Staatscommissie adviseerde het instrumentarium van de Eerste Kamer verder uit te breiden met bijvoorbeeld het terugzendrecht, een voorstel dat sinds 2023 bij de Tweede Kamer ligt.

Weerbaar

Senatoren komen soms tot verschillende conclusies als ze wetgeving beoordelen. Dat dat niet bijzonder is, bleek in de zomer tijdens de ledendag waar rolneming het thema was. Doordat senatoren worden gekozen en namens een politieke partij op de kieslijst staan, vertegenwoordigen de Kamerleden een ideologische achterban. De politieke bril is daarmee inbegrepen.

Concluderend is de Eerste Kamer een politiek instituut dat zich serieus aan haar taak wijdt. Een voorbeeld van de taakinvulling was het optreden tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen. Het kabinet-Schoof trof toen een zelfbewuste senaat die via een motie het signaal afgaf zuinig te willen zijn met toepassing van het noodrecht. Zonder duidelijke onderbouwing wilden de senatoren noodrecht niet inzetten voor asielwetgeving.

Het uitoefenen van de kerntaken viel in 2024 niet altijd mee door voelbare pressie van meerdere kanten: de samenleving werd ongeduldiger, de debatten binnen en buiten het parlement feller. Ongenoemd is nog de tijdsdruk waaronder de senatoren moeten werken, zeker die van de kleine fracties. Voor zorgvuldige bestudering van wetsvoorstellen is tijd nodig. Die kwam in 2024 geregeld onder druk te staan. Door een spoed vragende minister of staatssecretaris, of – zoals bij de begrotingen – wanneer de Tweede Kamer meer tijd nam dan vooraf voorspeld.

De praktijk leert dat een heroverweging van een wetsvoorstel door de senaat waardevol blijft, al was het maar omdat de gevolgen niet altijd geheel kunnen worden voorzien. Er is altijd het risico dat wets-voorstellen uit hun voegen raken door wijzigingen of aanvullingen vanuit de Tweede Kamer. Dan is een nadere beoordeling geen overbodige luxe.

De senaat heeft niet de intentie, noch de mogelijkheid, om het werk van de Tweede Kamer over te doen, maar wel om de regering uitspraken te ontlokken over interpretaties, invullingen en het doen van toezeggingen. Op die manier wordt ondubbelzinnig duidelijk wat er met een wet wordt bedoeld, de afspraken worden immers ook onderdeel van de wetsgeschiedenis. De Eerste Kamer is een laatste filter, een laatste horde voordat een wet van kracht wordt. Zorgvuldige besluitvorming vergroot de weerbaarheid van de democratische rechtsstaat. Dát verhaal in al zijn nuances goed over het voetlicht te brengen, is een een van de goede voornemens van de Eerste Kamer voor 2025.

Jan Anthonie Bruijn is sinds 2012 VVD-senator en sinds 2019 Voorzitter van de Eerste Kamer. Hij studeerde geneeskunde in Baltimore en Rotterdam. In 1988 promoveerde hij aan de Rijksuniversiteit Leiden en specialiseerde zich in nierziekten. Daarna was Bruijn werkzaam aan het Leids Universitair Medisch Centrum, als patholoog en hoogleraar immunopathologie.

Foto: Serge Ligtenberg

Ambtelijke organisatie

‘Nederlanders rekenen op een *steady* senaat’

interview met
de Griffier

Hoe verliep het jaar voor de griffie, de ambtelijke ondersteuning van de Eerste Kamer? In gesprek met Griffier Remco Nehmelman.

‘De in deeltijd werkende senatoren kunnen niet zonder goede ondersteuning’

Wat was 2024 voor een jaar?

‘We hebben dit jaar geïnvesteerd in relatief onderbelichte gebieden als digitalisering en cyberveiligheid. Ook kregen de fracties op verzoek van de politiek meer financiële ondersteuning. Er kwamen weliswaar medewerkers bij, maar de groei die vijf jaar geleden is ingezet, was in 2024 beperkt.’

Waarom was die groei de laatste vijf jaar nodig?

‘Ik begrijp die vraag, ooit had de Eerste Kamer de kleinste en minst kostende griffie wereldwijd. Efficiency is belangrijk, zorgvuldig werken net zo goed. Ik vind het belangrijk dat de griffie bij de tijd blijft. Wekelijks komen er tal van wetsvoorstellen op senatoren af, jaarlijks gemiddeld 250. Leden blijven deeltijdpolitici met een onderneming of functie buiten de Kamer. Als senatoren hun werk degelijk willen doen, kunnen ze eenvoudigweg niet zonder ondersteuning van kundige ambtenaren en fractiemedewerkers.’

Er kwam een commissie Digitalisering, waarom was dat?

‘Vanwege de snelheid van de ontwikkelingen in kunstmatige intelligentie heeft de Eerste Kamer extra expertise nodig. De vaste commissie voor Digitalisering werd door de Kamer ingesteld om meer grip te krijgen op wetgeving waarin algoritmes een grote rol hebben. Denk aan opsporingsmethoden waarbij wordt gewerkt met automatische profilering. Bij de behandeling van een wetsvoorstel moet je als parlement invloed kunnen uitoefenen en daar is alertheid en kennis voor nodig.’

De Eerste Kamer toetst wetgeving op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. Is daar afgelopen jaar nog iets in veranderd?

‘We toetsen al decennia op die drieslag. Al is wat je handhaafbaar of rechtmatig kunt noemen vaak ook een politieke interpretatie. Dit jaar is er wel een accentverschil: een aantal senatoren nam het initiatief om de uitvoerbaarheidstoets bij wetsvoorstellen te verbeteren. Bijvoorbeeld door meer rekening te houden met het doenvermogen van burgers. Na de toeslagenaffaire kwam er meer aandacht voor hoe wetgeving burgers kan raken. In de Eerste Kamer was er in 2021 de werkgroep-Recourt die de rol van de senaat bij de toeslagenaffaire onderzocht en ook aanbevelingen deed die nu nog doorwerken.’

In 2024 was constitutionele toetsing veel in het nieuws. Wat houdt dat in?

‘Constitutionele toetsing door de rechter houdt in dat de rechter mag toetsen of wetten al dan niet in overeenstemming zijn met de Grondwet. Volgens artikel 120 van de Grondwet kan dat momenteel niet. Constitutionele toetsing kan worden verricht door iedere rechter in Nederland of door een constitutioneel hof. Een constitutioneel hof let er op dat de wetgevende macht geen wetten maakt die botsen met de Grondwet. Het constitutioneel hof kun je zien als een bijzonder rechterlijk college dat toezicht houdt op de Grondwet.’

‘Koester het Nederlandse parlementaire stelsel’

Was het dan niet goed geregeld?

‘Wetsvoorstellen worden in Nederland getoetst aan internationale mensenrechtenverdragen waarin vrijwel dezelfde grondrechtbepalingen staan als in de Grondwet. Dat is al decennia zo: in de jaren vijftig is door de Grondwetgever besloten dat verdragen een belangrijke rol moesten krijgen. Zozeer dat nationale wetgeving daarvoor kan wijken. De Raad van State, parlementsleden, rechters van hoog tot laag: allemaal toetsen ze aan het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en andere internationale verdragen. Het is dus constitutioneel geregeld, al zijn er mensen die vinden dat er nóg een buffer nodig is.’

In hoeverre raakt dit de senaat?

‘Voordat constitutionele toetsing kan worden ingevoerd, is een wijziging van artikel 120 van de Grondwet nodig. Daarvoor moeten beide Kamers tweemaal akkoord gaan met een wijziging, de tweede keer met een tweederdemeerderheid. Als mensen zeggen dat het constitutioneel hof het tweekamerstelsel overbodig maakt, is een belangrijke tegenwerping dat de taak van de Eerste Kamer veel breder is dan die van een constitutioneel hof. Daarnaast zijn rechters in Nederland niet gekozen en parlementsleden wel. Juist het samenspel tussen de wetgevende, rechterlijke en uitvoerende macht is belangrijk voor een goed functionerende rechtsstaat.’

Hoe ging het verder in de Eerste Kamer in 2024?

‘Nieuwe fracties vonden snel hun draai. Nederlanders zien vermoedelijk liever een *steady* senaat die zo af en toe zijn tanden laat zien als dat nodig is, dan veel onrust. Belangrijk is dat een senaat ook meebeweegt als dat nodig is voor goed bestuur. In 2024 speelde de Eerste Kamer een eigen rol en bleek een buffer. De senaat moet opletten bij wetsvoorstellen die de rechtsstaat onderuithalen – en dat doen de senatoren. Vooraf nog eens goed kijken of een wetsvoorstel rechtmatig, uitvoerbaar en handhaafbaar is, is een taak die de Eerste Kamer uiterst serieus neemt.’

Wat is uw boodschap voor 2025?

‘Koester het Nederlandse parlementaire stelsel. De Eerste Kamer zorgt voor een laatste toets voordat wetgeving van kracht wordt en opereert met de nodige afstand tot de politieke waan van de dag. Het tweekamerstel is een belangrijk onderdeel van macht en tegenmacht en is daarmee onderdeel van de rechtsstaat.’

Griffier Remco Nehmelman is de hoogste ambtenaar van de Eerste Kamer en geeft leiding aan de ambtelijke organisatie, de griffie. Hij bereidt plenaire vergaderingen voor, staat de Voorzitter en leden bij en adviseert over staatsrechtelijke zaken. Nehmelman promoveerde in 2002 op een rechtsvergelijkende studie naar het algemeen persoonlijkheidsrecht in Duitsland en Nederland en is onbezoldigd hoogleraar publiek organisatierecht aan de Universiteit Utrecht.

Foto: Serge Ligtenberg

‘Een beetje integer kan niet’

In 1992 zei toenmalig minister van Binnenlandse Zaken Ien Dales in een toespraak over de integriteit van het openbaar bestuur: ‘Een beetje integer kan niet.’ Het is ruim dertig jaar later nog altijd een gevleugelde uitspraak. Integriteit is ook voor de leden van de Eerste Kamer van groot belang. Van hen mag worden verwacht dat ze voorbeeldig, betrouwbaar en transparant handelen.

Verschillende regels hebben daarom als doel integer handelen door Eerste Kamerleden te bevorderen. Dit begint bij de eed of belofte die alle leden bij de aanvaarding van hun ambt afleggen (artikel 60 Grondwet). Via de verplichting in de Wet vergoedingen leden Eerste Kamer om nevenfuncties openbaar te maken loopt dit over in de Gedragscode integriteit uit 2019.

In de Gedragscode vinden de Kamerleden regels over omgaan met belangen en met derden, over openbaarmaking van geschenken, buitenlandse reizen en nevenfuncties en over geheimhouding en vertrouwelijkheid. Elk artikel is voorzien van een beknopte toelichting. Leden houden elkaar scherp en spreken elkaar aan als het gaat om de naleving van de Gedragscode. Het onderwerp integriteit staat geregeld op de agenda van de vergadering van het College van fractievoorzitters.

De Gedragscode bevat ook een bepaling over de aanstelling van een externe vertrouwenspersoon, met wie de leden kunnen sparren over integriteits-kwesties. De huidige vertrouwenspersoon van de Eerste Kamer is Milène Junius. Zij is in december 2023 benoemd door de Kamer voor vier jaar en is aanspreekpunt en sparringpartner voor de senatoren in integriteitskwesties. De vertrouwenspersoon wordt ook betrokken bij periodieke sessies over integriteit in de Kamer.

Openbaarmaking

De Gedragscode verplicht de leden de door hen (in hun hoedanigheid als Kamerlid) ontvangen geschenken met een hogere waarde dan 50 euro in een register te vermelden. Verder moeten de leden hun gemaakte buitenlandse reizen vermelden in een register. Het gaat hierbij om reizen die ze als lid van de Kamer hebben gemaakt op uitnodiging en voor rekening van derden.

De meeste Kamerleden hebben naast het Kamer-lidmaatschap een hoofdfunctie elders. Vaak bekleden zij daarnaast diverse nevenfuncties. Leden moeten op grond van de wet en de Gedragscode deze functies openbaar maken op de website van de Eerste Kamer. De werkzaamheden en organisatie moeten kort zijn beschreven. Daarbij geven ze aan of het een betaalde functie betreft.

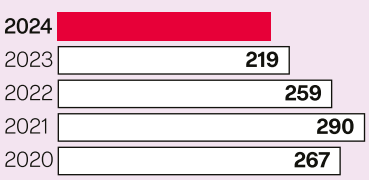
Toezicht

Het College van Voorzitter en Ondervoorzitters ziet toe op het naleven van de Gedragscode. Op verzoek van een of meer leden, of uit eigen beweging, kan het College uitspraken doen over de interpretatie van de Gedragscode en daarbij ook aanbevelingen doen. In 2024 heeft het College één keer een uitspraak gedaan op grond van de Gedragscode. Het belangrijkste doel van een uitspraak van het College is om meer duidelijkheid te krijgen over de interpretatie van de bepalingen. Alleen bij schending van geheimhouding of vertrouwelijkheid kan de Kamer, op voorstel van het College, sancties aan een Kamerlid opleggen.

Sinds 2023 organiseert de Kamer voor alle leden een jaarlijkse integriteitssessie over actuele thema’s. Ook gaan de leden met elkaar in gesprek over integriteit. In 2024 is aan de hand van door een theatergroep gespeelde praktijksituaties gesproken over hoe om te gaan met integriteitsvraagstukken.

Wetsvoorstellen

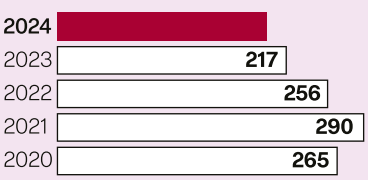
201 afgehandeld

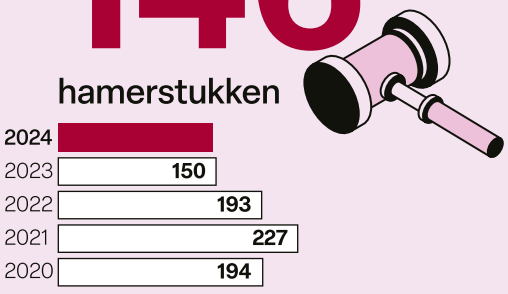
3 verworpen

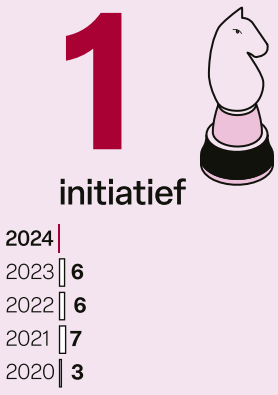
198 aangenomen

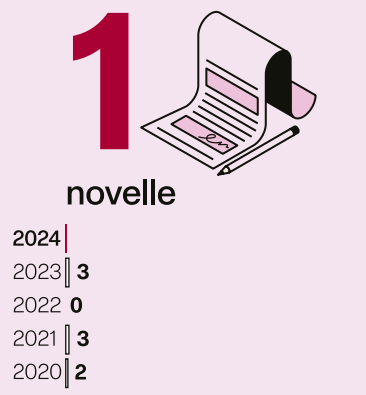
146 hamerstukken

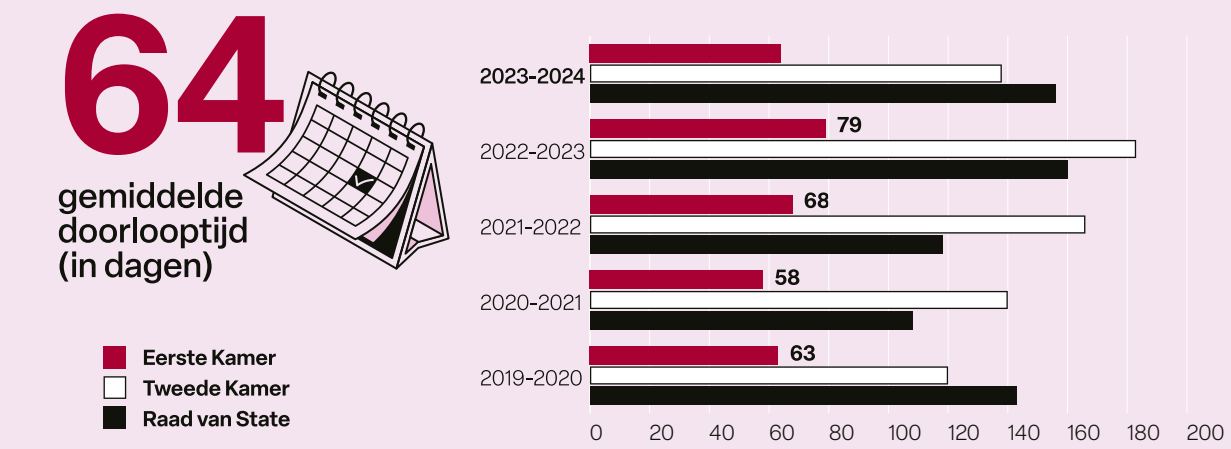
1 initiatief

1 novelle

64 gemiddelde doorlooptijd (in dagen)

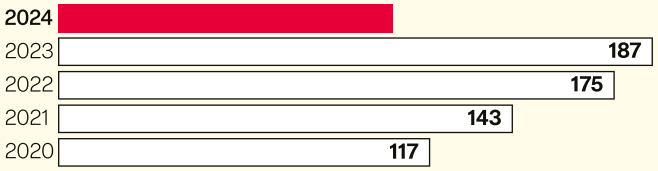

Moties

105

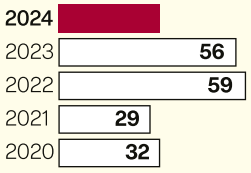
totaal behandelde moties

32

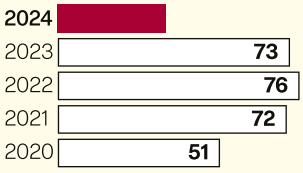
aangenomen

34

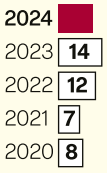
verworpen

11

gewijzigd

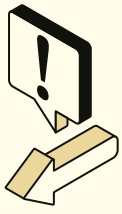
15

aangehouden

11

ingetrokken

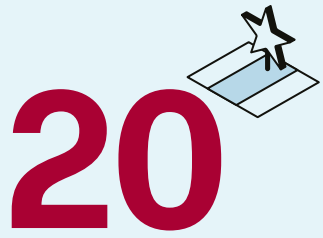
2

vervallen

Europese voorstellen

20

behandeld

2024	
2023	21
2022	29
2021	38
2020	28

3

mondelinge overleggen

2024	
2023	0
2022	2
2021	2
2020	8

15

schriftelijke overleggen

2024	
2023	17
2022	26
2021	34
2020	24

5

politieke dialogen

2024	
2023	8
2022	8
2021	25
2020	8

1

behandelvoorbehoud

2024	
2023	1
2022	0
2021	0
2020	0

0

subsidiariteits-bezwaren

2024	
2023	1
2022	1
2021	0
2020	1

Europese werkwijze

De behandeling van Europese voorstellen is geïntegreerd in het reguliere werk van de Eerste Kamer. Er zijn verschillende instrumenten:

Schriftelijk en mondeling overleg
Een Kamercommissie stelt schriftelijk of mondeling vragen aan het kabinet over een Europees voorstel.

Politieke dialoog
Een commissie stelt (meestal) schriftelijk vragen aan de Europese Commissie over een voorstel.

Subsidiariteitsbezwaar
Hiermee geeft de Kamer aan dat een wetsvoorstel van de Europese Commissie naar haar oordeel niet op Europees niveau thuishoort, maar op nationaal niveau.

Parlementair behandelvoorbehoud
Hiermee geeft de Kamer aan dat zij een voorstel van bijzonder belang acht en uitgebreid wil worden geïnformeerd voordat de Raad van ministers van de EU een besluit neemt.

‘We leven in een **overgereguleerd** land’

Ilona Lagas
fractievoorzitter BBB

‘De BBB is een jonge fractie, we kwamen op 13 juni 2023 in de Kamer. We proberen te handelen naar onze kernwaarden: professionaliteit, authenticiteit, naoberschap en de gulden regel, wat gij niet wilt dat u geschiedt, doet dat ook de ander niet. Het is een eer om binnen dit team de fractievoorzitter te mogen zijn. Door mijn ervaring als leidinggevende in het ziekenhuis en later in het mbo, als voorzitter binnen verschillende Raden van Toezicht, voorzitter van besturen in de vrijwilligerssfeer en door een master Dispute Studies aan de Universiteit van Amsterdam, schrik ik niet snel terug van de vraag om ergens leiding te geven.

Een team vormen kost tijd, maar ik vind het leuke tijd. Voor mensen met een leidinggevende functie naast hun werk als senator valt het niet altijd mee om in een team te functioneren. Ik ben dan ook verrast hoe het team dat toch heeft weten op te pakken. We hebben best wat geschoven in de bezetting van onze commissies, om zo binnen de commissies de beste samenwerking en vakkennis te krijgen.

Maandelijks houden we met de fractie thema-avonden waarvoor we een deskundige uitnodigen, bijvoorbeeld over klimaatontwikkeling of de digitale euro. Op Prinsjesdag ontmoette ik de zoon van senator Carla Moonen van D66. Hij was net gepromoveerd op leefbaarheid op het platteland en ik heb hem uitgenodigd voor een thema-avond, die heel geslaagd was. Zijn conclusie was glashelder: wetgeving is vaak grootstedelijk georiënteerd, er zou meer naar het platteland moeten worden gekeken.

Wat we dit jaar met meerdere partijen voor elkaar hebben gekregen, is aandacht vragen voor het doenvermogen van burgers. Als voorzitter van de commissie voor Binnenlandse Zaken heb ik samen met Mary Fiers (GroenLinks-PvdA), Boris Dittrich (D66) en Madeleine van Toorenburg (CDA) een notitie geschreven, waarbij beter wordt gekeken naar hoe wetgeving uitwerkt voor burgers en of een wet uitvoerbaar en handhaafbaar is. We kregen daarvoor nog een compliment van de directeur van de Sociale Verzekeringsbank. De notitie is een leidraad bij de beoordeling van wetsvoorstellen in alle commissies.

Begin 2024 werd de financiële regeling van kracht op grond waarvan alle Eerste Kamerfracties voortaan op 1 extra fte ondersteuning kunnen rekenen. Dit is belangrijk voor de kleinere fracties: zij moeten ook de tijd en de kans hebben om wetsvoorstellen goed te doorgronden. De Eerste Kamer is immers het laatste filter voordat wetgeving het land in gaat.

Wat mij het afgelopen jaar opviel, is dat wij wetten te behandelen krijgen waarvan niet altijd duidelijk is welk probleem ze oplossen. De naam van de wet is vaak zo geformuleerd dat je denkt wie kan hiertegen zijn? Als je er vervolgens in duikt en let op uitvoerbaarheid, dan valt het geregeld tegen. De naam van de wet dekt de lading niet. Neem de Wet toezicht gelijke kansen bij werving en selectie die we uiteindelijk als Kamer hebben verworpen. Niemand is voor discriminatie, maar we hebben tegengestemd omdat die wet in de praktijk niet het gewenste effect zou hebben. Als oud-wethouder van Ommen weet ik wat wetten doen, ik heb er vaak genoeg op lopen mopperen. We leven in een overgereguleerd land. Niet alles hoeft in wetten te worden vastgelegd. Het is goed dat ik met ons team nu aan de andere kant zit en kwalitatief slechte en onnodige wetgeving kan tegenhouden.’

Foto: Robin Utrecht

Meer focus op burgers bij toetsing wetsvoorstellen

Wetsvoorstellen kunnen ingewikkeld zijn. Bij de beoordeling van nieuwe wet- en regelgeving kijkt de Eerste Kamer naar rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. Het helpt daarbij om uitvoeringsscenario's te schetsen. In 2024 namen Eerste Kamerleden Ilona Lagas (BBB), Boris Dittrich (D66), Madeleine van Toorenburg (CDA) en Mary Fiers (GroenLinks-PvdA) als leden van een werkgroep het initiatief om concrete voorstellen te doen om de aandacht van de Eerste Kamer voor de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van voorgestelde wetgeving te vergroten. Ook was de ambitie van deze werkgroep om bij de behandeling van wetten meer rekening te houden met het vermogen van burgers om in actie te komen en vol te houden, zelfs bij tegenslagen. Voor dit 'doenvermogen' voerden de leden gesprekken met uitvoeringsorganisaties en de stuurgroep Staat van de uitvoering'. De stuurgroep is eindverantwoordelijk voor de 'Staat van de uitvoering' waarin wordt gekeken naar de publieke dienstverlening in Nederland.

Signaleren

Het stapelen van regel op regel kan ervoor zorgen dat burgers het spoor bijster raken en de uitvoering lastig wordt en tot problemen leidt. Uitvoeringsorganisaties gaven aan het liefst in een zo vroeg mogelijk stadium bij het maken van nieuwe regels te worden betrokken. Eerste Kamerleden gebruiken toetsen van deze organisaties wanneer ze een nieuw wetsvoorstel moeten beoordelen. De leden van de werkgroep pleitten in hun notitie voor standaardisering en uniformering van deze 'uitvoeringstoetsen' en voor heldere taal. In de uitleg bij een wetsvoorstel zou ook meer aandacht moeten worden besteed aan de relatie van de nieuw voorgestelde regels met bestaande regels. Juist stapeling van regels kan de uitvoerbaarheid in gevaar brengen. De werkgroep heeft voorstellen gedaan om de aandacht voor uitvoerbaarheid, handhaafbaarheid en doenvermogen door de Kamer als geheel te borgen. Deze voorstellen zijn in november onder de aandacht gebracht bij alle commissies.

Bij beoordeling van wetten wordt voortaan scherper gekeken naar doenvermogen

Voorstellen

Een van de voorstellen luidt dat de senatoren consequent moeten nagaan of de beschikbare informatie over uitvoerbaarheid en doenvermogen in de toegezonden stukken bij wetsvoorstellen voldoende is. Zo niet, dan kunnen zij de regering verzoeken om aanvullende informatie, om zo een beter oordeel te kunnen vellen over het wetsvoorstel. Ook kan de Kamer een gesprek organiseren met de mensen die verantwoordelijk of betrokken zijn bij de uitvoering en handhaving van de voorgenomen regels. De werkgroep zet haar werk voort in 2025 en streeft naar betere informatievoorziening aan het parlement over handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en doenvermogen. Zo kunnen Kamerleden beter afwegen of de kwaliteit van de voorgestelde regels voldoende is en burgers bij de uitvoering niet in de knel komen.

Vergaderingen

36 plenaire vergaderingen

2024	
2023	43
2022	41
2021	44
2020	40

560 commissievergaderingen

2024	
2023	551
2022	598
2021	692
2020	607

9 deskundigen-bijeenkomsten

2024	
2023	7
2022	6
2021	18
2020	3

9 mondelinge overleggen

2024	
2023	12
2022	9
2021	8
2020	14

19 technische briefings

2024	
2023	22
2022	15
2021	6
2020	11

5 petitieaanbiedingen

2024	
2023	7
2022	0
2021	0
2020	0

10 schriftelijke vragen

2024	
2023	17
2022	16
2021	14
2020	8

0 interpellaties

2024	
2023	5
2022	2
2021	1
2020	1

‘We schuwden schurende discussies niet’

Paul Rosenmöller
fractievoorzitter GroenLinks-PvdA

‘Samenwerking aan de links-progressieve kant voelt als heel logisch. Ik heb het idee dat het grote publiek het al is vergeten – afsplitsingen komen in de politiek nu eenmaal vaker voor dan samensmeltingen – maar GroenLinks en de PvdA vormen pas sinds anderhalf jaar samen één fractie. De Eerste Kamerfractie is in de zomer van 2023 geïnstalleerd, 2024 was het eerste volle jaar in deze samenstelling. Het ging heel goed. Ik denk zelfs dat als je een dag met onze fractie zou meelopen, je niet kunt zeggen welke leden tot de GroenLinks-fractie behoorden en welke tot die van de PvdA.

Omdat ik de fusie wilde laten slagen, hebben we het afgelopen jaar flink geïnvesteerd in het elkaar beter leren kennen. Dat ging diep en heus niet alleen over politiek. Ook persoonlijke kwetsbaarheden kwamen op tafel. In mijn andere werk heb ik geleerd hoe belangrijk zoiets is voor de teamvorming. Lief en leed worden nu makkelijker gedeeld, er wordt rekening met elkaar gehouden. Zo creëer je een veilige setting en ben je beter bestand tegen schurende discussies. Want echt niet iedereen in de fractie denkt over alles hetzelfde. Bij een fusie zijn er altijd politieke duiders die de samenvoeging met een loep bekijken, op zoek naar een lont dat de boel laat exploderen. Maar dat gaat niet gebeuren, daarvoor zijn we te hecht geworden.

Wat de debatten in de Eerste Kamer betreft, staan me twee momenten bij. Allereerst de Spreidingswet. Daarin werd grote politieke moed getoond. De VVD-fractie stemde voor het wetsvoorstel om asielzoekers over gemeenten te spreiden, tegen de wens van de politiek leider in. Staatssecretaris Eric van der Burg heeft toen gevochten als een leeuw in een ingewikkelde politieke context. Het volstrekt heldere standpunt van de VVD-fractie en de manier van handelen in dat debat is een compliment waard.

Een tweede belangrijk moment vond ik de Algemene Politieke Beschouwingen, die in het teken stonden van het asielnoodrecht. Het kabinet had controversiële plannen rondom asiel gelanceerd. Ik vond het een dieptepunt dat dit mogelijk was, maar een hoogtepunt dat de Eerste Kamer het tij wist te keren. Het is mooi dat we als Eerste Kamerfracties elkaar hebben weten te vinden op dit dossier, de goede onderlinge relaties tussen de fractievoorzitters betaalden zich uit.
Op het moment zelf was het nog spannend: zouden we de meerderheid weten te verzilveren? We zagen de spanning in de coalitie over dit onderwerp oplopen, en dan weet je dat je als Eerste Kamer een rol te spelen hebt. De SGP, D66 en onze fractie hebben intensief met elkaar overlegd over de route, het lukte allemaal vijf voor twaalf. Als senatoren speelden we onze staatsrechtelijke rol. Het ging echt ergens over: de uitspraak van de Eerste Kamer werd een belangrijk argument voor het kabinet om de noodrechtroute te verlaten.

Er was ook kritiek, we zouden te politiek zijn. De Eerste Kamer is natúúrlijk politiek: als fractie toetsen we wetgeving secuur, maar kijken we ook of de wet een stap vooruit of achteruit is voor Nederland. Als in de Eerste Kamer een loepzuivere wet komt die een verlaging van het minimumloon betekent, stemmen we tegen. Momenteel wordt breed gedeeld dat de rechtsstaat in het geding is. Dat het huidige kabinet een rechtsstaatverklaring nodig heeft, zegt wel iets. Het vraagt alertheid, van ons allemaal.’

Foto: Robin Utrecht

De commissies

De commissie voor Financiën had 22 oktober een mondeling overleg met staatssecretaris Idsinga

Start behandeling wetsvoorstellen

De behandeling van een wetsvoorstel binnen de Eerste Kamer start in de commissies. Tijdens een schriftelijke voorbereiding in de commissie kunnen Kamerleden commentaar geven op het voorstel en vragen stellen aan de regering of de initiatiefnemers. Als één of meerdere leden dat wensen, volgt een debat in de plenaire zaal. Daarna besluit de Kamer over het wetsvoorstel.

Voorbereiding

Een wetsvoorstel wordt direct nadat het door de Tweede Kamer is aangenomen naar de Eerste Kamer gestuurd. Hier stelt de Voorzitter het 'in handen van een commissie'. In de commissies bespreken de leden onder meer de procedure. De commissie bepaalt of het wetsvoorstel direct op de agenda kan worden gezet van de plenaire vergadering of dat er een voorbereidend onderzoek nodig is.

Het voorbereidend onderzoek bestaat uit de uitwisseling van stukken. De leden van de commissie geven namens hun fractie schriftelijk commentaar op het voorstel en stellen vragen aan de regering. De regering reageert daarop in een nota naar aanleiding van het verslag. Soms worden er meerdere van zulke schriftelijke rondes gehouden. Na de schriftelijke voorbereiding melden commissies het wetsvoorstel aan voor behandeling in de plenaire vergadering. Dat kan zijn als hamerstuk, of eerst nog een debat. De Voorzitter zet het dan op de agenda. In de korte aantekeningen geeft de commissiegriffier beknopt weer wat er tijdens commissievergaderingen is besproken.

De commissievergaderingen zijn openbaar. Het publiek kan de vergaderingen volgen vanaf de tribune in de commissiekamers of via de livestream op de website van de Eerste Kamer. De vergaderingen kunnen ook worden teruggekeken op de website, via 'Verslag & debat gemist'.

Kamercommissies

De Eerste Kamer heeft veertien vaste commissies en een aparte commissie voor de verzoekschriften. In 2024 is de commissie Digitalisering ingesteld (zie pagina 29). Verder zijn drie commissies van naam veranderd: de commissie voor Infrastructuur en Waterstaat/Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (I&W/VRO), de commissie voor Economische Zaken/ Klimaat en Groene Groei (EZ/KGG) en de commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingshulp (BDO).

Er is de mogelijkheid tot het stellen van vragen aan de regering

Minister Faber van Asiel en Migratie maakt kennis met de commissie voor I&A/JBZ-Raad

De commissies

- Binnenlandse Zaken (BIZA)
- Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingshulp (BDO)
- Digitalisering (DIGI)
- Economische Zaken/Klimaat en Groene Groei (EZ/KGG)
- Europese Zaken (EUZA)
- Financiën (FIN)
- Immigratie en Asiel/JBZ-Raad (I&A/JBZ)
- Infrastructuur en Waterstaat/Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (I&W/VRO)
- Justitie en Veiligheid (J&V)
- Koninkrijksrelaties (KOREL)
- Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)
- Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)
- Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)
- Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
- Verzoekschriften

Zij volgen met hun naamsverandering de toevoeging van de ministeries van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Klimaat en Groene Groei in kabinet-Schoof en de naamsverandering van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp. Bij de commissie I&W/VRO was overigens niet alleen sprake van een naamswijziging: de commissie nam het dossier volkshuisvesting (bouwen, wonen, huren e.d.) over van de commissie voor Binnenlandse Zaken. Het nieuwe ministerie van Asiel en Migratie wordt gevolgd door de commissie voor Immigratie en Asiel/JBZ-Raad. De naam van die commissie is hetzelfde gebleven.

Sessies met experts over water

De commissie voor Infrastructuur en Waterstaat/ Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening organiseerde in 2024 vier deskundigenbijeenkomsten over water. Het idee voor de deskundigenbijeenkomsten vloeide voort uit schriftelijk overleg met het kabinet over het landelijk veiligheidsbeeld primaire waterkeringen. Op voorstel van een door de commissie ingestelde werkgroep besloot zij vervolgens het onderwerp 'water' vanuit meerdere invalshoeken te benaderen.

Aan bod kwamen onder meer de complexiteit van de regelgeving en de effecten op bijvoorbeeld woningbouw, landbouw en scheepvaart. Daarnaast waren de sessies een manier om kennis te vergaren over de capaciteit en financiële armslag die nodig zijn om het beleid uit te voeren. Ook werd nagegaan of er al bestaande praktijken zijn waarvan kan worden geleerd. In 2025 zal de commissie de opbrengsten van de deskundigenbijeenkomsten betrekken bij verder overleg met de regering.

19 maart

Voor de eerste bijeenkomst op 19 maart waren sprekers uitgenodigd van het Planbureau voor de Leefomgeving, de TU Delft, Wageningen University & Research en de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Zij gingen dieper in op wat het concreet betekent wanneer water en bodem richtinggevend worden bij de ruimtelijke inrichting van Nederland.

26 maart

In de tweede bijeenkomst op 26 maart was water-veiligheid tot 2100 het hoofdthema. Besproken werden het hoogwaterbeschermingsprogramma, de dijkversterkingsronde en klimaatscenario's voor de toekomst. Deltacommissaris Co Verdaas en sprekers van de Unie van Waterschappen, de TU Delft, de Algemene Rekenkamer, Deltares en het KNMI waren uitgenodigd.

2 juli

In de derde bijeenkomst op 2 juli bleek dat de kwaliteit van drinkwaterbronnen onder druk staat, door nitraat, bestrijdingsmiddelen en industriële stoffen als PFAS. Het gesprek ging verder over gewasbeschermings-middelen, de gevolgen voor de agrarische sector en hoe de Nederlandse natuur onder druk staat door verontreiniging, verzuring, versnippering en verdroging van de bodem. Senatoren gingen over deze onderwerpen in gesprek met emeritus-hoogleraar Piet Verdonschot en met sprekers namens de Vereniging van waterbedrijven, het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden, de Vereniging van bos- en natuurterrein-eigenaren, de Unie van Waterschappen en Land- en Tuinbouworganisatie Nederland.

26 november

In de laatste bijeenkomst op 26 november werd gesproken over de overlap van verschillende Rijksprogramma's en de noden van jonge boeren. Hiervoor schoven vertegenwoordigers aan van het College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs, het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt en de Vereniging van Waterbouwers. Senatoren spraken verder met vertegenwoordigers van Bouwend Nederland, het Gelders Ondergrond Overleg en het Platform Slappe Bodem. Dit gesprek ging over de invloed van regelgeving op bouw- en infrastructuurprojecten, de samenwerking tussen decentrale overheden en de 'traagheid' van de effecten van het water- en bodemsturend beleid. Deze zullen naar verwachting pas na tientallen jaren merkbaar zijn.

‘Ik vind het elke dinsdag een feest’

Paul van Meenen
fractievoorzitter D66

‘Als je me vraagt een hoogtepunt te noemen zou ik bijna zeggen: het werk hier is één groot hoogtepunt. Ik mag de samenleving nu al ruim twaalf jaar dienen, eerst in de Tweede Kamer en sinds 2023 in de Eerste Kamer. Als senator geef je oordelen die de levens van mensen beïnvloeden. Ik vind het elke dinsdag een feest. In de Eerste Kamer slagen we erin om het persoonlijke en politieke uit elkaar te houden. We investeren in goede relaties. We zitten dan ook door elkaar, en niet zoals in de Tweede Kamer alleen naast politici die hetzelfde denken.

Politiek gezien waren er meerdere belangrijke momenten voor de D66-fractie. Allereerst de definitieve beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld. In de Tweede Kamer stemden 146 van de 150 leden voor sluiting, dus het leek een gelopen race. Maar op 2 april ging het in de Eerste Kamercommissie waar de wetsbehandeling werd voorbereid alsnog mis, omdat er tóch over openhouden werd gesproken. Fractiegenoot Willemijn Aerdts en ik hebben toen aan de bel getrokken, de journalisten ingelicht, waardoor deze commissievergadering alle nieuwsbulletins haalde. Wonderbaarlijk: werd het overheidsfalen in dit dossier eindelijk erkend, dreigde het wéér mis te gaan. Het werd een emotioneel debat, waarvoor staatssecretaris Hans Vijlbrief, eveneens D66, zich nog enorm heeft ingezet. De sluiting werd in 2024 een feit.

Het afwenden van de dreigende btw-verhoging op media, cultuur en sport was een ander belangrijk succes. Een weeskind, want geen van de regeringspartijen had de btw-verhoging in het programma staan. D66-collega Carla Moonen heeft bij de Algemene Politieke Beschouwingen een motie opgesteld om er een apart wetsvoorstel van te maken. Die is breed aangenomen. In het hele land kwam er energie los om tegen deze verhoging te demonstreren. Het besluit tot verhoging staat uiteindelijk wel in het Belastingplan 2025, maar zal niet worden uitgevoerd.

Dieptepunt vind ik de voorgenomen bezuinigingen op onderwijs. In de vorige regeerperiode heeft D66 er als regeringspartij voor gezorgd dat er jaarlijks 4 miljard euro voor onderwijsinvesteringen bijkwam. Dat wordt voor een belangrijk deel weggesneden, vooral de wetenschap wordt zwaar getroffen. Om de bezuinigingen op onderwijs te dempen werd een greep in de begroting van VWS gedaan. Als senatoren wilden we daarom de begrotingen in samenhang behandelen. Onderwijs is belangrijk, via onderwijs kun je verschil in kansen opheffen. Dat ideaal zit in mij, ik heb 33 jaar in het onderwijs gewerkt voordat ik de politiek in ging. Ik ben echt een schoolmeester. Dat wordt me weleens voor de voeten geworpen, maar beschouw ik als een geuzennaam.

Vanuit mijn interesse voor het verder brengen van mensen vind ik het leuk om mee te werken aan de educatieve activiteiten hier. Zo’n Derde Kamerdebat met scholieren bijvoorbeeld, of de jaarlijkse ‘Prokkelstage’ voor mensen met een verstandelijke beperking vind ik prachtig. Mijn 1,5 jaar jongere broer heeft Down. Hij kan niet tot tien tellen maar is wél een groot kenner van het oeuvre van Bassie en Adriaan. Ik ben altijd heel open over wat me motiveert. Ik heb mijn moeder, die eind 2024 is overleden en net geen 103 werd, nog geciteerd in de Algemene Politieke Beschouwingen. Van haar kreeg ik mijn opgewekte aard mee; als je de goede dingen wilt zien en toekomstgericht denkt, leef je wellicht langer.’

Foto: Robin Utrecht

Eind 2024: behandeling begrotingen

De coalitie van PVV, VVD, BBB en NSC heeft in de Eerste Kamer geen meerderheid: het kabinet-Schoof komt acht zetels tekort. Dat betekent dat voor wetsvoorstellen steun moet worden gezocht bij de oppositiepartijen. In december 2024 was er veel aandacht voor de behandeling van de begrotingen door de Eerste Kamer. Vanwege het mogelijk ontbreken van een meerderheid in de Eerste Kamer voor de begroting voor 2025 van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), besloot de Tweede Kamer de stemmingen over alle begrotingen uit te stellen.

In de tussentijd sloten de coalitiefracties een akkoord met vier oppositiefracties – CDA, ChristenUnie, SGP en JA21 – over de begroting van OCW. Deze vier hebben samen veertien zetels in de Eerste Kamer, genoeg om het kabinet aan een meerderheid te helpen. Toen de 27 begrotingen op 12 december door de Tweede Kamer werden aangenomen, zijn ze naar de Eerste Kamer gestuurd, waar ze op de eerstvolgende vergaderdag, dinsdag 17 december, in behandeling werden genomen door de betrokken Kamercommissies.

Over 24 van de 27 begrotingen besloten de commissies om eerst schriftelijk vragen te stellen aan de regering

Over 24 van de 27 begrotingen besloten de commissies om eerst schriftelijk vragen te stellen aan de regering. Voor sommige begrotingen werd direct de wens uitgesproken om er een plenair debat over te houden. Omdat 17 december de laatste vergaderdag van de Eerste Kamer in 2024 was voor het kerstreces, zijn de begrotingen niet voor het begin van 2025 afgehandeld.

Het is gebruikelijk dat de begrotingen voor het einde van het jaar worden afgehandeld in beide Kamers. Regelgeving van de Europese Unie gaat daar ook vanuit. In de meeste jaren had de Eerste Kamer iets meer tijd voor de behandeling van de voorstellen. 2023 was ook een uitzonderingsjaar. Vanwege de ophanden zijnde verkiezingen behandelde de Tweede Kamer toen 18 van de 23 begrotingen pas na de jaarwisseling en de Eerste Kamer vervolgens ook.

Als een begroting niet voor de start van het kalenderjaar is goedgekeurd, dan kan volgens de Comptabiliteitswet uit 2016, de wet die gaat over de overheidsfinanciën in ons land, het lopende beleid terughoudend worden uitgevoerd. Nieuw beleid kan niet worden uitgevoerd, tenzij uitstel uiterst onwenselijk is en de verantwoordelijke minister de Kamers hierover heeft geïnformeerd.

Nieuwe commissie Digitalisering ingesteld

De Eerste Kamer stemde dinsdag 16 januari in met een voorstel om een vaste Kamercommissie voor Digitalisering (DIGI) in te stellen. Het voorstel was gedaan door Gala Veldhoen (GroenLinks-PvdA), Tekke Panman (BBB), Greet Prins (CDA), Fatimazhra Belhirch (D66) en Gaby Perin-Gopie (Volt). De fracties van BBB, GroenLinks-PvdA, CDA, D66, ChristenUnie, PvdD, FVD, Volt, 50PLUS en OPNL stemden voor het instellen van de commissie. De fracties van VVD, PVV, SP, JA21 en SGP stemden tegen. De commissie staat onder voorzitterschap van Gala Veldhoen (GroenLinks-PvdA).

Doel

De commissie voor Digitalisering neemt nieuwe voorstellen in behandeling die behoren tot de portefeuille van de staatssecretaris van Digitalisering en Koninkrijksrelaties. De commissie houdt zich bezig met de schriftelijke voorbereiding van wetsvoorstellen voor normering van digitalisering. Ook ondersteunt de commissie desgewenst andere vakcommissies bij het onderdeel digitalisering bij de behandeling van (Europese) wetgeving en andere relevante voorstellen. In 2024 organiseerde de commissie een deskundigenbijeenkomst over het wetsvoorstel Implementatie open data-richtlijn en nam een commissielid deel aan een Interparlementaire Conferentie over Artificiële Intelligentie in Brussel.

Achtergrond

In de voorgaande zittingsperiode van de Eerste Kamer (2019-2023) verkende een werkgroep van de commissie Justitie en Veiligheid hoe de kennis van de Kamerleden over digitalisering versterkt kon worden. Zo wilde de Kamer meer grip krijgen op algoritmische besluitvorming bij de overheid. De werkzaamheden van deze werkgroep zijn uitgemond in drie openbare deskundigenbijeenkomsten en twee notities met reflecties waarop een reactie is gevraagd van toenmalig staatssecretaris Van Huffelen voor Koninkrijksrelaties en Digitalisering.

Versterken

Op 21 maart 2023 werd daarover met de staatssecretaris gedebatteerd. Als uitvloeisel van dit debat is een motie aangenomen die opriep de kennis van digitalisering en kunstmatige intelligentie te versterken bij de ambtelijke organisatie om de leden ondersteuning te kunnen bieden. Dat is gebeurd. Daarnaast heeft de huidige Kamer gediscussieerd over de wenselijkheid van het instellen van een aparte commissie die zich met digitalisering gaat bezighouden. Die discussie leidde tot het voorstel dat op 16 januari is aangenomen.

Neptranen plengen over teloorgang rechtsstaat

Carla Joosten

Ook in de Eerste Kamer draait het om macht. In 2024 bezoedelde het voorspel in de Tweede Kamer de rol van de senaat, zag *EW*-journalist Carla Joosten: ‘Dat de rechtstreeks gekozen meerderheid in de Tweede Kamer het aflopen jaar moest buigen voor de indirect gekozen senaat, wringt.’

De Eerste Kamer zat in januari 2024 bomvol toen de Spreidingswet er aan de orde was. In juni was het de Huurwet die de aandacht trok en begin december de vraag of de onderwijsbegroting het wel zou halen in de Eerste Kamer. Het was allemaal reden voor spanning en sensatie en achterkamertjesoverleg in Den Haag.

Een kabinet zonder meerderheid in de Eerste Kamer is geen nieuws. De afgelopen jaren was dat veelvuldig het geval. Het leidde ertoe dat voormalig premier Mark Rutte menig kopje koffie dronk met de oppositie om zo in de Eerste Kamer meerderheden bij elkaar te sprokkelen.

Ook het kabinet-Schoof heeft geen meerderheid in de senaat. Het kan bij voorbaat al niet rekenen op de steun van de oppositie. Iets wat nog manifester is dan bij vorige kabinetten. Voor het eerst regeren PVV en BBB mee. Volgens sommige oppositiepartijen verderfelijke rechts-radicale lieden die je nooit moet steunen.

Schoof en de zijnen zullen moeten vechten voor elke stem in de Eerste Kamer. Hoe moeizaam dat soms gaat, bleek begin december. Terwijl de Tweede Kamer de onderwijsbegroting behandelde, trachtte de coalitie achter de schermen via toezeggingen aan de oppositie alvast een meerderheid te regelen voor later in de Eerste Kamer.

Tamelijk vernederend voor de Eerste Kamer, met haar voorname uitstraling

Wat zegt dit over de Eerste Kamer? Misschien dat die aan de leiband loopt van de Tweede Kamer? Het wheelen en dealen geschiedt immers door politici in de Tweede Kamer. Gaan die akkoord, dan kan het kabinet met een gerust hart naar de Eerste Kamer.

NSC-minister Eppo Bruins van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hoefde zelf niets meer te doen om zijn begroting door het parlement te loodsen. Niet in de Tweede, maar ook niet in de Eerste Kamer. Het debat daar is dan alleen nog voor de show. Er is immers al een meerderheid bekonkeld.

De gang van zaken roept vragen op over de rolverdeling van de twee Kamers van het parlement. Als er niets was bedisseld in de Tweede Kamer, vóór de stemming over de onderwijsbegroting in de Tweede Kamer, kon Bruins het in de Eerste Kamer wel vergeten. Die zou dan zijn begroting verwerpen, wat sinds 1907 niet meer voorkwam. Echt debat erover was er alleen in de achterkamertjes, tussen regering en oppositie in de Tweede Kamer. En dat in een tijd dat vele tranen worden geplengd over de democratische rechtsstaat, maar nu even niet.

Tamelijk vernederend voor de Eerste Kamer, met haar voorname uitstraling. Officieel is de senaat de Kamer van heroverweging, die voorgestelde wetgeving beoordeelt op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. Dat roept het beeld op van bedaagde senatoren die louter kijken naar vrij technische aspecten van wetten. Maar zo is de praktijk niet en ook nooit geweest. Zeker niet bij kabinetten zonder meerderheid in de senaat.

Dat zijn de tijden waarin de oppositie in de Tweede Kamer zich groot maakt en dreigt in de Eerste Kamer wetgeving – in dit geval zelfs een hele begroting – te torpederen. ‘Straks zal het kabinet, voordat het in de Eerste Kamer iets wil bereiken, eerst langs mij moeten in de Tweede Kamer,’ riep in 2019 toenmalig GroenLinks-leider Jesse Klaver.

Het illustreert hoe politiek de Eerste Kamer is. Die is niet alleen een juridisch instituut. Ook hier draait het om macht, zeker in tijden dat de politiek is versnipperd, zoals nu. Beide Kamers tellen vijftien fracties.
De SGP gedijde goed in de jaren dat de kabinetten-Rutte geen meerderheid hadden in de senaat. ‘Dat er iets meer aandacht kwam voor de eenverdiener, komt ongetwijfeld doordat de SGP soms nodig is om kabinetsvoorstellen erdoor te krijgen,’ zei ooit een tevreden SGP-senator Peter Schalk.

Ook eenmansfractie 50PLUS hamert graag op de eigen onmisbaarheid in het Haagse machtsspel. De invloed van 50PLUS is groter dan die ene senaatzetel doet vermoeden. ‘Voor het kabinet-Schoof, dat in de Eerste Kamer slechts kan rekenen op 30 zetels, telt elke zetel in de Eerste Kamer,’ hield 50PLUS-senator Martin van Rooijen zijn partij voor. ‘Het kabinet luistert goed naar ons en ministers nemen contact met ons op. Het is ook de premier niet ontgaan dat wij soms op de wip zitten, een spilfunctie hebben. Als een van de eerste fractievoorzitters werd ik uitgenodigd voor een gesprek met de premier.’

Maar 50PLUS is niet betrokken bij het voorspel in de Tweede Kamer, waar de partij niet meer is vertegenwoordigd. Daar probeerden D66, CDA, ChristenUnie, SGP en JA21 de onderwijsbezuinigingen van tafel te krijgen. De coalitie onder leiding van PVV-fractievoorzitter Geert Wilders onderhandelde deemoedig om zich te verzekeren van een meerderheid in de Eerste Kamer.

Het leidt ertoe dat partijen die flink verloren bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer, macht kunnen uitoefenen ten koste van de winnaars die een meerderheid wisten te vormen. En dat alleen doordat de Eerste Kamer, die indirect wordt gekozen door Provinciale Staten (en door kiescolleges BES en kiescollege niet-ingezetenen), een andere samenstelling heeft. Het roept de vraag op hoe democratisch dat is. Dat oppositiepartijen hierdoor meer invloed krijgen, is volgens Eerste Kamervoorzitter

Jan Anthonie Bruijn juist goed. ‘Daar staan kiezers achter. Dat is uit democratisch oogpunt dus helemaal niet slecht,’ zei hij eens tegen *EW*.

Toch wringt het dat de rechtstreeks gekozen meerderheid in de Tweede Kamer moet buigen voor de indirect gekozen senaat. In een tijd dat grote woorden klinken over de rechtsstaat is dit onbevredigend. En schaadt dit ook niet de democratische rechtsstaat?

Nu al hebben PVV-stemmers het gevoel dat hun Geert Wilders alleen maar wordt tegengewerkt. ‘Ze houden alles tegen wat hij wil,’ zei een PVV-stemmer in Heerlen-Noord over Wilders’ tegenstrevers. Leg die stemmer maar eens uit wat de rol van de Eerste Kamer is.

Zoals waarom de indirect gekozen Eerste Kamer nog eens mag oordelen over voorstellen die de rechtstreeks gekozen Tweede Kamer al heeft goedgekeurd. Of dat de Eerste Kamer stamt uit 1815, toen de Belgische adel en geestelijkheid een senaat eisten. En dat de senaat bleef toen de Belgen vertrokken en vader van de Grondwet Thorbecke ervan af wilde.

Dat de Eerste Kamer ‘wetgeving toetst op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid’ is prachtig. Maar dat doet de Raad van State ook al en hopelijk de Tweede Kamer ook. En toch zitten we ondanks al dat toetsen in de misère door blijkbaar onuitvoerbare stikstofwetgeving en onvoorstelbaar veel, namelijk 167, Natura 2000-gebieden in dit kleine land. Allemaal met instemming van de Eerste Kamer.

Daar komt bij dat de mooie definitie van de kerntaak van de senaat doorgaans ondersneeuwt bij het politieke oordeel van de partijgenoten in de Tweede Kamer. Zodra dat niet het geval is, zoals bij de instemming van de Spreidingswet door de VVD in de Eerste Kamer terwijl de VVD in de Tweede Kamer dat wetsvoorstel afkeurde, is dat groot nieuws.

Een eigenstandig oordeel van de Eerste Kamer, die zich niets aantrekt van de partijgenoten in de Tweede Kamer, is zeldzaam. En dus nieuws. Het blijft behelpen met die twee Kamers.

Een eigenstandig oordeel is zeldzaam en dus nieuws

Foto: Robin Utrecht

Carla Joosten is sinds 2000 politiek redacteur voor *EW*, voorheen *Elsevier*. Van 2008 tot 2014 was ze correspondent Europese Unie in Brussel. Eerder werkte ze voor tv-programma Buitenhof en VNU Dagbladen. Dit artikel is een bewerking van ‘Eerste Kamer en onderwijsbegroting: Wie heeft de macht?’ dat 5 december 2024 verscheen op ewmagazine.nl. De auteur ontving voor dit essay geen honorarium.

Sleutelmomenten I

De plenaire zaal tijdens het debat over de Spreidingswet, rechts zit staatssecretaris Van der Burg

Spreidingswet

De Eerste Kamer begon 2024 met een tweedaags debat over de Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen, beter bekend als de Spreidingswet. Een week later bleek bij een hoofdelijke stemming dat een meerderheid van de Kamer het voorstel van demissionair staatssecretaris Van der Burg van Asiel en Migratie steunde; 43 leden stemden voor de wet en 27 leden stemden tegen. Ruim een week later, op 1 februari, trad de wet in werking. Het kabinet-Schoof is van plan in 2025 een voorstel in te dienen om de Spreidingswet in te trekken.

Debat

Tijdens het debat op 15 en 16 januari bleek een aantal fracties voorstander van de wet (GroenLinks-PvdA, CDA, D66, ChristenUnie, SP, OPNL en Volt). De voorstanders vonden dat de wet een oplossing kan bieden voor de huidige crisis in de opvang van asielzoekers. Volgens hen voldeed het oude systeem, dat gebaseerd is op vrijwillige opvang door gemeenten, niet langer. D66 zei dat de Spreidingswet een einde maakt aan het 'hapsnapbeleid' en voorspelbaarheid creëert. In de tweede termijn van het debat gaf ook de VVD-fractie aan voor het wetsvoorstel te zijn, ondanks de enorme worsteling die de fractie doormaakte. VVD-senator Kaljouw noemde de wet 'slechts één stap in een noodzakelijke, goed georganiseerde keten van stappen gericht op beheersbaarheid'.

Andere fracties (PVV, JA21 en FVD) waren ronduit tegenstander. Volgens hen is de Spreidingswet het verkeerde instrument en kan alleen een daling van de instroom de opvangcrisis oplossen. De PVV-fractie sprak van het opdringen van asielzoekerscentra aan gemeenten, wat ingaat tegen het principe van lokale autonomie. Ook waren er fracties (BBB, PvdD, SGP, en 50PLUS) die nog twijfelden of de Spreidingswet voldoende soelaas zou bieden en of de wet voldeed aan de criteria waarop de Eerste Kamer wetsvoorstellen toetst (rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid). Zo maakte de BBB-fractie zich zorgen dat de gemeenteraad door de minister buitenspel wordt gezet.

Demissionair staatssecretaris Van der Burg zei tegen de Kamer dat hij de wet 'liever' niet nodig had gehad. Hij voegde eraan toe: 'Op het moment dat we willen voldoen aan de internationale verplichtingen waaraan Nederland zich heeft verbonden, zouden we toch solidair moeten zijn met de vluchtelingen of tenminste met Ter Apel. We zijn met elkaar verantwoordelijk dat we dit op een nette manier oplossen.'

Over de wet

Het wetsvoorstel geeft gemeenten naast het Rijk de wettelijke taak om asielopvangvoorzieningen te bieden. Daarbij moet een verdeelsleutel leiden tot een evenwichtigere spreiding van asielzoekers over het land. Aan provinciale regietafels kunnen gemeenten onderling passen en meten om de opvangopgave in te vullen.

Voor de Spreidingswet in werking trad, moest het Rijk bij het organiseren van asielopvang aandringen op de solidariteit van gemeenten en het zoveel mogelijk vrijwillig ter beschikking stellen van opvangplaatsen. Het voorkomen van steeds kortdurende en dus kostbare crisisnoodopvang was daarbij een belangrijk streven. Dat model leverde onvoldoende opvangplekken op.

Met de Spreidingswet introduceerde het demissionaire kabinet een nieuw verdeelsysteem, met twee fasen. In de eerste fase krijgen gemeenten die duurzame opvangplaatsen aanhouden of creëren een zogeheten specifieke uitkering van het Rijk. Als er aan de provinciale regietafels onvoldoende aanbod wordt gerealiseerd, dan kunnen in fase twee deze overige plekken worden verdeeld over de gemeenten naar rato van het inwonertal en de sociaaleconomische status.

Staatssecretaris Van der Burg spreekt met journalisten nadat de Spreidingswet is aangenomen

Nederland had begin 2024 96.000 plekken nodig, waarvan 20.000 voor statushouders zijn. Als er minder plekken nodig zijn, dan kan eerst de crisisnoodopvang worden afgeschaald, zei de staatssecretaris. Gevraagd naar ramingen zei Van der Burg dat hij verwacht dat er 30.000 extra noodopvangplekken nodig zullen zijn. De Spreidingswet garandeert volgens Van der Burg dat iedereen een dak boven zijn hoofd krijgt. Hij zegde toe dat hij de belangenafweging die hij zal maken wanneer er sprake is van verplichting aan een gemeente, aan de Kamer zal toesturen.

Stemming

Een week later bleek bij de hoofdelijke stemming, aangevraagd door de PVV-fractie, dat de fracties van BBB, SPG en 50PLUS en een lid van de CDA-fractie zich bij de tegenstanders schaarden. Een motie van de Volt-fractie werd aangenomen. Deze motie verzocht om ook duurzame kleinschalige opvang actief te stimuleren. Een motie van de PVV-fractie werd verworpen. De motie verzocht de regering om een nader rapport naar aanleiding van het advies van de Raad van State over de Spreidingswet aan de Kamer te verstrekken, voordat besluitvorming over de wet zou plaatsvinden. Een derde motie, van de D66-fractie, is aangehouden. Die gaat over een verzoek om de IND de mogelijkheid te bieden kansrijke asielzoekers schriftelijk te horen.

De behandeling van de wet door de Eerste Kamer kon rekenen op grote publieke belangstelling. Niet alleen de media waren volop aanwezig, ook vertegenwoordigers van provincies en gemeenten volgden het debat op de voet, binnen én buiten het Kamergebouw. Op 16 januari boden de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg en het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers een petitie aan de voorzitter van de commissie Immigratie & Asiel/JBZ-Raad, senator Alexander van Hattem (PVV) aan. Daarin pleitten de organisaties voor het aannemen van het wetsvoorstel omdat de uitvoeringspraktijk volgens hen hierom vraagt. Volgens de petitie voldoen de leefomstandigheden vaak niet aan de vereiste kwaliteit. Dit leidt volgens de aanbieders tot onrust in de Nederlandse samenleving.

Toezicht gelijke kansen bij werving en selectie

De Eerste Kamer verwierp dinsdag 26 maart het wetsvoorstel Toezicht gelijke kansen bij werving en selectie na een debat dat vier termijnen duurde. Aan twee termijnen hebben Kamer en regering gebruikelijk genoeg. Met het wetsvoorstel wilde het demissionaire kabinet de norm onderschrijven dat bij werving en selectie geen discriminatie mag plaatsvinden. Een minderheid van de Kamer – de fracties van GroenLinks-PvdA, CDA, D66, Volt, PvdD, SP, ChristenUnie en OPNL – was het daarmee eens en stemde voor het wetsvoorstel van demissionair minister Van Gennip van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Een meerderheid van de Kamer stemde tegen; de fracties van BBB, VVD, PVV, JA21, SGP, FVD en 50PLUS.

Over de wet

Het wetsvoorstel stelde een wijziging voor van de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) en de Wet allocatie arbeidskrachten intermediairs (Waadi). Het voorstel zou de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid toezichthoudende bevoegdheden geven. Het doel was toezicht te houden op de aanwezigheid en toepassing van een werkwijze voor werving en selectie van werknemers en intermediairs waarmee gelijke kansen op werk worden gecreëerd.

Handhaving

Tijdens het debat op 27 februari stelde een aantal woordvoerders dat de praktijk van zelfregulering niet werkt. Hierbij moeten werkgevers zelf zorgen voor gelijke behandeling bij werving en selectie van werknemers. Deze woordvoerders waren voorstander van het wetsvoorstel waarin het toezicht op de werving en selectie wettelijk wordt geregeld. De critici van het wetsvoorstel vonden dat met het wetsvoorstel de regeldruk op werkgevers onnodig groot wordt. Vooral kleine bedrijven krijgen te veel administratieve lasten en mogelijk zelfs buitenproportionele boetes. In het debat ging het, behalve over het verschil tussen zelfregulering en regeldruk, ook over de handhaving door de Arbeidsinspectie. Daarnaast waren het verschil in de handhaving bij kleine en grote organisaties en een eventueel gefaseerde invoering van de wet onderwerpen van debat.

Praktijkproef

Op 12 maart vond er een vervolg van het debat plaats. VVD-senator Petersen en ChristenUnie-senator Huizinga dienden in derde termijn een motie in die een 'pilot', een representatieve praktijkproef, voorstelde. Volgens de twee fracties ontbrak een empirische onderbouwing van de wet en was onduidelijk hoe de in dit wetsvoorstel beoogde werkwijze tot meer bewustzijn bij werkgevers zou leiden. Minister Van Gennip ontraadde de motie, omdat de afgelopen twee jaar al een proef was gehouden met negentien werkgevers uit verschillende sectoren. De minister zegde toe om voor de stemming over het wetsvoorstel nog een brief sturen naar de Kamer waarin zij dieper op deze en andere punten zou ingaan.

Novelle

Vervolgens stuurde de minister een brief naar de Kamer waarin zij onder meer tegemoetkwam aan de zorg van een aantal fracties over de lastendruk voor mkb-bedrijven. Senator Petersen zei dat de zorgen van de VVD-fractie over de uitvoerbaarheid van het wetsvoorstel bleven bestaan. Senator Schalk (SGP) vroeg de minister een novelle in te dienen, een wetsvoorstel dat dient ter verbetering of aanvulling van een wetsvoorstel dat al bij de Eerste Kamer aanhangig is. Minister Van Gennip zei dat zij de brief met daarin tegemoetkomingen had gestuurd, omdat ze de zorgen van de Kamer begreep. Ze wilde geen novelle indienen als de Kamer de wet zou aannemen.

‘Tegenstemmen is lastig als je de **geest van een wet** steunt’

Edith Schippers
fractievoorzitter VVD

(tot 14 januari 2025)

‘Terugblikkend op het jaar is de grootste zorg van de VVD-fractie dat symboolwetgeving – vaak met de beste bedoelingen gemaakt – en stapeling van regelingen het mensen en bedrijven steeds moeilijker maken om te functioneren. En we zijn ervan overtuigd dat we geen misbruik aanpakken door het de goedwillende burger en het fatsoenlijke bedrijf administratief steeds moeilijker te maken. Centraal voor ons staat: bereiken we met een wet wel wat we voor ogen hebben?

Als fractie hebben we om die reden tegen de Wet toezicht gelijke kansen bij werving en selectie gestemd. Een wet die met de beste bedoelingen was geschreven, maar die leidde tot verhoging van de administratieve rompslomp voor ondernemers, terwijl helemaal niet werd aangetoond dat de kansengelijkheid daardoor beter zou worden. Een ander voorbeeld is de Wet werken waar je wilt uit 2023. Juist in Nederland blijkt dat werknemers en werkgevers dit prima zelf kunnen regelen. Dat doen ze ook op grote schaal. De toegevoegde waarde van deze wet ontbrak naar onze mening.

Het is lastig om tegen een wet te stemmen als je het doel ervan ondersteunt. En nog lastiger om de reden daarvoor goed over het voetlicht te krijgen. Er is geen lid van de VVD-fractie dat tegen aanpak van discriminatie op de arbeidsmarkt is. Dat moet je aanpakken, maar dan wel effectief en uitvoerbaar. We hebben in het verleden missers in het wetgevingstraject gezien, waarbij we als parlement beter hadden moeten toetsen. Een aantal wetten hebben we dit jaar het voordeel van de twijfel gegeven. Dat is ook moeilijk: het blijft uiteindelijk een afweging tussen goede elementen en zaken die je liever anders had gezien. Maar de Eerste Kamer kan alleen aannemen of afwijzen, niet aanpassen. Met toezeggingen of moties probeerden we de minister of staatssecretaris dan toch tot aanvullende actie te bewegen.

Bij de Spreidingswet begin dit jaar vonden veel mensen het verrassend dat de VVD-fractie voor deze wet stemde. Ik weet niet of het zo onverwacht was. We stemden voor een wet van onze eigen staatssecretaris Eric van der Burg. We hebben een andere afweging gemaakt dan de Tweede Kamer. Maar we hebben dan ook een andere rol, we toetsen op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. De wet verdiende geen schoonheidsprijs, maar uiteindelijk was onze afweging een meer bestuurlijke. Daar zat verder geen politieke agenda achter. Daarover gesproken, de huidige politiek is er één waar achter elk besluit wat wordt gezocht. Vaak zijn de dingen simpeler. Het is goed om dat in het achterhoofd te houden.

Ik heb helaas afscheid genomen van de Eerste Kamer. Een puur persoonlijke afweging. Het combineren van mijn baan met het voorzitterschap van een grote fractie in een onstuimige coalitie bleek intensiever dan ik van tevoren had gedacht. In de Kamer is het prettig werken, de omgangsvormen zijn uitermate plezierig. Oppositie, coalitie, kleine of grote fractie, iedereen gaat respectvol met elkaar om. Dat is belangrijk, niet alleen als voorbeeld, maar ook omdat de politiek elkaar altijd moet kunnen vinden als dat nodig is. De VVD-fractie is een fijne, diverse club mensen. We raakten in 2024 verder op elkaar ingespeeld. Ik ben vertrokken uit een goedlopend team en kijk met groot genoegen terug op ons werk hier.’

Foto: Robin Utrecht

Einde gaswinning Groningen

Het komt niet vaak voor dat een vergadering van een commissie van de Eerste Kamer zo veel commotie veroorzaakt als de vergadering van de commissie voor Economische Zaken en Klimaat op 2 april. Tijdens die vergadering werd besproken hoe de Eerste Kamer het wetsvoorstel om de gaswinning in het Groningenveld te beëindigen, verder zou behandelen na een eerste schriftelijke ronde.

VVD-senator Van den Berg gaf aan dat nog niet al zijn vragen voldoende waren beantwoord. Zijn fractie was voor een zorgvuldige behandeling van het wetsvoorstel en wilde de beëindiging van de gaswinning in Groningen in samenhang met een ander voorstel behandelen. Dat andere wetsvoorstel, over gasmarkten en leveringszekerheid, lag op dat moment nog bij de Tweede Kamer. Het voorstel van de VVD-fractie, dat gesteund werd door meerdere fracties, leidde dezelfde dag nog tot grote ophef in de samenleving, vooral in Groningen. Demissionair staatssecretaris Vijlbrief dreigde een dag later zelfs met aftreden als de Eerste Kamer het wetsvoorstel niet snel afhandelde. Even was door de commissievergadering de indruk gewekt dat de beëindiging van de gaswinning zou worden uitgesteld, terwijl een grote meerderheid in de Tweede Kamer al voor sluiting van het Groningenveld had gestemd.
Het misverstand werd in de dagen na de commissievergadering snel rechtgezet, maar het leverde een knauw op in het vertrouwen van de Groningers.
Twee weken later, op dinsdag 16 april, behandelde de Eerste Kamer het wetsvoorstel alsnog plenair.

Lede ogen

Tijdens het debat op 16 april zei senator Van den Berg dat hij met lede ogen had aangezien hoe zijn inbreng in de commissievergadering op 2 april aanleiding was voor ophef. Zijn inzet was dat dit wetsvoorstel net zo zorgvuldig behandeld moest worden in de Eerste Kamer, als andere wetsvoorstellen.
Dat betekende niet dat zijn fractie tegen een einde van de gaswinning in Groningen is. ‘Het Groningengasdossier is een van de heftigste in de afgelopen jaren. Mensen zijn veel te lang niet gehoord. Beëindiging van de gaswinning is een belangrijke en noodzakelijke stap om het vertrouwen terug te winnen. De VVD zal het wetsvoorstel dan ook steunen. Daarmee komt er zekerheid voor de Groningers,’ aldus Van den Berg.

Het gas uit het Groningenveld kan niet veilig worden gewonnen, zei staatssecretaris Vijlbrief in het debat. Dit is jarenlang ontkend en heeft geleid tot een enorme vertrouwensbreuk: ‘We sluiten omdat gaswinning onveilig is, niet omdat we mensen zielig vinden. We sluiten omdat aardbevingen mensen ziek en gemeenschappen kapot maken.’ Na de inval van Rusland in Oekraïne gingen er stemmen op om weer meer gas te gaan winnen. Het kabinet heeft toen laten zien dat Nederland zonder Gronings gas kan. Groningen beschikbaar houden voor gaswinning is niet verstandig en geen oplossing voor het geopolitieke probleem, aldus Vijlbrief.

Over de wet

De aardbevingen van 2018 in Zeerijp vormden de aanleiding voor dit wetsvoorstel. Het kabinet besloot toen om de gaswinning uit het Groningenveld, zo snel mogelijk, volledig te beëindigen.
Met dit wetsvoorstel worden de Gaswet en de Mijnbouwwet gewijzigd. Bij aanvang van het gasjaar 2024-2025 trad een verbod op de gaswinning uit het Groningenveld in werking. Hiermee wilde de regering meer duidelijkheid en zekerheid geven over het definitieve einde van de gaswinning. Verder is vastgelegd welke verplichtingen de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) als vergunninghouder na sluiting nog heeft ten aanzien van het Groningenveld. Deze verplichtingen bestaan uit een zorgplicht en verplichtingen op het gebied van monitoring van de seismische activiteit.

VVD-senator Van den Berg (links) schudt de hand van staatssecretaris Vijlbrief bij het begin van het debat

De tegenstanders van het stoppen met de gaswinning, waarschuwden dat er geen goede alternatieven zijn en dat beëindiging van de gaswinning kapitaalvernietiging is. Alle aan het debat deel nemende fracties waren het erover eens dat er een ereschuld moest worden afgelost aan de Groningers, allereerst door versterking van de gebouwen en versnelling van de schadeafhandeling.

Dezelfde dag nog stemde een grote meerderheid van de Eerste Kamer in met het voorstel om de gaswinning in het Groningenveld te beëindigen.

‘We sluiten omdat gaswinning onveilig is, niet omdat we mensen zielig vinden’

De fracties van BBB, GroenLinks-PvdA, VVD, CDA, D66, PVV, SP, ChristenUnie, PvdD, SGP, Volt en OPNL stemden voor de beëindiging, de fracties van JA21, FVD en 50PLUS stemden tegen.

De Kamer nam ook een motie van de fracties van BBB en GroenLinks-PvdA aan die het kabinet vroeg te onderzoeken of het de schadeafhandeling én versterking kan bevorderen. De motie verzocht de regie bij de inrichting van de schadeafhandeling en versterking mede bij de noordelijke provincies en gemeenten in Groningen te leggen. De motie is inmiddels uitgevoerd.

De gaswinning kwam per 19 april 2024 definitief ten einde. Op die datum trad de bepaling ‘Er wordt geen gas meer gewonnen uit het Groningenveld’ in werking.

Geen verhoging minimumloon

De Eerste Kamer verwierp dinsdag 16 april een wetsvoorstel voor verhoging van het wettelijk minimumloon. Na een debat met demissionair minister Van Gennip van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en demissionair staatssecretaris Van Rij van Financiën stemden de fracties van BBB, VVD, CDA, JA21, SGP en FVD tegen het wetsvoorstel. De fracties van GroenLinks-PvdA, D66, PVV, SP, PvdD, ChristenUnie, Volt, 50PLUS en OPNL stemden voor het wetsvoorstel. Een motie van de BBB-fractie is aangenomen. Voor het geval het wetsvoorstel zou worden verworpen, werd de regering in deze motie verzocht de belastingverhogingen die bedoeld waren om het wetsvoorstel te dekken, terug te draaien of niet in te voeren.

Tegenstanders vreesden hogere kosten voor het bedrijfsleven

Tijdens het debat bleek al dat de Kamer sterk verdeeld was. Voorstanders van verhoging van het minimumloon bepleitten dat veel mensen en huishoudens in Nederland in armoede leven, ondanks dat zij betaald werk hebben. De betreffende senatoren waren van mening dat werken echt moet lonen. Verhoging van het minimumloon betekent voor werkende armen een grotere koopkracht die ook goed is voor de economie, aldus de voorstanders. De tegenstanders van de verhoging van het minimumloon vreesden voor hogere kosten voor het bedrijfsleven. Zij noemden het wetsvoorstel niet proportioneel en niet doelmatig. Met het laatste wezen ze op de koppeling die er tussen het minimumloon en de AOW bestaat. Als het minimumloon wordt verhoogd, gaat de AOW omhoog, ook van mensen met een aanvullend pensioen die niet tot de minima horen.

Minister Van Gennip zei dat er 440.000 banen zijn waar mensen het minimumloon verdienen. Uiteindelijk moet werken lonen en moeten mensen van hun salaris kunnen rondkomen. Van Gennip bepleitte daarom ook aanpassing van het toeslagenstelsel. De bestaanszekerheid kan worden vergroot door het inkomen te verhogen, maar bestaanszekerheid is meer dan alleen inkomen. De minister zei dat het minimumloon sowieso regulier wordt geïndexeerd, op basis van de cao-lonen. Dat gebeurt elk half jaar, per 1 juli 2024 met ruim 3%. De indexering is sinds 2005 ononderbroken toegepast. De extra verhoging per 1 juli die in dit wetsvoorstel zat, had volgens Van Gennip op een verantwoorde manier kunnen worden ingevoerd.

Over de wet

Het wetsvoorstel beoogde het wettelijk minimumloon per 1 juli 2024, aanvullend op de reguliere halfjaarlijkse verhoging, te verhogen met 1,2%. Deze verhoging kwam voort uit een in de Tweede Kamer aangenomen amendement over middelen voor een verhoging van het minimumloon en van de kinderopvangtoeslag. Het hogere minimumloon zou ook moeten doorwerken in uitkeringen zoals de bijstand, AOW en UWV-uitkeringen.

Vruchtbare discussies

Delegatie van de Staten van Curaçao in de plenaire zaal

Van 7 tot en met 10 juni vormde de Eerste Kamer het decor van het Interparlementair Koninkrijksoverleg (IPKO). Delegaties van de Staten van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en de Staten-Generaal overlegden over thema's die de landen van het Koninkrijk gezamenlijk raken. Het overleg stond onder leiding van Wieke Paulusma, voorzitter van de vaste Tweede Kamercommissie voor Koninkrijksrelaties. De deelnemers spraken over armoedebestrijding, onderwijs, bestrijding van criminaliteit en ondermijning, veiligheid en leefbaarheid in wijken. Ook het democratisch tekort in het Koninkrijk, het slavernijverleden en de beschikbaarheid en toegang van de Caribische landen tot EU-fondsen kwamen aan bod.

De vier delegaties brachten een werkbezoek aan sociale projecten in Amsterdam. Zo praatten Caribische studenten die in Nederland wonen en studeren, de deelnemers bij over hun ervaringen met het Nederlandse onderwijs. Daarnaast waren er presentaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau, de voorzitter van de voormalige Commissie sociaal minimum Caribisch Nederland en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze is samen met de gemeente Amsterdam opdrachtgever voor het Nationaal Slavernijmuseum. Dankzij de goede voorbereiding aan beide zijden waren er vruchtbare discussies, ook over gevoelige zaken zoals het slavernijverleden. Aan het einde werden afspraken gemaakt over bijvoorbeeld de geschillenregeling en andere zaken.

Over het IPKO

Het Interparlementair Koninkrijksoverleg is de overlegstructuur van de parlementen van de landen van het Koninkrijk en wordt twee keer per jaar gehouden; begin van het jaar in een van de Caribische landen van het Koninkrijk, halverwege het jaar in de Eerste of Tweede Kamer. Aan het einde van ieder IPKO-overleg wordt een afsprakenlijst vastgesteld en ondertekend door de delegatievoorzitters. Zij monitoren vervolgens de uitvoering van de afspraken. Tot 2006 werd de bijeenkomst het Contactplan genoemd. Van 2006 tot 2010 heette de bijeenkomst Parlementair Overleg Koninkrijksrelaties (POK).

‘Brussel **wacht niet** op Nederland’

Gaby Perin-Gopie
fractievoorzitter Volt

‘Nationale wetgeving moet vallen binnen de Europese wet- en regelgeving en is daarmee duidelijk ingekaderd. Dat besef lijkt niet altijd aanwezig. Neem het debat over de Spreidingswet: ik vroeg daarin specifiek naar hoe deze wet zich zou verhouden tot het Europese Asiel- en Migratiepact. Pas nadat er een discussie ontstond, werden andere senatoren wakker. Ik vond het een ontluisterend moment: iedereen in de Eerste Kamer zou moeten weten hoe het in Europa werkt, maar in debatten wordt die kennis maar weinig benut.

Een ander voorbeeld is de Europese strategische agenda. Wij hadden graag de Algemene Europese Beschouwingen in juni willen gebruiken om het debat te voeren over die agenda. De kaders van wetgeving worden tenslotte op Europees niveau bepaald. Er was geen meerderheid voor, omdat het kabinet demissionair was. Maar Brussel wacht niet totdat Nederland een missionair kabinet heeft. De strategische agenda bepaalt wat we binnen de Europese Unie de komende vijf jaar gaan doen.

In zijn laatste week als minister-president heeft Mark Rutte deze agenda in de Europese Raad geaccordeerd, zonder dat we er als parlement over in debat konden gaan. Onze motie waarin we verzochten om ad-referendum in te stemmen, zodat de strategische agenda alsnog besproken kon worden in het parlement, haalde het niet. Een week later al wilde het nieuwe kabinet een uitzonderings-regeling voor migratie- en asielwetgeving. Dat kan alleen als het Verdrag over de Europese Unie wordt gewijzigd. In de strategische agenda was daar nu net helemaal niets over opgenomen. Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen heb ik de minister-president daar flink op bevraagd: om het Europees Verdrag te wijzigen, moet als eerste een verzoek worden ingediend bij de Europese Raad om een intergouvernementele conferentie te organiseren. Iets waarover hij duidelijk aangaf geen stappen in te willen zetten. Dat kwam voor ons als een verrassing.

Als Volt willen we ook een verdragswijziging, onder andere om iets te doen aan het vetorecht. Want daar begint het steeds meer te schuren: landen kijken binnen de Europese Unie vooral naar hun nationale belang, dat lijkt zwaarder te wegen dan het Europese belang. Een verdragswijziging is nogal een proces, waarbij een verzoek in de Europese Raad slechts een eerste stap is. Het verbaasde ons dat dit kabinet zo’n eerste stap niet wilde organiseren, ook niet na aandringen van de Volt-fractie in de Tweede Kamer. Terwijl de verkiezingsprogramma’s van coalitiepartijen bol staan met voorstellen die om verdragswijzigingen vragen.

De komst van het nieuwe kabinet voelden we als kleine fractie wel. Doordat er minder wetgeving onze kant op kwam, werd het werk overzichtelijker. In 2023 sprongen we als nieuwe fractie op een rijdende trein en dat viel niet mee met slechts twee zetels. De rol van de Volt-fractie in de Kamer is dit jaar belangrijker geworden. Dat is niet alleen omdat het kabinet hier geen meerderheid heeft, maar ook omdat we er scherp op letten of ingediende wetsvoorstellen niet in strijd zijn met de Grondwet en internationale verdragen. Ik hoop dat collega-senatoren zullen voorkomen dat er wetgeving doorheen komt die in strijd is met die verdragen en de Grondwet. Dat is niet alleen iets technisch, het draait om de bescherming van onze rechtsstaat.’

Foto: Robin Utrecht

Gegevensverwerking door samenwerkings-verbanden

De Eerste Kamer nam op 18 juni een wetsvoorstel aan dat een juridische basis biedt voor verwerking van persoonsgegevens door samenwerkings-verbanden. De fracties van BBB, VVD, CDA, D66, PVV, ChristenUnie, JA21, SGP, 50PLUS, OPNL en senator Crone (GroenLinks-PvdA) stemden voor het wetsvoorstel van demissionair minister Yeşilgöz van Justitie en Veiligheid. De fracties van GroenLinks-PvdA (met uitzondering van senator Crone), PvdD, SP, FVD en Volt stemden tegen.

Dilemma

Tijdens het debat bleek dat de voorstanders voorzichtig positief waren. De wettelijke grondslag ontbrak zonder deze wet, zeiden zij. Zorgvuldigheid betrachten en invulling geven aan de waarborgen is belangrijker dan ooit. Het was voor hen een keuze in het voordeel van de nationale veiligheid en het voorkomen van wanordelijkheden. Ook vonden zij dat de uitwisseling en verwerking van gegevens niet langer konden worden overgelaten aan convenanten en dat ze een wettelijke basis moesten krijgen.

De keuze tussen veiligheid en privacy is een oud dilemma. Er moet een einde komen aan de onduidelijkheid of gegevensverwerking en gegevensuitwisseling rechtmatig plaatsvinden. Er waren ook zorgen bij de voorstanders, vooral over de uitvoering van de wet. Het kan lijken alsof er een spanning bestaat tussen inbreuk op het grondwettelijk recht van bescherming van persoonsgegevens aan de ene kant en de taak van de overheid om het algemeen belang te dienen aan de andere kant. Ook waren er zorgen over een gebrek aan geschikt personeel en hoe dit wetsvoorstel in de praktijk gaat uitpakken. De doorslaggevende zorgen van de tegenstanders van de wet betroffen het ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer. Ook is het gekozen beschermingsregime onvoldoende. De wet laat te veel ruimte aan de samenwerkingsverbanden om grondrechten te schenden. Daarnaast wordt met de wet het principe geschonden dat een burger onschuldig is, totdat het tegendeel is bewezen. Het risico op discriminatie is groot bij het werken met risicoprofielen. Bovendien, zo zeiden zij, zal de wet leiden tot lastenverzwaring bij verschillende organisaties. Een aantal woordvoerders vreesde een nieuwe kindertoeslagenaffaire.

Over de wet

Met het wetsvoorstel wilde het demissionaire kabinet een juridische basis bieden voor de verwerking van persoonsgegevens door samenwerkingsverbanden. Samenwerkings-verbanden zijn verbanden van bestuursorganen en private partijen die gezamenlijk gegevens verwerken voor zwaarwegende algemene belangen, zoals de bestrijding van fraude en georganiseerde criminaliteit.

Slagkracht

De effectiviteit en de slagkracht van de samenwerkings-verbanden werden in de oude situatie volgens minister Yeşilgöz onnodig beperkt. In samenwerkings-verbanden werken meer dan twee instanties samen voor een overkoepelend doel dat de deelbelangen overstijgt. Minister Yeşilgöz zei dat gegevens-verwerking alleen is toegestaan onder strikte voorwaarden. Het wetsvoorstel bevat geen basis voor verwerking van persoonsgegevens waaruit ras en herkomst blijkt. Er is geen sprake van zelflerende algoritmen of kunstmatige intelligentie. Er is altijd menselijke tussenkomst bij de totstandkoming van het resultaat.

Regulering huurprijzen

De Eerste Kamer heeft dinsdag 25 juni, een week voordat het nieuwe kabinet op 2 juli aantrad, het voorstel voor de Wet betaalbare huur aangenomen. De fracties van GroenLinks-PvdA, CDA, D66, PVV, SP, PvdD, ChristenUnie, Volt en OPNL stemden voor het wetsvoorstel, de fracties van BBB, VVD, JA21, SGP, FVD en 50PLUS stemden tegen. De Kamer nam ook zes moties aan, waaronder één met algemene stemmen om de gemeentelijke handhaving en de verplichte puntentelling voor verhuurders een half jaar later in werking te laten treden.

De Kamerleden debatteerden met demissionair minister De Jonge van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over het wetsvoorstel. Tijdens het debat gingen de woordvoerders in op enerzijds lagere huren en anderzijds mogelijk rendementsverlies voor verhuurders en verkoop van huurwoningen. Ook over de procedure werd uitvoerig gesproken. Sommige fracties vonden dat het wetsvoorstel met stoom en kokend water door de Kamer werd gejaagd, terwijl zij liever meer tijd hadden genomen. Andere fracties waren van mening dat bij de commissiebehandeling voorafgaand aan het debat voldoende ruimte en tijd was geweest voor het stellen van vragen en het voorbereiden van het debat.

Balans tussen bescherming huurders en investeerders

Over de wet

Het wetsvoorstel wijzigt meerdere wetten voor de regulering van huurprijzen en de bescherming van rechten van huurders. Hiermee kunnen volgens het demissionaire kabinet meer mensen een betaalbare huurwoning krijgen met een huurprijs die past bij de kwaliteit van hun woning. De gereguleerde huur is met de wet uitgebreid naar huurwoningen in het middensegment tot en met 186 punten die volgens het woning-waarderingsstelsel maximaal € 1.123 per maand gaan kosten. Huurders in het middensegment krijgen hiermee toegang tot de Huurcommissie voor geschillen over onder meer de huurprijs, servicekosten of het onderhoud aan de woning. De regulering van de middenhuur gaat gelden voor nieuwe huurcontracten, zolang daar noodzaak toe is en wordt iedere vijf jaar geëvalueerd.

Demissionair minister De Jonge zei dat veel meer woningen bouwen de oplossing is voor de schaarste op de woningmarkt. Dat is echter niet van de een op de andere dag gedaan. Het gaat om een balans tussen het beschermen van de huurder en het beschermen van de investeringsbereidheid. Die balans is volgens De Jonge gevonden in de Wet betaalbare huur.
Het is niet de gehele vrijehuursector die te veel huur vraagt. Van de woningen die in de vrije sector worden verhuurd, heeft 60% een huurprijs die in overeenstemming is met het nieuwe woningwaarderingsstelsel, 40% heeft een huurprijs die hoger ligt. De wet trad per 1 juli 2024 in werking. Wat de gemeentelijke handhaving van het nieuwe woningwaarderingsstelsel betreft, zegde De Jonge aan de Eerste Kamer toe dat deze later zou ingaan.

‘Concrete maatregelen voor de regio’

Auke van der Goot
fractievoorzitter OPNL

‘Het hoogtepunt van 2024 was voor mij de behandeling van de Spreidingswet. Niet vanwege de politieke opwinding, maar omdat we tijdens dit debat het weggezakte belang van de regio weer onder de aandacht hebben gebracht. OPNL heeft hier veel moeite in gestoken, omdat dit thema bij uitstek een regionaal perspectief vereist. De inwoners van Ter Apel en Budel hebben nog altijd te maken met de problemen van de gebrekkige doorstroom. Daarbij liep de overlast in de gemeente Emmen zo uit de hand, dat de provincie besloot financieel bij te springen voor extra handhaving.

Dat gemeenten en provincies moeten opdraaien voor de verwaarlozing vanuit het Rijk, kom ik helaas nog te vaak tegen. Tijdens het debat met staatssecretaris Eric van der Burg over de Spreidingswet heb ik me daarom ingezet voor de positie van gemeenten en provincies. Het resultaat: drie waardevolle toezeggingen voor de regio. Zo heeft de staatssecretaris toegezegd dat het kabinet de kleinschalige opvang – die de overlast in de gemeenten vermindert – jaarlijks zal monitoren, dat er meer geld komt voor handhaving in Budel en dat het Rijk zal opdraaien voor de kosten die Drenthe heeft gemaakt vanwege de overlast in de gemeente Emmen. De regio heeft zulke concrete maatregelen nodig en geen vage beloftes. Om het Kamerwerk goed te kunnen doen, heb ik nauw contact met onze achterban in de regio.

OPNL is een platform van onafhankelijke provinciale partijen, waarbij de leden hun eigen identiteit behouden. Vanuit de verschillende provinciale partijen die wij als OPNL vertegenwoordigen, werk ik samen met een steunfractie die mij van input voorziet. In overleg met deze steunfractie bepaal ik welke onderwerpen we oppakken, op basis van de zorgen en belangen die de provincies aandragen. Zo realiseren we politiek van onderop, waarbij de expertise van de verschillende regio’s centraal staat. Naast de regio’s is bestaanszekerheid een belangrijk thema voor OPNL. Bij dat laatste betrek ik nadrukkelijk Caribisch Nederland, de aandacht daarvoor laat nogal eens te wensen over.

Hoewel ik blij was met de aandacht voor de regio in het regeerprogramma van kabinet-Schoof, maak ik me zorgen over de financiële onderbouwing ervan. Ik vraag me af of dit voldoende zal zijn om het wantrouwen en cynisme in de regio richting de landelijke politiek weg te nemen. Denk aan de financiering van de Lelylijn en de Nedersaksenlijn, of de positie van de Universiteit van Maastricht en de hogeschool HZ in Zeeland. Universiteiten en hogescholen in de grensregio’s worden hard getroffen wanneer het kabinet het aantal buitenlandse studenten verlaagt. Onze achterban vraagt me om deze plannen kritisch te beoordelen, voordat ik mijn stem uitbreng. Gelukkig hebben coalitiepartijen met enkele oppositiepartijen in december afgesproken dat het hoger onderwijs in de grens- en krimpregio’s wordt ontzien bij het terugdringen van internationale studenten.

Tot slot zie ik samenwerken met andere fracties in de Eerste Kamer als een essentieel onderdeel van mijn werk als senator. De beschikbare tijd voor de verschillende dossiers is beperkt – zeker voor een eenmansfractie – en vraagt om een strategische aanpak. Zo trek ik bij sommige dossiers samen op met andere fracties, zoals met het CDA bij de Meststoffenwet, de SP over armoedebeleid en de ChristenUnie bij de Energiewet. Het gaat mij dan niet om de politieke kleur, maar om de inhoud van wetsvoorstellen.’

Foto: Robin Utrecht

Foto: Serge Ligtenberg

Nieuw kabinet

Het eerste half jaar van 2024 stond in het teken van de formatie van het nieuwe kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB. De Voorzitter van de Eerste Kamer sprak op meerdere momenten met de (in)formateurs. Zo werd hij samen met de Griffier op 12 juni ontvangen door formateur Richard van Zwol en kandidaat-premier Dick Schoof. Na het aantreden van het nieuwe kabinet op 2 juli maakten de nieuwe ministers en staatssecretarissen kennis met de Eerste Kamerleden. Ze ontmoetten de Voorzitter en voerden kennismakings-gesprekken in de commissies.

Foto: Henriëtte Guest

Foto: Robin Utrecht

Foto: Henriëtte Guest

Kamer van maat-schappelijke reflectie

René Cuperus

Een democratie kan alleen goed functioneren bij een gematigd midden dat uiteindelijk is gericht op consensus en compromisbereidheid. Momenteel is er een steeds diepere kloof zichtbaar tussen praktisch en theoretisch opgeleide Nederlanders, waarbij wetgeving meer en meer in het voordeel uitvalt van de laatste groep. Onderzoeker René Cuperus pleit voor meer aandacht voor die kloof en 'afgehaakte' burgers. De Eerste Kamer mag volgens hem veel dichter op de regio functioneren, en zou meer oog moeten hebben voor maatschappelijke impact van beleid en wetgeving.

De democratie staat onder druk, zowel intern als extern. Intern is er sprake van polarisatie en fragmentatie. Het naoorlogse partijpolitieke systeem is verbrokkeld. Complexe transities gaan gepaard met overheidsfalen en politiek wantrouwen. Aanzienlijke delen van de bevolking voelen zich niet langer vertegenwoordigd of gerespecteerd. Westerse democratieën hebben te maken met de terugkeer van politiek vijandschap (Carl Schmitt) en de opkomst van antidemocratische en anti-pluralistische bewegingen. Extern is er de dreiging van autocratieën als China en Rusland, die ons uitdagen en ontregelen. Er staat veel op het spel in gevaarlijke tijden.

De noodzaak om onze democratie weerbaarder te maken is urgent. Een bescherming en strijdbare verdediging van de weerbare democratie kan evenwel alleen duurzaam succesvol zijn als we ons rekenschap geven van de politiek-maatschappelijke disrupties die ten grondslag liggen aan de instabiliteit van de westerse democratieën van dit moment.

Zo heeft het globaliseringsproces in de afgelopen decennia 'transitiewinnaars' en 'transitieverliezers' opgeleverd. De postindustriële kenniseconomie is samengegaan met een bevoordeling van hoog-opgeleiden en het teloorgaan van tradities en vertrouwde verbindingen, zoals die binnen de naoorlogse volkspartijen. Er is de druk van de klimaat- en migratiecrisis. Technocratisch-juridische systemen van de overheid blijken burgers niet alleen te beschermen, maar soms ook te vernederen. Ook is er de toenemende beleidsinvloed van de Europese Unie. Van levensbelang in een wereld op drift, maar voor veel burgers is de EU een gevoelde *post-democracy*.

Weerbaar

Wat is in dit licht een weerbare, strijdbare democratie? Wat zijn de minimale voorwaarden voor het functioneren van een democratische rechtsstaat, waarbij er – minimaal – een publieke waarden-consensus moet bestaan over de elementaire spelregels en omgangsvormen binnen de democratie? Een weerbare democratie is een democratie die vitaal is, waarin sprake is van een levendig publiek debat over politiek-maatschappelijke vraagstukken zonder angst en vrees, in volksvertegenwoordiging en via vrije, onafhankelijke media.

Een weerbare democratie is een democratie met zelfvertrouwen die permanent aan zelfreflectie en zelfcorrectie doet, en waarin sprake is van een vreedzame machtswisseling na vrije, eerlijke verkiezingen op basis van onbetwistbare spelregels en volledige openheid. Een weerbare democratische rechtsstaat wordt gekenmerkt door scheiding der machten, respect voor grondrechten en minderheden, een grote rol voor de volksvertegenwoordiging, en een overheid die haar burgers en een actief maatschappelijk middenveld vrij laat en tegelijkertijd beschermt.

Een weerbare democratie steunt op een middenklasse-samenleving, waarin de afstand tussen democratisch-staatkundige gelijkheid en sociaaleconomische gelijkheid niet onoverbrugbaar groot is, waarin de macht van het geld (plutocratie) geen kans krijgt. Waarin dankzij economische concurrentiekracht en technologische innovatie een hoog niveau van welvaart en welbevinden wordt nagestreefd. En waarin het overheidsbeleid gericht is op bestaanszekerheid en volwaardig burgerschap voor allen.

Nederland is te veel een diplomademocratie geworden

Een strijdbare, waakzame democratie verdedigt en beschermt de spelregels en het open samenlevings-model van de liberale democratie en is intolerant tegen bewegingen en partijen die de democratie willen ondermijnen of vernietigen. Zij staat pal voor de bescherming van politieke meningen, vrije media, wetenschap, democratische politieke partijen en rechtspraak. En voor de bescherming van de menselijke waardigheid van elk individu (Hans August Winkler), de horror van nazisme en communisme in de 20ste-eeuw indachtig.

Afgehaakt

Uit de *Atlas van Afgehaakt Nederland*, die ik in 2021 samen met electoraal geograaf Josse de Voogd publiceerde, blijkt dat de weerbare democratie onder druk staat. In de Atlas analyseerden wij de nieuwe breuklijnen in de Nederlandse samenleving en stelden vast dat veel Nederlanders zich niet meer gerepresenteerd en/of gerespecteerd voelen door de gevestigde politiek. Dat gevoel blijkt sterker naarmate mensen praktischer opgeleid zijn en verder van de Randstad afwonen. Er is vooral sprake van een opleidingskloof. Juist degenen die meer aangewezen zijn op de politiek, en daarvan in kwetsbare positie het meest afhankelijk zijn, lijken het 'geloof in politiek' te verliezen, afgaande op zeer lage opkomsten bij verkiezingen en aantoonbaar lager politiek vertrouwen. De verkiezingsuitslagen van de laatste jaren zijn voor een belangrijk deel op deze breuklijnen terug te voeren.

In de afgelopen decennia is Nederland te veel een grootstedelijke hoogopgeleidendemocratie geworden, waarin de waarden en voorkeuren van academische professionals toonaangevend werden. Een diplomademocratie waarin een vals beeld wordt geschetst van establishment tegenover anti-establishment, bestuurspartijen tegenover

protestpartijen. Dat is geen basis voor een solide democratie. Sterker, zo'n zwart-witpolarisatie moet te allen tijde vermeden worden om niet in Amerikaanse (of Franse) toestanden terecht te komen, waar een gematigd politiek en maatschappelijk midden enorm onder druk staat.

Bij het debat over de weerbare democratie moeten we oppassen om maatschappelijke scheidslijnen niet onbedoeld te verdiepen. Dat gevaar ligt op de loer in deze gepolariseerde samenleving, met zwart-wit denkende bubbels over splijtende globaliserings-vraagstukken als klimaat en migratie. Een weerbare democratie kan zich geen cultuuroorlog veroorloven tussen hoog- en laagopgeleiden, tussen oude en jonge generaties of bevolkingsgroepen met en zonder migratieachtergrond.

In een tijd van politiek wantrouwen, maatschappelijk onbehagen en toekomstonzekerheid, moet een democratie verzwakte of teloorgegane verbindingen juist herstellen, en moet een te technocratisch-bestuurlijk georiënteerde politiek 'meer democratie wagen' (Willy Brandt) en de ervaringswereld van burgers veel meer serieus nemen in de Haagse en Brusselse systeemwereld.

Sociaal kapitaal

De Eerste Kamer zou hieraan haar bescheiden bijdrage kunnen leveren door zich niet te beperken tot een bovenmatige juridisch-legalistische taakopvatting, maar zich sterker te richten op de maatschappelijke uitwerking en impact van wetgeving en beleid. Juist in regio's buiten de Randstad, en ook voor burgers die over minder dan gemiddeld financieel, cultureel en sociaal kapitaal beschikken.

Ondanks de provinciale make-up van de Eerste Kamer-verkiezingen bestaan er in Nederland serieuze gevoelens van achterstelling in provincies. Die zijn, zo laat onderzoek zien, niet zelden gebaseerd op een daadwerkelijk gebrek aan of verdwijnen van publieke voorzieningen. Niet elke regio telt! Niet elke regio voelt zich gezien of erkend! Het is eigenlijk jammer dat de Eerste Kamer, ondanks de provinciale verkiezingssystematiek, nooit een echte Kamer der Provinciën is geworden, anders dan de regionaal samengestelde *Bundesrat* in Duitsland of de *Senate* in Amerika, waar sprake is van grote regionale herkenbaarheid.

De Eerste Kamer is, zeker in de huidige tijdgeest waarin het huwelijk tussen rechtsstaat en democratie beproefd wordt door elitaire technocratie aan de ene kant en autocratisch populisme aan de andere kant, een uiterst nuttige *chambre de réflexion*, een extra buffer en rechtsstatelijke handrem. De vraag is wel, gegeven de ernst der tijden, of de Eerste Kamer haar verantwoordelijkheid niet te sterk juridisch-legalistisch opvat, en te weinig politiek-maatschappelijk? Zou de senaat niet vooral een Kamer moeten zijn van maatschappelijk actieve burgers die wetgeving en beleid een maatschappelijke *praktijktest* laten ondergaan: een op wijsheid en gezond verstand berustende toets der kritiek?

Foto: Peter Hilz

René Cuperus is verbonden aan Internationaal Instituut Clingendael, waar hij zich bezighoudt met 'de kwetsbaarheid van de westerse democratie'. Hij is lid van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (Commissie Europese integratie) en gastonderzoeker bij het Duitsland Instituut van de UvA. In 2021 verscheen de *Atlas van Afgehaakt Nederland* (met Josse de Voogd). Cuperus droeg bij aan het rapport 'Ondervertegenwoordigd Amsterdam' (2025) en 'Zeven Gezichten van Mienskip in Noardeast-Fryslân' (2025, met Movisie).

‘In de Eerste Kamer geen **doorgeschoten polarisatie**’

Niko Koffeman
fractievoorzitter PvdD
(tot 3 februari 2025)

‘Wat in 2024 zeker een hoogtepunt was – en eigenlijk van de afgelopen 17 jaar dat ik in de Eerste Kamer zit – is de collegialiteit tussen senatoren. Er heerst een prettig soort sociëteitachtige sfeer. En omdat we dit werk allemaal parttime doen, kun je collega-Kamerleden over veel meer spreken dan de politieke waan van de dag. We nemen nog echt de tijd om naar elkaars standpunten te luisteren, zonder last te hebben van doorgeschoten polarisatie. Dat geeft een bepaalde demping in een debat.
De Partij voor de Dieren is vertegenwoordigd in alle bestuurslagen die er zijn en geloof me, het gaat er nergens zo prettig aan toe als in de Eerste Kamer.

Een mooi voorbeeld hiervan in 2024 vind ik noodwet-procedure omtrent asiel. Onze fractie vond dat wetgevingstraject een staatsrechtelijk gedrocht. We merkten al snel dat dit gevoel bij veel andere fracties leefde, ook bij fracties die wel voor een strenger asielbeleid zijn. Bij ons ontstond de behoefte aan een plan B. Letterlijk in de coulissen van de plenaire zaal konden we tijdens het debat hiervoor een coalitie smeden. Dan merk je dat je juist als kleine fractie het verschil kunt maken.

Ook vroegen we in 2024 in de Eerste Kamer opnieuw aandacht voor het verbod op het afbranden van varkensstaartjes. Dat verbod is er al lang, maar wordt maar niet gehandhaafd. Zelfs fracties die minder kritisch op de veehouderij zijn, vonden dat afspraak afspraak moet zijn. In de Tweede Kamer werd hier met schouderophalen op gereageerd, maar in de Eerste Kamer zie je dat er wel partijoverstijgend naar onze argumenten kan worden geluisterd. Zo kregen we voldoende draagvlak om de minister op te dragen nu eindelijk eens werk te gaan maken van de handhaving.

Dat je als oppositiepartij niet altijd je gelijk krijgt, is overigens evident. Zo stemden we begin 2024 mee met de steun voor het behoud van de salderings-regeling. Dat deze regeling vervolgens in hetzelfde jaar alsnog vanwege coalitiebelangen werd afgeschaft, vonden we op z’n zachtst gezegd niet des Eerste Kamers. Uiteindelijk hebben we nog van de minister gedaan weten te krijgen dat de drie miljoen bezitters van zonnepanelen voorgelicht gaan worden over de gevolgen van de afschaffing van de salderingsregeling.

Wat ook heel prettig is geweest in 2024, is de verruiming van het budget voor fractieondersteuning. Dat we vrij zijn in hoe we dat extra budget mogen besteden is eveneens prettig. Om een voorbeeld te geven: wij steunen Oekraïne in zijn verdediging tegen Rusland. We zijn echter uitgesproken tegen de inzet van clustermunitie daarbij, dat schept verplichtingen over de voorwaarden voor steun. Om ons standpunt beter te kunnen onderbouwen, hebben we advies ingewonnen bij hoogleraar Liesbeth Zegveld. Zij zette voor ons uiteen wat het – ook door Nederland geratificeerde – Verdrag inzake Clustermunitie hierover zegt. Zo’n onderbouwing brengt je als fractie vervolgens verder dan alleen het hebben van een politieke mening. Zonder dat extra fractiebudget hadden we zo’n advies simpelweg niet kunnen inwinnen. De kwaliteit van onze inbreng is erdoor verbeterd, wat je dan ook terugziet in het debat. Ik heb het idee dat de collega’s zulke initiatieven tot gedegen onderbouwing ook op prijs stellen.’

Foto: Robin Utrecht

Prinsjesdag

Democratie verdient een podium, en dat kreeg ze wederom tijdens Prinsjesdag 2024. Zoals elk jaar op de derde dinsdag van september markeert Prinsjesdag de start van het parlementaire jaar. Koning Willem-Alexander sprak namens de regering de troonrede uit in de Verenigde Vergadering der Staten-Generaal, voorgezeten door Eerste Kamervoorzitter Jan Anthonie Bruijn. Om het grote publiek meer bij de verschillende aspecten van Prinsjesdag te betrekken, waren er speciale programma's voor scholieren en studenten, ontwikkeld door ProDemos en Prinsjesfestival. Langs de route werden extra beeldschermen geplaatst. Het mooie weer hielp ook mee, de belangstelling was als vanouds.

Foto: Henriëtte Guest

Foto: Henriëtte Guest

Foto: Serge Ligtenberg

Met de klok mee: Voorzitter en Griffier wachten Prinsjesdaggasten op in de tijdelijke huisvesting aan het Lange Voorhout; scholieren op tribunes langs de route; fractievoorzitters van de Tweede Kamer wordt na afloop van de troonrede door media om een reactie gevraagd; de koning en koningin arriveren bij de Koninklijke Schouwburg.

Foto: Robin Utrecht

Foto: Jeroen van der Meyde

‘2024 was voor de PVV een doorbraakjaar’

Alexander van Hattem fractievoorzitter PVV

‘2024 was een uitzonderlijk jaar, voor zowel de PVV als voor mij als senator. Na de verkiezingen van 2023 werden we met 37 zetels in de Tweede Kamer de grootste partij. Met de installatie van het nieuwe kabinet op 2 juli kreeg de PVV een plek in het landsbestuur en zagen we onze opvattingen terugkomen in het regeerprogramma. We kunnen daardoor als PVV een prominentere rol spelen in het wetgevingsproces. Als Eerste Kamer-fractie zaten we bij de formatie niet aan tafel. Wij hadden als senatoren geen rol bij de onderhandelingen en dat vind ik staatsrechtelijk goed en zuiver.

Consequenties van regeren waren er wel. Marjolein Faber, tien jaar lang onze fractievoorzitter, vertrok eind 2023 naar de Tweede Kamer en werd daarna minister van Asiel en Migratie. Ik nam het fractievoorzitterschap over én het voorzitterschap van de commissie voor Immigratie & Asiel/JBZ-raad. Een persoonlijk hoogtepunt dat de fractie mij deze eer heeft gegund. Marjolein zagen we in de Eerste Kamer al snel terug als minister, tijdens het eerste debat van het nieuwe kabinet over het openbare ordebeleid criminele vreemdelingen. Een warm bad voor haar, en voor mij bijzonder om in debat te gaan met iemand met wie ik zo lang nauw heb samengewerkt.

Asiel en migratie zijn belangrijke onderwerpen voor de PVV, maar als commissievoorzitter zit ik neutraal voor. De commissie moet zo optimaal mogelijk in stelling worden gebracht, ik zorg vooral voor het goede verloop, mede dankzij uitstekende ondersteuning van de griffie. Ik ben ook lid van de commissies voor Binnenlandse Zaken, Digitalisering, Europese Zaken en Koninkrijksrelaties. We maakten dit jaar met die laatste commissie een mooie werkreis naar Caribisch Nederland. Het is goed om ter plekke te kijken, dat leidt tot meer begrip en inzicht. Migratie speelt daar ook: op de eilanden verblijven tienduizenden illegale migranten, onder meer uit Venezuela. Dat leidt tot een grote belasting van het sociale systeem en de gezondheidszorg, heel herkenbaar.

Als ik terugblik naar de debatten vond ik het debat over de Spreidingswet memorabel, al was het inhoudelijk voor ons een dieptepunt. Er stond veel op het spel en er zat tijdsdruk op. De dynamiek eromheen was groter dan gemiddeld en daarmee kwam ook mediabelangstelling. Vervelend? Nee, ik vind het goed om te laten zien welke belangrijke besluiten hier worden genomen. Mensen mogen weten wat er bij ons gebeurt en waarom.

De Algemene Politieke Beschouwingen zie ik als hoogtepunt, met de ministersploeg en staatssecretarissen in de plenaire zaal. Ook al zijn we regeringspartij, in de Eerste Kamer hebben we een traditionele rol. Wij wachten hier rustig af tot de wetsvoorstellen onze kant op komen en behandelen die dan volgens de gebruikelijke principes. Het is niet zo dat dat proces ineens is veranderd door onze verkiezingswinst.

Parlementaire geschiedenis is een hobby van mij; een bijzonder feit is dat de begrotingen in 2024 niet zoals gebruikelijk zijn behandeld voor het einde van het jaar. Sinds 1907 is er in de Eerste Kamer geen begroting meer weggestemd, dus het is te verwachten dat er ook deze keer overeenstemming over de begrotingen zal worden gevonden. Elke tijd heeft zo zijn bijzonderheden. Als je naar een langere periode kijkt, komen de kabinetten al sinds tien jaar zetels “tekort”. Het zetelverschil van acht maakte het parlementaire werk dit jaar zeker interessant.’

Foto: Robin Utrecht

Sleutelmomenten II

Foto: Henriëtte Guest

Premier Schoof aan het woord tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen

Noodrecht centraal bij Algemene Politieke Beschouwingen

De Eerste Kamer debatteerde dinsdag 8 oktober met minister-president Schoof over de plannen van de regering voor 2025. Dit gebeurde aan de hand van de Miljoenennota die het kabinet op Prinsjesdag presenteerde. Het was de eerste keer dat de senaat in debat ging met de premier, sinds het kabinet in juli aantrad. Naast premier Schoof was het voltallige kabinet aanwezig.

Noodrecht

De Algemene Politieke Beschouwingen stonden voor een groot deel in het teken van het voornemen van het kabinet om een asielcrisis uit te roepen op basis van een artikel over noodrecht in de Vreemdelingenwet. Artikel 110 van deze wet bepaalt dat in 'buitengewone omstandigheden' de regering artikel 111 van de wet in werking kan stellen. Vervolgens kunnen bij algemene maatregel van bestuur regels worden gesteld die van de wet afwijken.

Sommige fracties waren van mening dat het veel te lang duurde, terwijl andere fracties vonden dat het kabinet met de inzet van het noodrecht een ondemocratische keuze maakte. De genoemde algemene maatregel van bestuur waarmee van de wet afwijkende regels kunnen worden ingevoerd, hoeft namelijk niet aan het parlement te worden voorgelegd. Dat zou pas aan zet zijn bij de behandeling van een zogeheten voortduringswet. Schoof gaf in zijn beantwoording aan dat het kabinet nog geen besluit had genomen over de inzet van het noodrecht. Hij ging ervan uit dat het kabinet zou kiezen voor het buiten werking stellen van de Vreemdelingenwet. Schoof: 'Er is een hoofdlijnenakkoord en een regeerprogramma. We hebben als randvoorwaarde gesteld dat er een dragende motivering moet zijn. Die dragende motivering beoordelen wij in het kabinet en dan wordt het besluit genomen.'

Het was de eerste keer dat de senaat in debat ging met premier Schoof

Moties

Een motie van de GroenLinks-PvdA-fractie over het noodrecht sprak uit dat het voornemen om artikel 111 Vreemdelingenwet in werking te stellen onwenselijk is. Die motie kreeg een meerderheid van de stemmen. Ook een andere motie over asiel, van de CDA-fractie, werd aangenomen. Deze motie verzocht de regering om, als zij volhardt in het voornemen de Spreidingswet in te trekken, hiervoor een apart wetsvoorstel in te dienen.

Een derde motie die werd aangenomen, van de D66-fractie, vroeg de voorgenomen opheffing van het verlaagde btw-tarief op cultuur, sport, media en logies uit het Belastingplan te halen en als apart wetsvoorstel in te dienen. De Kamer nam later nog een motie van de D66-fractie aan die het kabinet verzocht zijn toezeggingen na te komen en de veilige overbrenging van de Afghaanse ambassadebewakers, inclusief hun directe gezinnen, naar Nederland per direct te realiseren.

Impressie

Senator Rosenmöller (GroenLinks-PvdA) zag ongemak bij een deel van de partijen die samen een coalitie vormen. Hij hoopte dat die partijen zich steeds ongemakkelijker gaan voelen. Volgens BBB-senator

Meerdere fracties overleggen over moties tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen

Lagas is de kerntaak van de senaat reflecteren. Ze stelde daarom voor het parlementaire jaar af te sluiten met Algemene Politieke Beschouwingen, in plaats van ermee te beginnen. Senator Bovens (CDA) zei dat zijn fractie wetsvoorstellen met een constructieve houding zal beoordelen. Zijn fractie had wel zorgen over de omgang van het kabinet met medeoverheden, zoals gemeenten en provincies.

VVD-senator Schippers zei dat haar fractie de *can do*-mentaliteit van het kabinet steunt om grip op migratie te krijgen. Ze vroeg aandacht voor de polarisatie en zei dat het belangrijk is te blijven zoeken naar wat mensen verbindt. Volgens senator Van Meenen (D66) is school de enige plek voor veel kinderen waar ze zich kunnen ontwikkelen. Het kabinet kiest echter voor een catastrofe met ongekende bezuinigingen op onderwijs en onderzoek. PVV-senator Van Hattem zei dat het regeerakkoord invulling geeft aan het aanpakken van migratie. Daarvoor is het noodzakelijk om de Vreemdelingenwet buiten werking te stellen. De democratie wordt daarbij niet opzijgeschoven.

Senator Janssen (SP) sprak over de gebroken verkiezingsbeloftes van de PVV. Grote problemen vragen om meer democratie en niet minder. Het kabinet zet verder onvoldoende stappen om kinderarmoede te verminderen. Volgens senator Huizinga (ChristenUnie) is immigratie niet de hoofdoorzaak van de problemen in de gezondheids-zorg en op de woningmarkt. Ze adviseerde de premier de schijn te vermijden dat het kabinet het parlement probeert te omzeilen. Senator Koffeman (PvdD) vond het onbegrijpelijk dat er bewindspersonen zijn die niet geloven in klimaatverandering. Ook zei hij dat studenten worden afgeknepen door de voorgenomen langstudeerboete en de verhoging van de btw op studieboeken.

JA21-senator Nanninga miste een fundamenteel andere visie op toeslagen en belastingen. Ze wilde weten of er een diepere visie ten grondslag ligt aan de begroting of dat het de optelsom is van de wensen van alle bewindspersonen. Senator Dessing (FVD) was teleurgesteld in de PVV. Wie een *opt-out* wil (een uitzonderingspositie voor asiel en migratie), moet volgens hem de Europese Unie verlaten. SGP-senator Schalk zei dat ook hij de instroom wil indammen. Omdat zijn fractie de inperking van migratie wil laten lukken op een adequate en accurate manier, riep hij het kabinet op om aan de slag te gaan met een spoedwet in plaats van het noodrecht.

Volgens Volt-senator Perin-Gopie is noodrecht toepassen juridisch niet houdbaar, omdat er in Nederland geen asielcrisis is, maar een bewust gecreëerde opvangcrisis. Senator Van Rooijen (50PLUS) maakte zich zorgen dat geredeneerd wordt vanuit een mogelijk generatieconflict, en niet vanuit kracht en optimisme. OPNL-senator Van der Goot pleitte voor een gezonde financiering van gemeenten en provincies en investeringen in de regio, in plaats van rigoureus korten.

Geen afbouw, maar afschaffen salderingsregeling

De Eerste Kamer debatteerde begin 2024 met demissionair minister Jetten voor Klimaat en Energie over een voorstel om de salderingsregeling voor kleinverbruikers geleidelijk af te bouwen. Daar was geen meerderheid voor. Tien maanden later bleek er in een debat met minister Hermans van Klimaat en Groene Groei wel een meerderheid te zijn voor het afschaffen van de regeling per 1 januari 2027.

Salderingsregeling

De salderingsregeling is een aantal jaar geleden ingevoerd als stimuleringsmaatregel, zodat mensen zonnepanelen zouden aanschaffen om zelf elektriciteit op te wekken. Het deel van de opgewekte elektriciteit dat over is, gaat naar het energienet. Als een huishouden meer elektriciteit teruggeeft dan het afneemt, dan geeft de energieleverancier hiervoor een vergoeding. Het idee achter de regeling is dat mensen eerder bereid zouden zijn relatief dure zonnepanelen aan te schaffen, omdat het door de vergoeding mogelijk zou worden de investering terug te verdienen. Maar het verlies dat energiebedrijven lijden op klanten die energie terugleveren wordt door hen gecompenseerd door het elektriciteitstarief het hele jaar voor iedereen te verhogen.

Afbouw

Op 6 februari sprak de Kamer over de afbouw van de salderingsregeling. Alle sprekers waren het erover eens dat de salderingsregeling een succes is: van hekkensluiter in de energietransitie is Nederland wereldwijd koploper geworden met het hoogste aantal zonnepanelen per inwoner. De woordvoerders verschilden echter van mening over de afbouw van de regeling. Met het wetsvoorstel wilde het demissionaire kabinet de regeling afbouwen over een periode van zes jaar. De fracties van VVD, CDA, D66, ChristenUnie, SGP, Volt en FVD stemden voor het wetsvoorstel om de regeling af te bouwen. De fracties van BBB, GroenLinks-PvdA, PVV, SP, PvdD en JA21 stemden tegen. 50PLUS en OPNL waren afwezig bij de stemming. Voorstanders van de afbouw vonden het tijd voor nieuwe, meer gerichte alternatieven, terwijl tegenstanders van mening waren dat zolang die alternatieven niet (goed) geregeld zijn, de regeling gehandhaafd moet blijven. Zo kunnen meer mensen profiteren van deze financiële prikkel om de eigen (huur)woning te verduurzamen.

Afschaffen

Het nieuwe kabinet diende vervolgens een wetsvoorstel in om de salderingsregeling per 1 januari 2027 te beëindigen. Het debat hierover vond op 10 december plaats. Een week later stemden de fracties van BBB, VVD, CDA, D66, PVV, JA21, ChristenUnie, Volt, FVD en 50PLUS voor het wetsvoorstel en de fracties van GroenLinks-PvdA, SP, PvdD, SGP en OPNL tegen. Volgens de tegenstanders kwamen zonnepanelen eindelijk binnen het bereik van huurders en middeninkomens en is niet duidelijk hoe het kabinet het gebruik van energie van zon op dak gaat stimuleren zonder deze regeling. De voorstanders zeiden dat het geld dat wordt bespaard met het afschaffen van de regeling beter kan worden ingezet voor de energietransitie en het aanpakken van de overbelasting van het elektriciteitsnetwerk.

‘SGP kiest een scherpe **rechts-statelijke lijn’**

Peter Schalk
fractievoorzitter SGP

‘Voor mij sprong het debat over de asielnoodwet er dit jaar uit, tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen in oktober. De Eerste Kamer kwam tijdens dat debat echt in het verweer, en dat was terecht. Het inzetten van staatsnoodrecht voor de Vreemdelingenwet was volgens de SGP-fractie niet rechtsstatelijk. Dat bleek wel uit het feit dat er na drie maanden nog geen dragende motivering lag. Voor de SGP-fractie is het inperken van de asielstroom belangrijk, maar we vinden dat je daarbij de koninklijke weg moet bewandelen, die van een spoedwet in plaats van het noodrecht. Maar als senator kon ik op dat moment nog niet reflecteren op een noodwet waarvan ik de inhoud niet kende. Daarom hield ik de opties nog open tijdens het debat.

Het gezag waarmee ik tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen sprak, ontleende ik aan het volgen van het staatsrecht. De SGP-fractie kiest een scherpe rechtsstatelijke lijn en ik was er ten volle van overtuigd dat het een goede lijn was. Ik had een motie voorbereid, waarin ik de regering vroeg om tegelijk met de noodwet ook te werken aan een spoedwet. Het voordeel daarvan was dat als de noodwet zou worden gestuit, er nog een andere optie zou zijn, zonder te veel tijdverlies. Mijn motie is door minister-president Schoof ontraden en door de Kamer verworpen, maar wél uitgevoerd. Dat zijn de mooiste moties, zeg ik met een glimlach. Het politieke geweld nam zodanig toe dat het kabinet zijn knopen ging tellen en koos voor de spoedwetroute.

De mediabelangstelling voor het debat was groot. Ik ben nogal nuchter over dat soort aandacht. Je kunt je belangrijk wanen, maar ik heb eerder gezien hoe gemakkelijk die aandacht weer wegebt. Journalisten verleiden senatoren graag tot verregaande uitspraken, dat snap ik, het is hun werk om nieuws te brengen. Op de dag van de Algemene Politieke Beschouwingen werd ik gevolgd door een EenVandaag-filmploeg. Daarop had ik ja gezegd, omdat ik het belangrijk vond mijn standpunt te delen. Het is niet mijn taak om iets te vinden van de journalistiek, maar wat me opvalt is dat er met een bepaalde gretigheid wordt gekeken naar elk probleem dat zich voordoet. We maken het zo groot. Er is een heibeltje of onenigheid in Den Haag en heel Nederland leeft mee.

In de loop van de negen jaren dat ik hier mag dienen, merk ik dat mensen vinden dat we de Eerste Kamer moeten opheffen als senatoren lastig worden gevonden. Als hier niets gebeurt, mag het wel voortkabbelen en het instituut blijven bestaan. Ik denk dat de Eerste Kamer een belangrijke positie heeft, er wordt goed gedebatteerd. Ik denk dat we gebaat zijn bij rust en elkaar heel laten: dus hard op de inhoud, maar zacht op de relatie.

Er wordt nogal eens beweerd dat we als senatoren politieker zijn geworden. Ik ben het daar niet mee eens. Ook onder de kabinetten-Rutte was er een andere zetelverdeling in de Eerste dan in de Tweede Kamer. Juist door de samenstelling van de Eerste Kamer heeft de coalitie niet automatisch carte blanche. Bewindslieden worden hierdoor verplicht een breder draagvlak te zoeken dan het eigen gelijk of wat er is afgesproken in een regerings-programma. Dan krijg je een dempend effect op de wetgeving. Hierdoor kan een regering niet al te wilde sprongen maken. Dat is beter voor het land én beter voor de wetgeving.’

Foto: Robin Utrecht

Energiewet

De Eerste Kamer stemde op 10 december in met de Energiewet van minister Hermans van Klimaat en Groene Groei. In het wetsvoorstel worden de huidige Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet ingetrokken en samengevoegd in één nieuwe wet. De fracties van BBB, GroenLinks-PvdA, VVD, CDA, D66, PVV, SGP, Volt, ChristenUnie, SP, PvdD, 50PLUS en OPNL stemden voor, de fracties van JA21 en FVD stemden tegen het wetsvoorstel.

Voorafgaand aan het plenaire debat organiseerde de commissie voor Economische Zaken en Klimaat een deskundigenbijeenkomst over het wetsvoorstel. De Kamerleden spraken met experts over de ontwikkelingen op de energiemarkt en de complexiteit van de Energiewet. Ze stelden vragen over mogelijke weeffouten in de wet en of de infrastructuur is berekend op een energiemix van regionale kerncentrales, zon en wind op zee. Ook vroegen ze naar de werkelijke kosten van kerncentrales en naar het voordeel van publiek-private samenwerkingen. Zorgen waren er bijvoorbeeld over energiecontracten die telefonisch worden afgesloten, over de 100.000 huishoudens die in energiearmoede leven en over wie de energietransitie uiteindelijk zal betalen.

Veel van deze onderwerpen kwamen vervolgens terug in het plenaire debat op 3 december. De meeste woordvoerders bleken voor het samenvoegen van de twee verouderde wetten in één wet te zijn. Wel hadden zij nog de nodige vragen. Die vragen hadden betrekking op veel onderwerpen waarover de wet gaat: de manier waarop de wet bijdraagt aan het halen van de klimaatdoelen, de druk op het elektriciteitsnet wanneer minder mensen gas gaan gebruiken, de verhouding van de inrichting van het Nederlandse systeem ten opzichte van de landen om ons heen, de elektriciteitstarieven, de scheiding tussen publieke netbeheerders en commerciële aanbieders, energiearmoede, de overbelasting van het elektriciteitsnetwerk en warmtenetten.

Het kabinet wil dat energie in Nederland minder afhankelijk wordt van fossiele bronnen

Minister Hermans zei dat het doel van het kabinet is dat de energie in Nederland minder fossiel wordt en meer afhankelijk van wind en zon. Dat maakt het systeem wel grilliger. Het vraagt daarom om flexibiliteit, vandaar ook de beweging van centraal naar meer decentraal. Deze wet legt daarvoor het fundament en beschermt consumenten ook beter. Dat doet de regering ook om de klimaatdoelen te halen. Uitstoot wordt beperkt en de Energiewet waarborgt de totstandkoming van het systeem waarbinnen de regering dit kan doen, aldus de minister.

Over de wet

De Energiewet beoogt volgens het kabinet de inzichtelijkheid en structuur terug te brengen, die in de huidige Elektriciteitswet 1998 en Gaswet deels verloren zijn gegaan. Tegelijk is onderhoud verricht, zodat er weer een toegankelijk en geactualiseerd ordeningskader ontstaat.
De Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet zijn geactualiseerd zowel op het niveau van indeling als op het niveau van de individuele artikelen. Ook zijn (onnodige) verschillen tussen gas en elektriciteit weggenomen en inconsistenties en verouderde bepalingen geschrapt.

Pakket Belastingplan 2025

De Eerste Kamer nam op 17 december het Pakket Belastingplan 2025 aan. De voorstellen van staatssecretaris Van Oostenbruggen van Fiscaliteit en Belastingdienst werden door een meerderheid van de Kamer gesteund. Bij een hoofdelijke stemming, aangevraagd door de Volt-fractie, stemden 49 leden voor en 24 leden tegen het wetsvoorstel Belastingplan 2025, dat onderdeel uitmaakt van het Pakket Belastingplan 2025.

Btw-verhoging

De aanloop naar de plenaire behandeling van het Belastingplan begon al tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen in oktober. Toen nam de Eerste Kamer een motie van de D66-fractie aan waarin werd gevraagd om de voorgestelde btw-verhoging op sport, media en cultuur in een apart wetsvoorstel te behandelen. Doordat het voorstel voor de btw-verhoging samen met andere maatregelen is opgenomen in het wetsvoorstel Belastingplan 2025, kon de Eerste Kamer alleen voor of tegen het hele Belastingplan stemmen. Bij het verwerpen van het Belastingplan zouden ook andere belastingmaatregelen niet kunnen worden ingevoerd. Toenmalig staatssecretaris Idsinga van Fiscaliteit en Belastingdienst liet tijdens een mondeling overleg weten de btw-verhoging niet apart te willen behandelen en ook niet van plan te zijn de btw-verhoging terug te draaien.

Uiteindelijk sprak het kabinet met de Tweede Kamer af dat de btw-verhoging niet zou doorgaan, maar wel in het Belastingplan zou blijven staan. Het kabinet gaat bij de Voorjaarsnota in 2025 samen met de Tweede Kamer zoeken naar andere mogelijkheden om belasting te heffen, maar zal dat niet doen in de vorm van een btw-verhoging op sport, media en cultuur. Tijdens het debat over het Belastingplan op 9 en 10 december gingen veel vragen van de Eerste Kamerleden over de stand van zaken rondom die btw-verhoging. Staatssecretaris Van Oostenbruggen zegde toe dat de verhoging niet door zou gaan.

Tijd

Behalve de btw op sport, media en cultuur, sprak de Kamer over de btw-verhoging op logies, de vermogensheffing in box 3, maatregelen om de armoede te verkleinen en de bestaanszekerheid te vergroten, vereenvoudiging van het belasting- en toeslagenstelsel, maatregelen om groene groei te stimuleren en belastingmaatregelen voor de gemeenten in hetCaribisch deel van het Koninkrijk, Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Ook is gesproken over het moment van indienen van belastingvoorstellen. Het is al langer een wens van de Eerste Kamer dat ze meer tijd krijgt om voorstellen uit het Pakket Belastingplan zorgvuldig te behandelen. Staatssecretaris Van Oostenbruggen zei daarop dat het in 2025 opnieuw niet lukt om belastingvoorstellen vóór de zomer van 2025 in te dienen. Hij zegde wel toe dat er na de Voorjaarsnota een brief wordt gestuurd met een planning voor hoe het kabinet het Belastingplan zal oppakken.

Over de wet

Het Pakket Belastingplan voor 2025 bestaat behalve het Belastingplan 2025 uit negen wetsvoorstellen die betrekking hebben op onder andere huurtoeslag, koopkracht, de BES-eilanden, bedrijfsopvolging, klimaat en de minimumbelasting. Ook de Wet beëindiging salderingsregeling maakt deel uit van het pakket, maar is op 10 december in een apart debat behandeld. Voor het wetsvoorstel Belastingplan BES-eilanden 2025 werd een novelle aangenomen om ongewenste gevolgen van een amendement van de Tweede Kamer ongedaan te maken.

‘Vanwege mijn **beslissende stem** was de druk soms groot’

Martin van Rooijen
fractievoorzitter 50PLUS

‘Mijn stem was in 2024 soms doorslaggevend: ik was dan de nummer 38 die met de meerderheid meestemde, of juist met de oppositie. Bij de Spreidingswet in januari leek mijn stem beslissend – ervan uitgaande dat de VVD-fractie tegen zou stemmen. Toen ben ik stevig bewerkt. Tijdens de Nieuwjaarsreceptie van de koning loodste staatssecretaris Eric van der Burg me langs burgemeesters die me voorhielden dat ik voor de wet moest stemmen. Ik was overigens tegen. Ook bij de Wet toezicht gelijke kansen bij werving en selectie was er veel druk, premier Mark Rutte belde zelfs om me te overtuigen voor te stemmen. Dat heeft me niet van mening doen veranderen, die wet zou alleen maar bureaucratie opleveren.

De pensioenen gaan me aan het hart. We hadden het mooiste pensioenstelsel ter wereld, het grootste ook voor tien miljoen mensen, met een waarde van 1.800 miljard euro. De Wet toekomst pensioenen trad in 2025 in werking, de grootste financiële hervorming sinds de Tweede Wereldoorlog. Deze wet had er niet mogen komen, ik heb daar in 2023 stevig over gedebatteerd en er vier moties over ingediend om zowel werkenden als gepensioneerden te beschermen. Ik vrees dat mensen niet beseffen dat we het beste stelsel ter wereld bij het grofvuil zetten.

Het pensioenstelsel is bij de formatie in het voorjaar van 2024 een vrije kwestie geworden waarvan ik hoop dat de Tweede Kamer de wet nog eens wil heroverwegen. Ik heb mijn hoop gevestigd op Tweede Kamerlid Agnes Joseph van NSC. In haar maidenspeech in de Tweede Kamer waarschuwde ze voor de gevaren van deze wet. Inmiddels is er een amendement dat mensen inspraak geeft in hun pensioenen. Nu worden de bestaande rechten niet gerespecteerd en dat is ongekend.

Als eenmansfractie moet ik op vergaderdagen vaak van hot naar her rennen om de belangrijkste commissies te kunnen bijwonen. De tijdsdruk is enorm toegenomen, we worden vaak gedwongen om onder stoom en kokend water te beslissen. De Tweede Kamer houdt te weinig rekening met onze positie, vind ik. Neem het Belastingplan en de begrotingen. In de regel hebben we drie weken voor het Belastingplan en een week voor de begrotingen. Dat is al weinig en maakt dat veel begrotingen eindigen als hamerstuk. Als senaat werden we in 2024 helemaal voor het blok gezet toen we op de laatste vergaderdag voor het kerstreces wetsvoorstellen in behandeling moesten nemen die we diezelfde avond zouden moeten hameren. We hebben het wel over wetten waarmee ruim 450 miljard euro is gemoeid. Onze hoofdtaak is het goedkeuren van wetten, maar we krijgen de tijd niet om dat zorgvuldig te doen. Dit is onwenselijk, zo kunnen we ons werk niet doen.

Ik kijk met plezier uit naar 2025, ik heb er “zin an”, zoals Pim Fortuyn het ooit verwoordde. Ik vind dit werk leuk om te doen, ook als 82-jarige en niet alleen voor de ouderen maar ook voor de jongeren. Toen ik als voorzitter van de Koepel Gepensioneerden eens te gast was in de Tweede Kamer voor een hoorzitting, zei ik tegen Henk Kamp, destijds minister van Sociale Zaken: “Ik zit hier niet alleen voor de ouderen, maar ook voor onze kinderen en kleinkinderen.” Dat is een gevleugelde uitdrukking geworden die ik sindsdien vaak in de politiek heb terug gehoord.’

Foto: Robin Utrecht

Publiek en evenementen

Foto: Henriëtte Guest

Deelnemers aan het finaledebat van de Derde Kamer en hun coaches in de plenaire zaal

Eerste Kamer en onderwijs

Om leerlingen uit het basis- en voortgezet onderwijs en mbo-studenten te bereiken, werkte de Eerste Kamer ook in 2024 weer samen met ProDemos, het Huis voor democratie en rechtsstaat. Die samenwerking kreeg vorm in verschillende educatieve programma's: van debatteren met Kamerleden tot een docentendag maatschappijleer.

Prikkelend

Op 1 maart vond voor de negentiende keer het Derde Kamerdebat plaats. Zestig kinderen uit groep 7 en 8 waren Kamerlid voor een dag. Afkomstig van basisscholen uit Sneek, Emmeloord en Zwijndrecht discussieerden de scholieren met elkaar over verschillende prikkelende stellingen. Ze werden gecoacht door Eerste- en Tweede Kamerleden en kregen hulp van medewerkers van het parlement.

De wedstrijd 'Kamerlid voor een dag' was onderdeel van het Derde Kamer-lesprogramma, een initiatief van de Eerste en Tweede Kamer samen met ProDemos. Met de Derde Kamer ontdekken leerlingen alles over Prinsjesdag, hoe verkiezingen werken, wat een democratie is en wat het parlement eigenlijk doet. Het Derde Kamer-lesprogramma bestaat uit een gratis lespakket voor groep 7 en 8 van de basisschool. Leerkrachten van het basisonderwijs wisten in 2024 het Derde Kamerproject beter dan ooit te vinden. Bijna 229.000 leerlingen leerlingen gingen aan de slag met het lespakket, verpakt in oranje en blauwe koffertjes.

Bijna 229.000 leerlingen gingen aan de slag met het lespakket van de Derde Kamer

Foto: Robin Utrecht

Senator Talsma in gesprek met middelbare scholieren

In 2024 leidde ProDemos honderden bezoekers wekelijks rond in de Eerste Kamer. Dagjesmensen, scholieren en studenten kregen in een van de commissiekamers uitleg over het werk van de Eerste Kamer en vervolgden daarna hun weg naar de plenaire zaal. Op de vergaderdinsdag werd er een interactief programma georganiseerd waarbij middelbare scholieren in gesprek gingen met een van de Eerste Kamerleden. In het gesprek kwamen politieke thema's aan bod, van woningmarkt tot het klimaat en stelden de scholieren vragen als over waarom ze lid zijn geworden, waaruit het werk bestaat en – niet onbelangrijk – wat Kamerleden verdienen.

Docentendag

Jaarlijks organiseert ProDemos samen met de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer een docentendag. In 2024 ontving de Eerste Kamer dertig docenten voor een op maat gemaakt deelprogramma. Docenten werden verwelkomd in de plenaire zaal, waar zij met Kamerleden in debat gingen.

Foto: Henriëtte Guest

Onderwijs

Jong geleerd is oud gedaan. Daarom werkte de Eerste Kamer ook in 2024 weer samen met ProDemos om leerlingen uit het basis- en voortgezet onderwijs kennis te laten maken met de politiek. Met de klok mee: interrumperen in het finaledebat van de Derde Kamer; uitdelen van de Derde Kamerkoffertjes; op het spreekgestoelte om een stelling te verdedigen; een medewerker van ProDemos geeft uitleg over het werk van de senaat aan middelbare scholieren.

Foto: Robin Utrecht

Foto: Serge Ligtenberg

Foto: Henriëtte Guest

Foto: Robin Utrecht

Bezoekers

De Eerste Kamer ontvangt jaarlijks duizenden bezoekers. De vergaderingen van de Eerste Kamer zijn openbaar en met een rondleiding van ProDemos is het gebouw dagelijks te bezoeken. Maar er zijn elk jaar ook open dagen. In 2024 opende de Eerste Kamer haar deuren tijdens het Rondje Rechtsstaat op 8 juni en op 14 september voor Open Monumentendag. Het laatste evenement stond volledig in het teken van de derde dinsdag van september. Er was een fototentoonstelling over vijftig jaar Prinsjesdag en kinderen konden hoedjes knutselen.

Foto: Robin Utrecht

Foto: Robin Utrecht

Foto: Robin Utrecht

Open huis

Rondje Rechtsstaat

De Eerste Kamer was op zaterdag 8 juni geopend voor publiek in het kader van het Rondje Rechtsstaat. Honderden geïnteresseerden bezochten het gebouw van de Eerste Kamer aan de Kazernestraat in Den Haag. De bezoekers konden vanaf de tribune van de plenaire zaal de openbare vergadering van het Interparlementair Koninkrijksoverleg bijwonen dat die week plaatsvond. Het IPKO is het halfjaarlijkse overleg tussen de parlementen van de vier landen van het Koninkrijk: Aruba, Curaçao, Nederland en Sint Maarten.

Het Rondje Rechtsstaat vormde onderdeel van de Week van de Rechtsstaat die op 4 juni begon. Het was de tweede keer dat acht instituten de Week van de Rechtsstaat organiseerden. Naast de Eerste Kamer konden mensen ook op bezoek bij de Tweede Kamer, de Raad voor de rechtspraak, het Kabinet van de Koning, de Hoge Raad, de Raad van State, de Autoriteit Persoonsgegevens en de Academies voor Wetgeving en Overheidsjuristen.

Open Monumentendag

Open Monumentendag trok op zaterdag 14 september 1.300 bezoekers naar de tijdelijke huisvesting van de Eerste Kamer. De dag stond volledig in het teken van Prinsjesdag, de jaarlijkse traditie die vier dagen later plaatsvond. Er was een tentoonstelling te zien van 50 jaar Prinsjesdag door de lens van fotograaf Hans Kouwenhoven, die als parlementair fotograaf elk jaar de Verenigde Vergadering vastlegde. In de Handelingenkamer, waar zijn foto's te zien waren, ging de fotograaf in gesprek over zijn ervaringen met het fotograferen van vijftig Prinsjesdagen. Kinderen knutselden kroontjes.

Bezoekers konden zich inleven als Eerste Kamerlid door plaats te nemen in de originele groene bankjes uit de plenaire zaal van de Eerste Kamer aan het Binnenhof. Sinds de renovatie van de Eerste Kamer begon, zijn de bankjes tijdelijk verdwenen voor restauratie. Speciaal voor Open Monumentendag zijn ze als souvenir overgebracht naar de tijdelijke huisvesting van de Eerste Kamer. Het huidige gebouw aan de Kazernestraat is als nieuwbouw in de jaren tachtig van de vorige eeuw gerealiseerd. Huis Huguetan, het monumentale deel aan het Lange Voorhout, is in 1734 gebouwd als stadspaleis voor Adriënne-Marguerite Huguetan.

Het was de derde keer dat het tijdelijke onderkomen van de Eerste Kamer tijdens Open Monumentendag te bezoeken was. De Eerste Kamer verhuisde in de zomer van 2021 in verband met de renovatie van het Binnenhof de komende jaren.

Bezoekers krijgen uitleg over het kunstwerk boven de ingang

Willem Witteveen-symposium

Op 3 juli organiseerden Tilburg University en de Eerste Kamer het Willem Witteveensymposium in de Haagse Kloosterkerk. Het goedbezochte symposium was gewijd aan de wetenschappelijke, politieke en culturele erfenis van voormalig senator en hoogleraar Willem Witteveen, die in juli 2014 omkwam bij de ramp met vlucht MH17. Naast een lezing en een rondetafelgesprek over de Grondwet, werd tijdens het symposium een prijs uitgereikt aan drie jongeren die zich hebben laten inspireren door Witteveens gedachtegoed.

Grondwet als winterdijk

Eerste Kamervoorzitter Jan Anthonie Bruijn heette de genodigden welkom met een herinnering aan Witteveen en een verwijzing naar het burgerschap dat de kern vormde van Witteveens gedachtegoed: 'Dat de rechtsstaat geen huis is waarin we onbezorgd kunnen gaan slapen, is iets wat Witteveen zich al ver voor de toeslagenaffaire realiseerde.' Rector magnificus van Tilburg University Wim van de Donk memoreerde Witteveen als samenwerkingspartner: 'Onverschilligheid was geen optie voor hem, zeker niet als het de rechtsstaat aangaat.' Maurice Adams, hoogleraar Encyclopedie van het recht, verzorgde de keynote-lezing 'De Grondwet als winterdijk'. Adams reflecteerde op de groter wordende rol en betekenis van de Grondwet in politiek en samenleving. Debat over de Grondwet is in principe een goede zaak, betoogde hij, maar politieke retoriek die leidt tot tweespalt en afbraak, is potentieel ondermijnend. Een ingekorte versie van de lezing staat op pagina 100 in dit Jaarbericht.

'Onverschilligheid was geen optie voor senator Willem Witteveen'

Witteveenprijs

De lezing van Adams vormde vervolgens het uitgangspunt voor een rondetafelgesprek, gemodereerd door Ingrid Leijten, hoogleraar Nederlands en Europees constitutioneel recht. Oud-senator Marleen Barth las een gedicht van Remco Campert voor. Het programma werd afgesloten met een uitreiking van prijzen. Uit dertig inzendingen kwamen Vincent Bleuzé, Luc Rullens en Anieke Kranenburg naar voren als winnaars van de Willem Witteveenprijs. Zij waren speciale gasten van de Eerste Kamer op Prinsjesdag 2024.

Over Willem Witteveen

Oud-Eerste Kamerlid Willem Witteveen (PvdA) kwam op 17 juli 2014 samen met zijn vrouw en dochter om het leven toen vlucht MH17 werd neergehaald boven Oekraïne. Zijn dood betekende een groot verlies voor de rechtswetenschap en het Nederlandse parlement. Witteveen was actief op het gebied van recht, politiek en filosofie en manifesteerde zich ook als dichter, schilder en musicus. De Eerste Kamer en Tilburg University organiseerden het symposium omdat de ramp met vlucht MH17 in 2024 tien jaar geleden plaatsvond.

‘We zijn er voor het **minder gehoorde geluid**’

Johan Dessing
fractievoorzitter FVD

‘Als Forum voor Democratie hebben wij in 2024 geprobeerd om zoveel mogelijk dat ándere geluid te laten horen. We zijn een kleine fractie met twee leden, dus we moeten creatief zijn. We beperkten ons het afgelopen jaar tot een aantal speerpunten. Neem bijvoorbeeld de Stikstofwet. Die is er nu eenmaal, we moeten ermee dealen. Terwijl wij als Forum-fractie graag de onderliggende vraag aan de orde stellen: is die wet wel zo goed uitvoerbaar als je uitzoomt en ook de besluitvorming uit het verleden meeneemt? Vijf jaar geleden werden we uitgelachen toen we zeiden dat de energietransitie een probleem zou worden dat de staat miljarden euro’s zou kosten. Nu krijgen we gelijk.

Het uitzoomen, de helikopterview, is voor onze fractie het belangrijkste thema geweest van het afgelopen jaar. Dat is zeker geen “Tweede Kamertje spelen”. Mocht ik dat doen, dan hoop ik dat mijn collega-senatoren me tot de orde roepen, want daar heb ik een hekel aan. Het gaat me meer om het laten zien hoe onuitvoerbaar een wet is en waarom. Er wordt soms te makkelijk over de consequenties van wetsvoorstellen heen gestapt. Soms voelen we ons een roepende in de woestijn. Mooi is dat ik het afgelopen jaar van collega-senatoren geregeld hoorde dat ze het inhoudelijk niet met mijn bijdragen eens waren, maar dat ik ze toch aan het denken heb gezet.

Er is in de senaat respect voor elkaars meningen. Tegelijkertijd gaat het in debatten vaak om het bijsturen op details. Wij zijn minder van dat soort pleistertjes plakken. Neem bijvoorbeeld de Wet seksuele misdrijven, waar Forum in 2024 als enige fractie tegenstemde. Natuurlijk zijn we tegen seksueel geweld en voor bescherming van slachtoffers, maar als hierdoor het principe van wederzijdse toestemming onuitvoerbaar wordt dan benoemen wij dat. Hoe uniek onze mening daarover ook is, we blijven deze ten gehore brengen en dat verwacht onze achterban ook.

Ik vlecht graag poëzie in mijn bijdragen. Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen was dat *Herinnering aan Holland* van de Nederlandse dichter Hendrik Marsman. Een luisteraar vond dat ik het gedicht zo mooi had voorgedragen, dat hij me een zelfgemaakte videoregistratie stuurde. De inhoud van die bijdrage was overigens wel scherp: we hadden onze hoop op het kabinet-Schoof gevestigd en kennen de PVV in de Eerste Kamer als een fractie die haar rug recht houdt. Toch is er bij ons het sterke gevoel dat de PVV bij de formatie veel, zo niet alle, principiële punten heeft ingeleverd.

Naast het werk in de Kamer ben ik ook Statenlid en assistent-luchtverkeersleider op Schiphol. Juist door die laatste functie kan ik extra inbreng leveren en dat heb ik tijdens de discussies over coronasteun aan KLM en over radarstation Herwijnen ook gedaan. Mijn maidenspeech ging erover. Kortgezegd is onze fractie tegen de voorgenomen krimp van Schiphol. Daarover heb ik minister Barry Madlener van Infrastructuur gevraagd tijdens het kennismakingsgesprek in de Kamer: “Waar is uw luchtvaarthart?” Ik zie onvoldoende kennis over de mogelijkheid Schiphol uit te breiden op zee. Ja, er staan windmolens in de weg nu, maar ook dat is een politieke keuze.

Voor 2025 hoop ik op minder “bloemkolende” wetgeving, wetgeving die een andere wet minder slecht moet maken. Eigenlijk zou je in mijn ogen voor elke wet die je introduceert, een andere wet moeten schrappen.’

Foto: Robin Utrecht

Werkbezoeken

Leden van de commissie Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingshulp op vliegbasis Leeuwarden

De commissies van de Eerste Kamer brengen met enige regelmaat werkbezoeken. Dat gebeurt bijvoorbeeld om meer te weten te komen over de achtergrond van een wetsvoorstel of om meer te begrijpen van de werkwijze van uitvoeringsorganisaties. De Kamerleden gebruiken de kennis die zij tijdens zo'n werkbezoek opdoen bij de verdere behandeling van wetsvoorstellen. In 2024 brachten Kamerleden bezoeken aan een nachtelijke crisisopvanglocatie voor asielzoekers, de Belastingdienst en de NAVO.

Crisisnoodopvang

Als voorbereiding voor de behandeling van de Spreidingswet half januari, bezocht de commissie voor Immigratie en Asiel/JBZ-Raad op 4 januari de crisisnoodopvanglocatie voor asielzoekers in Stadskanaal. In verwarmde tenten was daar een overnachtingsplek gecreëerd voor maximaal 200 asielzoekers die niet terecht konden in aanmeld-centrum Ter Apel, dat 17 kilometer verderop ligt.

Het bezoek was georganiseerd door de burgemeester van de gemeente Stadskanaal, Klaas Sloots, als voorbereiding voor de plenaire behandeling van de Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asiel-opvangvoorzieningen. Dit wetsvoorstel, dat eind januari werd aangenomen, geeft gemeenten de wettelijke taak om asielopvangvoorzieningen te bieden, waarbij een verdeelsleutel moet leiden tot een evenwichtiger spreiding over het land. Aan provinciale regietafels kunnen gemeenten onderling wat passen en meten om de opvangopgave in te vullen.

De leden spraken met vertegenwoordigers van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers, de Immigratie- en Naturalisatiedienst, politie Noord-Nederland en burgemeesters Koen Schuiling (Groningen) en Jaap Velema (Westerwolde). Ook René Paas, Commissaris van de Koning en voorzitter van de regietafel Groningen nam deel aan de gesprekken. Aan bod kwam onder andere een inspectierapport dat uitwees dat de geboden opvang in de IND-wachtkamer bij het aanmeldcentrum Ter Apel ontoereikend was, en hoe de crisisnoodopvang gestalte kreeg met medewerking van de diverse gemeenten. Ook lichtten de verschillende sprekers toe voor welke problemen het huidige opvangmodel zorgt en benoemden ze de knelpunten bij het regelen van opvang van asielzoekers en het beoordelen van hun asielverzoek.

Senatoren bezochten noodopvang asielzoekers in Stadskanaal

Belastingdienst

Leden van de vaste commissie voor Financiën bezochten 15 april de Belastingdienst op het kantoor Prinsenhof in Den Haag. Tijdens het bezoek gingen senatoren in gesprek met medewerkers aan verschillende thematafels. Zo kregen ze meer inzicht in de dagelijkse praktijk.

De Kamerleden werden ontvangen door Peter Smink, directeur-generaal van de Belastingdienst. Het gesprek ging over de stappen die zijn gezet om burgers en bedrijven meer centraal te stellen. Ook kwamen de concrete plannen, ambities en uitdagingen van de Belastingdienst aan bod.

Leden bekeken daarnaast de in 2024 geïntroduceerde 'dienstverleningsbus Belastingdienst'. Deze bus helpt mensen bij het doen van hun belastingaangifte en wordt op meerdere plekken in het land ingezet. Afsluitend spraken senatoren met medewerkers van de Belastingdienst over de thema's 'Voor burgers en bedrijven', 'Basis op orde' en 'Actueel'.

‘De senaat hield het schip van staat **op koers**’

Annabel Nanninga
fractievoorzitter JA21

‘We hadden een goed jaar. Halverwege het jaar trad een nieuw kabinet aan met een rechtse agenda waarin we ons grotendeels kunnen vinden. Daarnaast konden we in een aantal gevallen bijsturen op rechts, bijvoorbeeld bij het versneld afbouwen van de subsidie voor UNRWA. We willen niet dat Nederlands belastinggeld naar deze Palestijnse vluchtelingenorganisatie gaat vanwege de banden met Hamas. Of met de onderwijsbegroting, waar we samen met linkse partijen de voorgenomen bezuinigingen wisten te verzachten.

Ik ben nu ruim vijf jaar senator en in 2024 was alles anders dan anders. Normaal wordt wetgeving nauwkeurig voorbereid. Er is veel overleg vooraf om te kijken hoe wetsvoorstellen vallen. Het nieuwe kabinet opereerde klungelig, ik zeg het maar zoals ik het zie. Er is niet gewerkt aan relaties met niet-coalitiepartijen. We zijn op rechts een betrouwbare bondgenoot, een stem die je wilt hebben, maar die zeker niet vanzelfsprekend is. Met NSC, dat geen leden in de Eerste Kamer heeft, zijn we als Eerste- en Tweede Kamerfractie in de zomer in gesprek gegaan om te kijken waar we kunnen samenwerken. Dat daar geen opvolging aan is gegeven, verbaast me.

Als senaat hebben we het schip van staat echt op koers gehouden, ook tijdens het begrotingsdebacle. Natuurlijk hadden we de begrotingen liever voor het kerstreces behandeld, zoals gebruikelijk. Maar de 27 voorstellen kwamen pas de laatste vergaderdag voor het kerstreces naar ons toe. Ik heb het gevoel dat in de senaat – los van politieke kleur – goed naar wetgeving wordt gekeken. Als we zien dat wetten niet deugdelijk zijn of te laat ingediend, dan nemen we onze tijd. In 2024 zijn we door critici daardoor ook wel te politiek genoemd. Natúúrlijk is de senaat politiek, er zitten hier gekozen volksvertegenwoordigers. We zijn geen college van rechters of ambtenaren en dat moet vooral zo blijven. Er gaan stemmen op, zeker bij NSC, om een constitutioneel hof op te tuigen. Ik ben er geen voorstander van om de beslismacht bij ongekozen magistraten te leggen.

Dat was niet het enige wat dit jaar gebeurde. Als JA21-fractie vinden we het belangrijk om het land in te trekken en ons oor te luister te leggen. Maandelijks organiseren we een eigen werkbezoek. In 2024 bezochten we onder meer de kunstmestfabriek Yara Sluiskil in Zeeland en de raffinaderij van Shell in Rotterdam. We bezochten verzakte huizen in Almelo, liepen met een boswachter mee op de Veluwe om meer te leren over de wolvenproblematiek en spraken in Kasteel Coevorden in Drenthe over de grenseconomie. Horen welke zorgen er leven in het land, beïnvloedt hoe je naar wetten kijkt. Wat ik hier op mijn bureau krijg, is vaak heel theoretisch. Het helpt als ik dan bijvoorbeeld al een keer een Friese aardappelboer heb gesproken, of een onderwijzer uit Eindhoven.

Als volksvertegenwoordiger sprak ik me geregeld uit, op sociale media en in talkshows. In december nog bij WNL-podcast *Haagse Lobby*, met Paul van Meenen van D66 en Tineke Huizinga van de ChristenUnie, extra leuk om eens niet de enige senator te zijn. De Eerste Kamer mag verder van de actualiteit afstaan, de aanhoudende dreiging van Rusland en het instabiele Midden-Oosten hebben een weerslag, al was het alleen al om de hoogte van de defensiebegrotingen. Je moet als senator altijd rekenschap geven van wat er gaande is, we leven immers allemaal in dezelfde samenleving.’

Foto: Robin Utrecht

Uitvoeringsinstanties

De commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) bezocht dit jaar twee uitvoeringsinstanties om meer inzicht te krijgen in hun werkwijze en uitdagingen. Dit werkte verrijkend en zorgde voor een beter inzicht in de uitvoerbaarheid van verschillende wetsvoorstellen.

UWV

Op 8 april bezocht de commissie het hoofdkantoor van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Het UWV is verantwoordelijk voor 1,2 miljoen uitkeringen per maand en gaf aan een meer dienstverlenende organisatie te willen worden, waarin de burger centraal staat. Senatoren namen deel aan verschillende workshops die de veranderde UWV-strategie illustreerden. Zo luisterden ze mee met klantgesprekken, waarvan het UWV er op jaarbasis meer dan 4,1 miljoen voert. Na een lange tijd van interne gerichtheid wil de organisatie meer ondersteuning bieden aan cliënten.

Omdat een groot deel van de uitkeringen digitaal wordt aangevraagd en behandeld, zei het UWV een kwart van het budget te willen investeren in ICT-beheer en -ontwikkeling. In het elektronisch archief bevinden zich 700 miljoen documenten en de UWV-website is één van de tien meest bezochte websites van Nederland. De Kamerleden vroegen hoe dit voornemen aansluit bij de genoemde cultuurverandering. Ook waren ze benieuwd naar de verhouding tussen klantbediening en fraudebestrijding en hoe die in balans blijft.

Leden van de commissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid met het bestuur van UWV

Leden van de commissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid bij de Sociale Verzekeringsbank

Sociale Verzekeringsbank

Op 21 oktober bracht de commissie een tweede werkbezoek, aan de Sociale Verzekeringsbank (SVB) in Utrecht. De SVB voert al 120 jaar verschillende regelingen uit in de sociale zekerheid en zorg.
De Sociale Verzekeringsbank keert jaarlijks ongeveer 50 miljard euro uit aan zo'n 5,6 miljoen klanten. Hiervan wonen zo'n 375.000 mensen in het buitenland.

Regelingen bedacht in de jaren zestig sluiten niet meer aan op de huidige samenleving

De senatoren hadden 'speeddates' met medewerkers om te horen hoe bijvoorbeeld AOW en kinderbijslag worden toegekend. Daarnaast waren er plenaire sessies over diverse regelingen en de internationale dienstverlening.

Uit de sessies werd duidelijk dat de regelingen die stammen uit de jaren zestig en zeventig, niet op alle fronten meer goed werken voor de 21ste eeuw.
De regelingen zijn bijvoorbeeld gebaseerd op een standaardgezin en op mensen die hun hele leven in Nederland wonen en werken. De Sociale Verzekeringsbank erkende in 2024 21 leefvormen, van eenoudergezin tot samenwonende familieleden.

Verschillende knelpunten werden besproken, van de complexe kindregelingen tot het grote verschil in AOW-uitkeringen tussen alleenwonende en samenwonende ouderen. Ten slotte ging het over de internationale situatie. Mobiel en hybride werken, ook vanuit het buitenland, vraagt om maatwerk.
Voor het vaststellen van vergoedingen zijn gegevens nodig, maar de informatievoorziening vanuit het buitenland laat geregeld te wensen over.

‘Het woord **vrede** hoorde ik niet meer in 2024’

Rik Janssen
fractievoorzitter SP

‘Voor ons als fractie was het afscheid van Tiny Kox na twintig jaar fractievoorzitterschap een bijzonder moment. Tiny was ons parlementaire geheugen en dat hielp enorm bij belangrijke discussies. Veel is al eens gebeurd, we hoeven als Eerste Kamer het wiel niet steeds opnieuw uit te vinden. Het is goed om na te gaan wat we vroeger ergens van vonden en hoe we daarmee omgingen. En dan uitzoeken of we dat nog steeds vinden. Dat is enorm belangrijk voor het functioneren van het parlement.

Van Tiny heb ik vooral geleerd om niet mee te gaan in de mening van de dag. Alles van verschillende kanten bekijken, is iets wat ik als jurist sowieso probeer te doen. Ik probeer me altijd te verplaatsen in de positie van een ander en te achterhalen waarom iemand iets vindt. Als je allebei je mening geeft, is dat twee keer zenden. Daarom kan ik ook weinig met sociale media. Het mag een belangrijk communicatiemiddel zijn, maar ik wil in gesprek, geen reacties van 280 tekens vol hoofdletters en uitroeptekens. Als ik boeken lees, lees ik zoveel mogelijk van mensen met wie ik het oneens ben. Hoe plezierig bevestiging ook is, juist andere meningen zetten aan tot reflectie.

Het dieptepunt van 2024 vind ik de oorlogen wereldwijd. Vanuit de SP-fractie hebben we vanaf het begin gepleit voor diplomatieke oplossingen. Daardoor werden we weggezet als een soort padvinders, we zouden naïef zijn. Eind december werd ineens geroepen dat we snel vredesgesprekken moesten starten voor Oekraïne, vooral om de Amerikaanse president Donald Trump de pas af te snijden. Dat vind ik op zijn zachtst gezegd opportunistisch. De politieke meerderheid was steeds voor meer wapengekletter, het woord vrede hoorde je in 2024 niet meer. We hebben van alles toegeworpen gekregen vanwege onze standpunten over Oekraïne en Gaza. Niet dat we ons daardoor laten tegenhouden, maar dat wegzetten van mensen met een andere mening dan de gangbare vind ik verdrietig. Je zult in gesprek moeten, ook met je vijanden. Het verschrikkelijke bloedvergieten kan en moet je niet vol willen houden.

Er waren ook lichtpuntjes, zeker. De motie die SP-senator Bastiaan van Apeldoorn indiende over de vermindering van kinderarmoede is in november met brede meerderheid aangenomen. Dat geeft vertrouwen. Ik denk niet in termen van successen, we zijn als SP-fractie vooral bezig met dingen voor elkaar krijgen. Het is een geruststellende gedachte dat we als Eerste Kamer in een gepolariseerde wereld zeggen dat we kinderarmoede nooit accepteren, dat die cijfers naar beneden moeten.

Blij was ik met de komst van Lies van Aelst naar de Eerste Kamer in februari. We kennen elkaar al lang, Lies was statenlid in Zuid-Holland in de tijd dat ik gedeputeerde was. Je ziet aan haar hoe belangrijk politieke ervaring is: ze stapte in en kon meteen vier zware portefeuilles overnemen, we hoefden haar niets te vertellen. Ze stond ook stevig achter het spreekgestoelte. Voor nieuwkomers in de Eerste Kamer is onze net even andere rol soms wennen. We hebben niet het primaat, we kunnen vooral bijsturen. Maar ook de Eerste Kamer heeft een politiek mandaat. Minister Donker Curtius zei het al in 1848 – en Tiny citeerde hem vaak – dat de senaat er niet is om het goede te stichten, maar vooral om het kwade te voorkomen.’

Foto: Robin Utrecht

NAVO en vliegbasis Leeuwarden

Leden van de commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingshulp brachten in 2024 twee werkbezoeken: aan de NAVO en aan de militaire vliegbasis Leeuwarden. Op 29 en 30 september bezocht de commissie het NAVO-hoofdkwartier in Brussel, één dag voor de installatie van de nieuwe secretaris-generaal, oud-premier Mark Rutte. Het bezoek stond in het teken van ontmoetingen met Britse en Amerikaanse vertegenwoordigers en hoge ambtenaren, onder wie Boris Ruge, waarnemend plaatsvervangend secretaris-generaal van de NAVO.

De oorlog in Oekraïne was een belangrijk onderwerp, de Europese steun aan Oekraïne en de groeiende kritiek op de rol van landen als China in dit conflict. Het gesprek ging onder meer over de NAVO-strategie bij nieuwe escalaties. Ook de 2%-norm kwam aan bod, de afspraak dat elke bondgenoot 2% van het bruto binnenlands product aan defensie uitgeeft, waaraan nog niet alle NAVO-lidstaten voldoen. Een ander belangrijk onderwerp was 'Artikel 5'. In dit artikel is het principe van de collectieve verdediging vastgelegd: een aanval op een van de NAVO-lidstaten is een aanval tegen allen en verplicht lidstaten om de aangevallen lidstaat bij te staan. Daarnaast ging het gesprek over de samenwerking tussen de Europese Unie en de NAVO op het gebied van defensie en het belang van internationale, door NAVO geleide vredesmachten als KFOR in Kosovo. Ten slotte werden de uitkomsten besproken van de NAVO-top in Washington op 10 en 11 juni 2024 en de aankomende NAVO-top in juni 2025 in Den Haag.

Op 8 november bezocht de commissie de militaire vliegbasis Leeuwarden, in het bijzonder de internationale opleiding tot wapeninstructeur. Het doel van deze cursus is meer integratie tussen de verschillende wapensystemen en ondersteunende diensten en het vergroten van het leiderschap van de deelnemers. Kolonel Michel van der Steeg gaf een inleiding over de huidige veiligheidssituatie en zei dat Nederland en Europa steeds meer voor de eigen veiligheid verantwoordelijk zijn. Vervolgens kregen de leden de kans om de nieuwe F-35 vliegtuigen en een MQ-9 Reaper, een onbemand vliegtuig, van dichtbij te bekijken en spraken zij met piloten. Tot besluit gaf luitenant-kolonel Karen Keissen een presentatie over het nationaal programma Ruimte voor Defensie.

Foto: NAVO

Senatoren en stafmedewerkers voor het NAVO-hoofdkantoor

Caribisch deel van het Koninkrijk

Van 9 tot en met 19 februari bezocht de commissie voor Koninkrijksrelaties Aruba, Curaçao, Sint Maarten, Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De reis bood senatoren een verdiepend inzicht in de dossiers waarmee de commissie zich in Den Haag bezighoudt. Typische Eerste Kamervragen over uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid stonden centraal in de gesprekken met organisaties en burgers.

De commissieleden bezochten uiteenlopende projecten voor onderwijs, economische ontwikkeling, toerisme, zorg, migratie en watermanagement. De senatoren spraken tijdens de reis niet alleen met overheden en politici, maar ook met onderwijzers, justitiemedewerkers en vertegenwoordigers van verschillende geloofsgemeenschappen.

Op elk van de zes eilanden sprak de delegatie met bestuurders en democratisch gekozen volksvertegenwoordigers. Soms gebeurde dat in de vorm van een rondetafelgesprek over beleidsthema's, zoals op Saba. Op Sint Eustatius bezochten senatoren erfgoed en een sociaal woningbouwproject.

Op Sint Maarten werd gesproken over de voortgang van de wederopbouw na orkaan Irma in 2017. Op Aruba bezocht de delegatie de dienst Guarda Nos Costra (de Arubaanse dienst voor terugkeer en vertrek) en spraken de senatoren met vertegenwoordigers van verschillende religieuze gezindten. Op Bonaire bezocht de groep het ziekenhuis Mariadal en het

'De toekomst van de drie landen en de drie gemeenten van Caribisch Nederland stond centraal'

Foto: Eerste Kamer

Eerste Kamerdelegatie samen met de Ministerraad van Curaçao

Water- en Elektriciteitsbedrijf Bonaire. Op Curaçao ging de delegatie langs bij de oude raffinaderij en de marine- en kustwachtbasis.

Senator Paul Rosenmöller, voorzitter van de commissie voor Koninkrijksrelaties, zei na afloop: 'Sinds 2012 is het gebruikelijk dat de commissieleden aan het begin van een zittingsperiode afreizen naar Caribisch Nederland en de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Ik vind zulke bezoeken enorm waardevol voor ons commissiewerk. De toekomst van de drie landen en de drie gemeenten van Caribisch Nederland stond centraal. De belangstelling van de senatoren verschilt per onderwerp. Maar als je negen dagen intensief met elkaar op reis bent en een strak programma volgt, raken meningsverschillen op de achtergrond. Het ging steeds meer over onze gedeelde motivatie om verbinding te zoeken met organisaties en burgers en de ambitie om hun welzijn te verbeteren.'

Parlementaire diplomatie

Op 18 april werd Koning Felipe VI van Spanje ontvangen door de Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer

Beneluxparlement

Landbouw

Het Beneluxparlement kwam op 15 en 16 maart plenair bijeen op het Provinciehuis in Zwolle. Het themadebat ging over de toekomst van de landbouw, met bijdragen van bewindspersonen uit de Benelux en sprekers uit de landbouwsector en de wetenschap. Demissionair minister Van der Wal voor Natuur en Stikstof pleitte voor samenwerking en dialoog om de grote opgave waarvoor de landbouwsector staat, te klaren. Het Beneluxparlement nam in Zwolle verder een aanbeveling aan over de deelname van mensen met een handicap aan het maatschappelijk leven. De aanbeveling vraagt de drie regeringen het voorstel van de Europese Commissie over de invoering van een gestandaardiseerde Europese gehandicaptenkaart te ondersteunen.

Veiligheid in de havens

Op 14 en 15 juni vond de tweede plenaire zitting plaats, in de Eerste Kamer in Den Haag. Het themadebat was gewijd aan veiligheid in de havens en de logistieke keten met bijdragen van en namens bewindspersonen uit de Benelux. Demissionair staatssecretaris De Vries voor Toeslagen en Douane betoogde dat betrokken partijen samen moeten optrekken om de ondermijnende criminaliteit in de havens verder aan te pakken en deze problematiek niet te onderschatten. Verder zijn drie aanbevelingen aangenomen. De eerste, over fietsbeleid, vraagt de drie regeringen om meer te doen om fietsen aantrekkelijker en gemakkelijker te maken. De tweede aanbeveling bevat concrete aanbevelingen aan de drie regeringen om het grensoverschrijdende treinverkeer te verbeteren.

Het Beneluxparlement bestaat uit 49 leden: 21 uit België, 21 uit Nederland en 7 uit Luxemburg

Over het parlement

De Benelux Interparlementaire Assemblee, adviseert de regeringen van België, Nederland en Luxemburg over buitenlands beleid, mensenrechten, tarieven, douanerechten, waterwegen, uitlevering en auteursrechten. Het Beneluxparlement bestaat uit 49 leden: 21 uit België, 21 uit Nederland en 7 uit Luxemburg. Nederland was in 2023 en 2024 voorzitter van het parlement. Senator Pim van Ballekom (VVD) zat daarom de plenaire vergaderingen voor. In 2024 kwam het Beneluxparlement drie keer plenair bijeen en vaker voor commissievergaderingen. Vanwege het Nederlands voorzitterschap werden de plenaire vergaderingen georganiseerd in Zwolle en Den Haag.

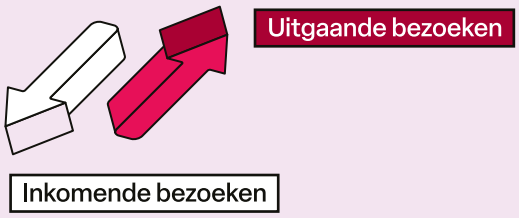
Tot slot werd een aanbeveling aangenomen over landbouw, met aandacht voor vermindering van de regeldruk en bevordering van innovatie en kennisoverdracht.

Beroepskwalificaties

Op 13 en 14 december kwam het parlement voor een derde plenaire zitting bijeen, opnieuw in de Eerste Kamer. Het themadebat ging over erkenning van diploma's en beroepskwalificaties. Sinds 2021 is het Verdrag over de automatische wederzijdse erkenning van hogeronderwijsdiploma's tussen de Beneluxlanden en de Baltische Staten in werking. Bij wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties zijn er nog veel belemmeringen. Het Nederlandse kabinet zet sterk in op het wegnemen van belemmeringen ten gunste van de interne markt, vertelde een ambtenaar van het ministerie van Economische Zaken. Het Beneluxparlement nam verder een aanbeveling aan die de drie regeringen vraagt onderzoek te doen naar de reikwijdte van de wetgeving voor veiligheid in de havens en het handhaven van veiligheidsmaatregelen. Tot besluit stemden de leden in met de begroting voor 2025.

Internationaal

De Eerste Kamer is sterk internationaal georiënteerd en hecht veel waarde aan het onderhouden van parlementaire en diplomatieke contacten. Dat gebeurt op verschillende niveaus: ontvangsten van staatshoofden, interparlementaire conferenties in Europees verband, ontmoetingen met andere parlementen en deelname aan verkiezingswaarnemings-missies. Daarnaast zijn veel Eerste Kamerleden lid van interparlementaire delegaties.

Interparlementaire delegaties

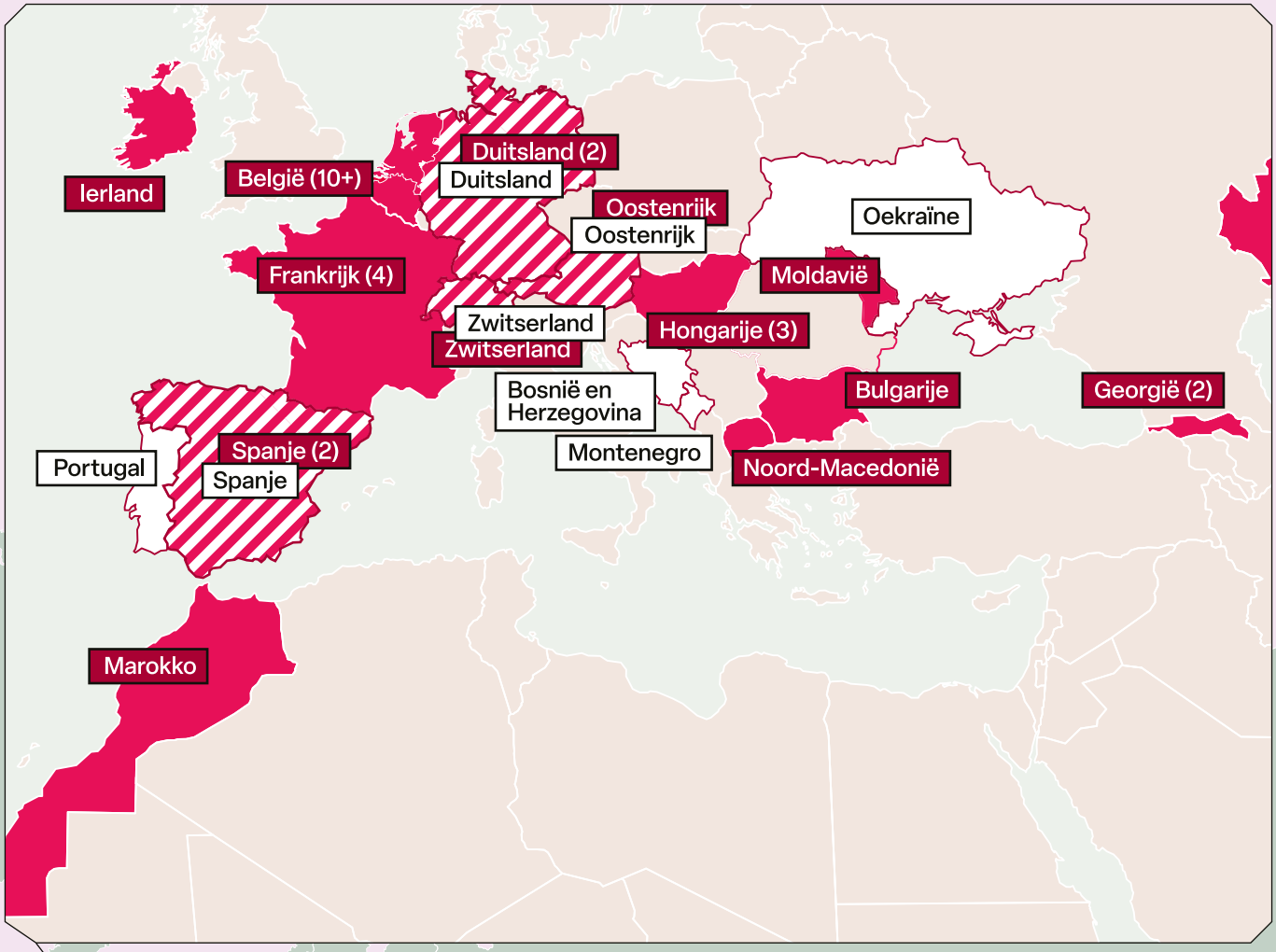
Op Europees en wereldniveau overleggen regeringsleiders of ministers van landen over kwesties als veiligheid en mensenrechten. Naast het overleg op regeringsniveau vindt parlementair ook afstemming plaats in een zogeheten parlementaire assemblee. De Nederlandse delegatie in een parlementaire assemblee bestaat altijd uit vertegen-woordigers van de Staten-Generaal, dus leden van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer.

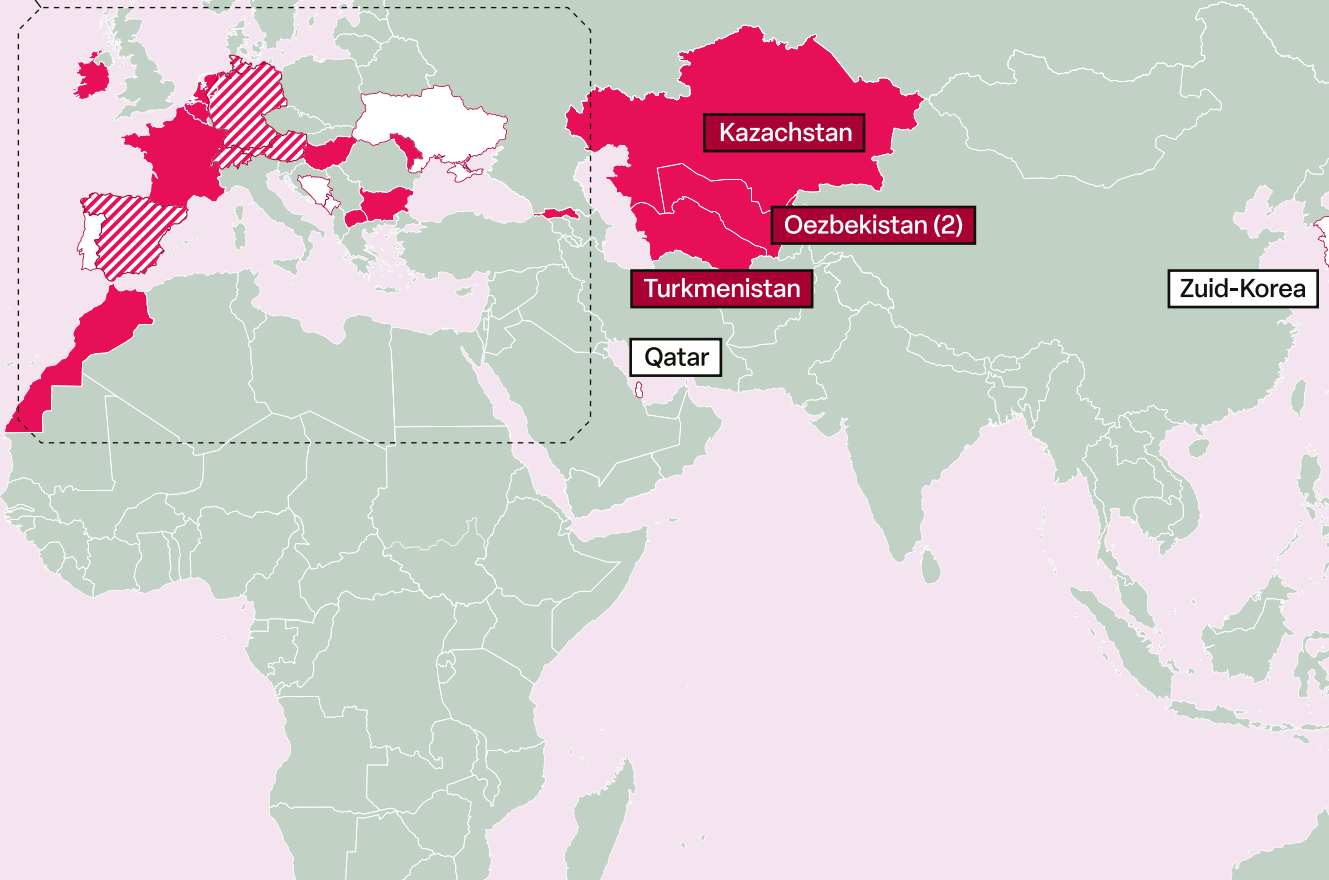
In 2024 namen de Nederlandse delegaties deel aan verschillende activiteiten van de parlementaire assemblees, zoals commissievergaderingen, werkbezoeken en andere gesprekken. Hieronder staat een overzicht van het aantal activiteiten per assemblee.

NAVO	Raad van Europa	OVSE	Benelux-parlement
18	21	33	21

Mediterrane Unie	Taalunie	Interparlementaire Unie
18	21	33

Ierland
België (10+)
Duitsland (2)
Duitsland
Oostenrijk
Oostenrijk
Oekraïne
Frankrijk (4)
Moldavië
Zwitserland
Zwitserland
Hongarije (3)
Bosnië en Herzegovina
Bulgarije
Georgië (2)
Portugal
Spanje (2)
Spanje
Montenegro
Noord-Macedonië
Marokko

Kazachstan
Oezbekistan (2)
Turkmenistan
Zuid-Korea
Qatar

‘ChristenUnie tekent **niet zomaar** bij het kruisje’

Tineke Huizinga
fractievoorzitter ChristenUnie

‘Het aannemen van de Spreidingswet was voor ons hét politieke hoogtepunt van 2024. Ik vind dat de partijen in de Eerste Kamer daarin echt hun rol hebben genomen door zuiver naar de uitvoerbaarheid en de proportionaliteit van de wetgeving te kijken. Sommige partijen hebben de grote druk van politieke belangen weerstaan en gefocust op het belang van een goede wet. Dat de Eerste Kamer instemde met deze wet stemde mij daarom hoopvol, het laat het nut zien van het instituut. Discussies over afschaffing van de Eerste Kamer begrijp ik niet zo goed. Je kijkt op een andere manier naar wet- en regelgeving dan de Tweede Kamer dat doet. Pas als je dat niet meer doet en je bijvoorbeeld verwordt tot een kopie van de Tweede Kamer, kun je gaan twijfelen aan nut en noodzaak van ons bestaan.

Waar ik in 2024 ook met gepaste trots op terugkijk, is het aannemen van de motie over het asielnoodrecht tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen. Samen met GroenLinks-PvdA hebben we er hard aan getrokken om hiervoor voldoende draagvlak te krijgen. Dat betekende heel veel kneden om de formulering zodanig te krijgen dat er een meerderheid voor gevonden kon worden. Er stond ook veel op het spel, want we waren en zijn het fundamenteel oneens met het op deze manier opzijzetten van ons democratische rechtsorde. Ik vind het niet kunnen om een crisis uit te roepen en zo beide Kamers buitenspel te zetten, omdat het je politiek beter uitkomt op dat moment. Ik zie dit overigens niet zozeer als een succes van mijn fractie of van de indieners van de motie, maar van de hele Eerste Kamer, die uiteindelijk in meerderheid voor de motie stemde.

Ook in het verbeteren van de onderwijsbegroting zag je die rol van de Eerste Kamer goed terugkomen. Hoewel deze begroting in 2025 wordt behandeld, zijn de onderhandelingen voorafgaand nog wel in 2024 gevoerd. Uiteraard lag het politieke zwaartepunt van deze onderhandelingen bij de Tweede Kamer-fractie van de ChristenUnie. Maar die onderhield hierover ook het contact met onze fractie. We tekenen niet zomaar bij het kruisje, het is ook wel voorgekomen dat we anders stemden dan onze fractie in de Tweede Kamer, omdat we een andere weging maakten. Bij het verbeteren van de onderwijsbegroting toonden we ons constructief en stelden we ook hier het landsbelang in de vorm van een minder slechte begroting voorop. We zijn er dan ook niet op uit om een kabinet te gedogen of te laten vallen, we zijn er om onze verantwoordelijkheid te nemen.

Al met al kijk ik terug op een aanzienlijk zinvoller jaar dan ik vooraf had verwacht. We begonnen 2024 als coalitiepartij, maar wisten dat we het jaar zouden eindigen als oppositiepartij. Zo’n verandering heeft in zich dat je wellicht vrijer bent in wat je in de Kamer kunt zeggen, terwijl het tegelijk weinig gewicht in de schaal legt. Maar met het aangenomen krijgen van de motie over het asielnoodrecht is gelukkig het tegendeel gebleken.’

Foto: Robin Utrecht

De Grondwet als winterdijk

Bewerking van de Willem Witteveenlezing van Maurice Adams

‘Gezegend zij het land dat kennelijk een zo vaste institutionele orde kent dat de Grondwet er geen gewoon mens interesseert’

De Nederlandse Grondwet speelde volgens Willem Witteveen slechts een beperkte rol in politiek en samenleving. Hij betitelde de Grondwet als een ‘orakeltekst’ geschikt voor ceremoniële verwijzingen, maar zonder veel bijdrage aan maatschappelijke saamhorigheid of vertrouwen in de overheid. Het ging wat hem betreft om een organisch gegroeid document, niet iets wat maakbaar is of waar staatscommissies aan moeten worden gewijd.

Nederland kent traditioneel een sobere en pragmatische constitutionele cultuur met weinig aandacht voor grondwettelijk besef, zelfs onder juristen en politici. Dit gebrek aan ‘constitutionele geletterdheid’ heeft voordelen: het voorkomt dat het constitutionele recht spanningen vergroot in tijden van sociale en economische verandering. In plaats daarvan biedt de Grondwet vooral een sober kader voor de organisatie van staatsorganen en procedures.

De afgelopen jaren is er volgens Maurice Adams echter een verandering zichtbaar in de Nederlandse constitutionele cultuur. Zaken als Urgenda en de coronamaatregelen hebben grondrechten en constitutionele normen naar de voorgrond gebracht. Daarnaast hebben recente wijzigingen in de Grondwet de relevantie ervan vergroot. Denk aan de toevoeging van een algemene bepaling over de democratische rechtsstaat en de uitbreiding van discriminatiegronden. Het publieke debat over de Grondwet is toegenomen, hoewel de daadwerkelijke kennis ervan lijkt achter te blijven. Toch lijken we ons meer bewust van een aantal waarden die de Grondwet belichaamt, zoals pluralisme en samenleven in een democratische rechtsstaat.

Verantwoordelijk taalgebruik

‘De rechtsstaat heeft haar verankering in de democratie, want wat is democratie anders dan het openbare debat over publieke aangelegenheden?’

Witteveen plaatste de Grondwet en juridische argumentatie in een bredere retorische traditie. Voor hem was retoriek een essentieel onderdeel van democratisch debat. Een goed georganiseerde retorische situatie, zoals een debat tussen regering

‘Wat is democratie anders dan het openbare debat over publieke aangelegenheden’

‘Breng de rechter niet in de verleiding het politieke proces te domineren’

en parlement, versterkt het evenwicht tussen verschillende krachten en vergroot de kans op het vinden van een overtuigende waarheid. De Grondwet is hierbij niet een sluitende verzameling regels, maar een repertoire van argumenten dat juristen en politici kunnen gebruiken om hun visie te ondersteunen.

Tegelijkertijd kan retoriek manipulatief en destructief zijn, zegt Adams. Zo analyseerde de Duits-joodse filoloog Victor Klemperer (1881-1960) het nazistische taalgebruik, waarin woorden subtiel maar effectief werden gebruikt om de samenleving te manipuleren. Taal kan volgens hem als een sluipend gif werken, waarbij negatieve bijbetekenissen langzaam gemeengoed worden. Ook in de hedendaagse politiek is retorische manipulatie zichtbaar, vooral in het gebruik van oorlogsretoriek en vijandbeelden. Deze taal kan leiden tot polarisatie en zelfs geweld, zoals de moord op de Britse politica Jo Cox in 2016 en de bestorming van het Capitool in 2021 laten zien.

Politici dragen een verantwoordelijkheid in hun taalgebruik. Retorische escalatie bedreigt niet alleen individuen, maar ook de fundamenten van de democratische rechtsstaat.

Teugels en tegenwichten

‘Breng de rechter niet in de verleiding het politieke proces te domineren’

De rechterlijke macht speelt een cruciale rol in het waarborgen van de democratische rechtsstaat. In het publieke debat wordt de rechter er echter geregeld van beschuldigd op de stoel van de wetgever plaats te nemen. Dat is vooral in zaken waarbij rechterlijke uitspraken politieke gevolgen hebben, zoals het Urgenda-arrest of de uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens over klimaatbeleid. Willem Witteveen zag dit anders: rechters treden vooral op wanneer wetgevers hun taken verwaarlozen.

Maurice Adams pleit voor een ‘dynamische rechter’ die inspeelt op de uitdagingen van de moderne tijd, zoals milieuvraagstukken, technologische ontwikkelingen en sociale risico’s. Een dergelijke rechter interpreteert complexe rechtsregels op een manier die fundamentele rechten respecteert en nieuwe juridische verhoudingen creëert. Tegelijkertijd waarschuwt Adams dat rechters het politieke proces niet mogen domineren, omdat dit het constitutionele evenwicht kan verstoren.

Het taalgebruik rondom de rechterlijke macht is van groot belang. Termen zoals ‘activisme’ ondermijnen het vertrouwen in de rechter en creëren een sfeer van verdachtmakingen. Dit soort taalgebruik werkt als een sluipend gif dat de legitimiteit van instituties aantast. Het is nuttiger om constructief te blijven nadenken over de rol van de rechter in een veranderende wereld.

‘Constitutionele’ beschavingsregels

‘Politiek mag theater zijn en hypocrisie is daarbij onvermijdelijk’

Politieke beschavingsregels, zoals gematigd taalgebruik en respect voor democratische processen, zijn essentieel voor het overleven van de democratie. Deze regels lijken vaak hypocriet, maar ze dragen bij aan politieke stabiliteit. Rituelen en gewoontes,

‘Politiek mag theater zijn en hypocrisie is daarbij onvermijdelijk’

zoals het feliciteren van politieke tegenstanders of respectvol debat in het parlement, bevorderen een cultuur van samenwerking.

Maar beschavingsregels bieden geen garanties volgens Adams. Democratische instituties en gedragsregels moeten worden gedragen door een doorleefde constitutionele cultuur. Dit vereist een brede maatschappelijke betrokkenheid en het bevorderen van kritisch burgerschap via onder meer goed onderwijs.

De Grondwet als winterdijk

'De wet is een kader, maar geen dictaat'

Willem Witteveen was een liefhebber van metaforen, het was zijn favoriete stijlfiguur. Maurice Adams besluit daarom ook met een metafoor, een die de Grondwet als een winterdijk ziet: een kader dat ruimte biedt voor vrijheid en debat, maar ook bescherming biedt tegen extremen. Tussen de winterdijk en de rivier liggen dan de uiterwaarden: die symboliseren in deze metafoor de ruimte voor grondrechten en democratisch debat, terwijl de winterdijk bescherming biedt tegen bedreigingen van de rechtsstaat. Willem Witteveen was van de uiterwaarden. Hij zag wet- en regelgeving, ook de Grondwet, in die zin als een kader, niet als een dictaat.

In tijden van crisis, zoals bij de toeslagenaffaire of coronamaatregelen, kan de Grondwet dienen als toetsingskader voor democratische waarden en mensenrechten. De rechterlijke macht speelt hierin een sleutelrol, door grenzen te stellen aan overheidsoptreden dat de vrijheid van burgersschaadt. De Grondwet kan volgens Adams alleen effectief zijn als de instituties die haar waarborgen goed functioneren. Slecht onderhoud van de constitutionele dijk kan leiden tot instabiliteit en schade waarvan het herstel meer tijd en inspanning vergt.

Tot besluit

Blijkbaar beginnen we pas te praten over de Grondwet als de democratische rechtsstaat ter discussie staat; wanneer het oude politieke handwerk op de tocht staat. Willem Witteveen had gelijk toen hij zei dat het land dat kennelijk een zo vaste institutionele orde kent dat de Grondwet er geen gewoon mens interesseert, zich gezegend mag noemen, zegt Adams. Het woordje 'kennelijk' is het springende punt in die uitspraak. Kennelijk moeten we ons op dit moment toch wel druk maken over de Grondwet en waar die voor staat.

Misschien is juist daarom de Grondwet vandaag veelvuldig voorwerp van discussie en debat, en dus ook onze verhouding daartoe. In die zin zou je het standpunt van Witteveen dat de Grondwet vooral een kader is, ook als een opdracht aan de burger kunnen zien: trek je niet terug achter de winterdijk, maar waag je naar voren om zelf stelling te nemen in de politieke en maatschappelijke controverses die onze tijd kenmerken. Wie weet kan de Grondwet daardoor beter worden gepositioneerd als een document waar de samenleving zich omheen kan verenigen. Willem Witteveen zou dat vast wel hebben zien zitten.

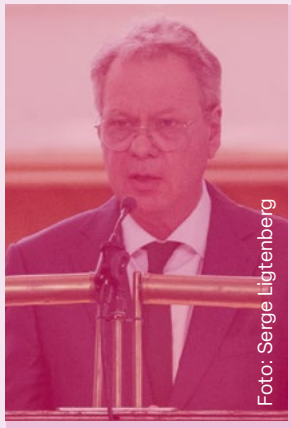

Foto: Serge Ligtenberg

Aan de hand van vijf citaten van oud-Eerste Kamerlid Willem Witteveen reflecteert Maurice Adams op de actuele rol en betekenis van de Grondwet in politiek en samenleving. Dit is een redactionele bewerking van de Willem Witteveenlezing die Adams op 3 juli hield in de Kloosterkerk in Den Haag. Zie pagina 81. Maurice Adams is hoogleraar Encyclopedie van het recht aan Tilburg Law School. Het hele essay is te lezen via de QR-code.

‘De politieke mindset bleek in 2024 weer **Randstedelijk**’

Theo Bovens
fractievoorzitter CDA

‘De Eerste Kamer is behoorlijk rolvast: als senatoren kijken we vooral of wetten deugdelijk zijn en doelmatig. Het politieke primaat ligt bij de 150 rechtstreeks gekozen Tweede Kamerleden. We zijn geen beroepsinstantie van de Tweede Kamer. Als er uit de Tweede Kamer wetsvoorstellen komen die niet bevallen, kunnen wij ze niet aanpassen. Het verwachtingspatroon mag wel iets duidelijker, ook om teleurstellingen te voorkomen. De senaat is er niet om kabinetten naar huis te sturen of wetten zomaar tegen te houden. Als wetsvoorstellen deugdelijk zijn, zijn ze deugdelijk. Doordat de huidige regering geen meerderheid heeft in de Eerste Kamer, is het niet gek dat er politiek wordt bedreven. Wat mij betreft mag het alleen wat rustiger, wat minder partijpolitiek.

Het was een jaar van interessante debatten. We kwamen meer in beeld dan ooit, onder andere doordat de NOS het debat over de Spreidingswet en de Algemene Politieke Beschouwingen live uitzond. Ik werd er op straat veel op aangesproken, het leefde duidelijk. Ik praat graag over het werk hier, toch zou ik liever iets anders belichten wat óók afgelopen jaar plaatsvond en wel buiten de senaat: ons internationale werk. Naast de tweeënhalve dag dat ik bezig ben met de Kamer, neem ik deel aan verschillende internationale parlementaire instituten.

Allereerst is dat de Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) die zo’n vier keer per jaar bij elkaar komt. Dat is best indrukwekkend. Ruim 300 volksvertegenwoordigers uit 46 lidstaten komen samen om zich te buigen over zaken die te maken hebben met de rechten van de mens, de rechtsstaat en met democratie. Dat zijn van die meta-onderwerpen die ook in de Nederlandse politiek spelen. De Raad van Europa heeft statuur, er wordt naar de resoluties geluisterd.

Dit jaar heb ik binnen PACE bijvoorbeeld het woord gevoerd over de landsgrenzen: ik vind het belangrijk dat de binnengrenzen in Europa openblijven. Ook om onze welvaart te behouden, geloof ik sterk in grensoverschrijdende samenwerking. Ik kom uit Maastricht en heb daardoor wellicht meer oog voor de grensregio. De wetgeving is wel uniform maar de mindset is Randstedelijk gericht. De accijnsverhoging op tabak is bijvoorbeeld niet heel effectief, omdat een groot deel van de Nederlanders in de grensregio’s over de grens hun rookwaar kopen.

De andere internationale parlementaire gremia waaraan ik deelneem, zijn die van de Benelux en de Nederlandse Taalunie. De laatste is politiek minder beladen maar ook relevant, we spreken over de spelling van het Nederlands en dat reikt tot in Suriname en Zuid-Afrika. In het Beneluxparlement was grensoverschrijdend werken dit jaar een belangrijk thema. In december debatteerden we over wederzijdse automatische erkenning van diploma’s en beroepskwalificaties.

Al met al moet je het internationale werk zien in het verlengde van mijn werk als senator. Ik vind het verrijkend om met mensen uit Georgië of Andorra, Monaco of Liechtenstein te praten. Je krijgt dan een bredere blik. Daar heb je wat aan bij de beschouwende kant van het parlementaire werk, want het zorgt voor verdieping. Veel van wat ik in een internationale context meemaak, vindt weer zijn weg naar de plenaire zaal van de Eerste Kamer.’

Foto: Robin Utrecht

Waarnemingsmissies

In 2024 gingen wereldwijd vier miljard mensen naar de stembus. Bij verkiezingen zijn vaak verkiezingswaarnemers aanwezig die kijken of verkiezingen open en transparant verlopen. Veel van deze waarnemingsmissies worden georganiseerd door organisaties zoals de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en de Raad van Europa. Ook parlementariërs kunnen deelnemen aan waarnemingsmissies. Verschillende Eerste Kamerleden hebben deelgenomen aan missies in onder andere Moldavië, Georgië en de Verenigde Staten.

Moldavië

Op 20 oktober konden de inwoners van Moldavië een nieuwe president kiezen en stemmen over een grondwetswijziging die de weg vrij moet maken voor het EU-lidmaatschap. Namens de OVSE waren senatoren Robert van Gasteren (BBB) en Rian Vogels (VVD) twee van in totaal 300 internationale waarnemers. De opkomst was met 51,7% hoger dan bij de vorige twee presidentsverkiezingen. Een complicerende factor was het grote aantal Moldaviërs dat in het buitenland verblijft of woont. Speciaal voor deze groep waren er 231 stembureaus geopend in het buitenland en was het in zes landen mogelijk per post te stemmen.

Van tevoren waren er zorgen om Russische inmenging in de verkiezingscampagne. Ook waren er gegronde vermoedens van grootschalig ronselen van stemmen. Niettemin was de conclusie van de waarnemingsmissie dat de verkiezingen op de dag zelf grotendeels ordentelijk en eerlijk zijn verlopen en efficiënt en professioneel waren georganiseerd.

Georgië

De parlementsverkiezingen in Georgië waren op 26 oktober. De opkomst was bijna 59% en de verkiezingen werden gewonnen door de partij Georgische Droom met 55% van alle stemmen. In totaal waren er 529 internationale waarnemers. Senatoren Farah Karimi (GroenLinks-PvdA) en Rian Vogels (VVD) waren in Georgië als lid van de waarnemingsmissie van de OVSE. Senatoren Tekke Panman (BBB) en Janny Bakker-Klein (CDA) waren gedetacheerd bij ODIHR, het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten van de OVSE.

Volgens de waarnemers waren de verkiezingen goed georganiseerd en competitief, omdat kiezers de keuze hadden uit achttien politieke partijen die over het algemeen ook vrijelijk campagne konden voeren. Georgische Droom had echter voordeel van onder andere aanzienlijk meer financiële middelen en het gebruik van eigen media en tv-zenders. Overheidsmedewerkers werden onder druk gezet en er was geen eerlijk en gelijk speelveld voor de oppositie. Polarisatie en agressieve en negatieve campagneretoriek ontsierden de verkiezingen.

Verenigde Staten

Op 5 november 2024 gingen de inwoners van de Verenigde Staten naar de stembus om een nieuwe president te kiezen. Donald Trump kwam als winnaar uit de strijd. Ook stemden ze over 32 senatoren, 435 leden van het Huis van Afgevaardigden en lokale functionarissen onder wie rechters.

Zes senatoren namen deel aan de OVSE-missie die de grootste was in de geschiedenis van de OVSE: Boris Dittrich (D66), Robert van Gasteren (BBB), Farah Karimi (GroenLinks-PvdA, delegatieleider), Jeroen Recourt (GroenLinks-PvdA), Madeleine van Toorenburg (CDA) en Rian Vogels (VVD). Ze constateerden dat de presidentsverkiezingen zeer competitief waren en dat de campagne werd gekenmerkt door diepe polarisatie en harde en confronterende retoriek.

Het vertrouwen van het publiek werd ondermijnd door desinformatiecampagnes en politiek geweld. De verkiezingswaarnemers stelden verder vast dat de verkiezingen efficiënt en professioneel waren georganiseerd. Wel waren bedreigingen, pesterijen en geweld tegen verkiezingsfunctionarissen een bron van ernstige zorg. Dit maakte het werven van verkiezingsmedewerkers tot een uitdaging, zagen zij.

Verkiezingsborden in de buurt van stemlokalen in de Verenigde Staten

Personalia 2024

Senator Tiny Kox werd bij zijn afscheid geridderd en kreeg een staande ovatie

In 2024 verlieten drie senatoren de Eerste Kamer en werden evenzoveel nieuwe leden geïnstalleerd.

Tiny Kox (SP) nam op 13 februari afscheid van de Eerste Kamer. Hij was ruim twintig jaar, van 10 juni 2003 tot en met 12 februari 2024, lid van de Eerste Kamer. Sinds 2019 was Kox de nestor van de Kamer, het langstzittende lid. Van 2022 tot 2024 was Kox bovendien President van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa. Kox werd bij zijn afscheid van de Kamer benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Pim Walenkamp (BBB) stopte 1 februari als lid van de Eerste Kamer. Walenkamp was sinds 13 juni 2023 lid van de BBB-fractie van de Eerste Kamer en voerde het woord over onderwijs en media.

Op 6 februari werd zijn opvolger, **Robbert Lievense** (BBB), geïnstalleerd. Hij is strategisch adviseur bij de gemeente Noord-Beveland en heeft een pension in Zierikzee. Hij hield zijn maidenspeech op 26 november 2024 bij de plenaire behandeling van de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie.

Op de dag dat Tiny Kox afscheid nam, 13 februari, is **Lies van Aelst** (SP) geïnstalleerd als zijn opvolger. Van Aelst is directeur van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies. Zij hield haar maidenspeech op 27 februari 2024 bij de plenaire behandeling van de Wet toezicht gelijke kansen bij werving en selectie.

Caspar van den Berg (VVD) stopte op 10 september als senator. Van den Berg was sinds 18 januari 2022 lid van de Eerste Kamer. Hij voerde het woord over binnenlandse zaken, justitie en hoger onderwijs.

Op 24 september werd zijn opvolger geïnstalleerd, **Cees van de Sanden** (VVD). Hij is advocaat op het gebied van bestuurs-, milieu- en omgevingsrecht. Van de Sanden was al eens tijdelijk lid van de Eerste Kamer, van 27 juni 2023 tot 12 oktober 2023. Hij hield in die periode zijn maidenspeech bij het Initiatiefvoorstel-Van Weyenberg en Maatoug Wet werken waar je wilt.

Herdacht in 2024

Dries van Agt (middenvoor) tijdens een debat in de Eerste Kamer

De Eerste Kamer heeft de goede gewoonte om oud-leden na hun overlijden te herdenken in de plenaire vergadering. Ook oud-premiers, ministers van staat en buitenlandse staatshoofden worden herdacht. In die gevallen spreekt de minister-president.

5 februari overleed oud-premier **Dries van Agt**. De Eerste Kamer herdacht hem op 27 februari. Voorzitter Jan Anthonie Bruijn zei: 'De kleurrijke en eigenzinnige Van Agt maakte in de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig deel uit van het landbestuur. Het waren roerige tijden, waarin Nederland sterk veranderde.' Premier Mark Rutte zei: 'Een gesprek met Dries van Agt was altijd genoeglijk, nooit saai en er viel ook steevast wat te lachen. Ook als het gesprek scherp was en dat was vaak genoeg het geval.'

29 december 2023 overleed **Doeke Eisma** (D66). Eisma was ruim zes jaar lid van de Eerste Kamer, van 11 mei 1971 tot 20 september 1977, waarvan drie jaar als fractievoorzitter. De Eerste Kamer herdacht hem op 6 februari. Voorzitter Bruijn citeerde Eisma's vriend, partijgenoot én oud-senator Jan Terlouw, die hem omschreef als 'een warme man, opgeruimd, hartelijk, trouw aan zijn woord en altijd een luisterend oor voor andere opvattingen.'

13 maart overleed **Pol de Beer** (VVD), lid van 10 januari tot 13 juni 1995 en van 5 september 1995 tot 10 juni 2003. De Eerste Kamer herdacht hem op 23 april. De Beer schreef begin jaren zestig het pamflet 'Wat iedere katholiek moet weten over de VVD'. Eerste Ondervoorzitter Mei Li Vos tijdens de herdenking: 'Dat hij de noodzaak voelde dit te schrijven, geeft maar weer eens aan hoe verzuild de Nederlandse samenleving én politiek in die tijd was.'

19 mei overleed **Dick Kuiper** (CDA), lid van 13 september 1983 tot en met 13 juni 1995. De Eerste Kamer herdacht hem op 11 juni. Voorzitter Jan Anthonie Bruijn citeerde oud-Kamervoorzitter Herman Tjeenk Willink, die bij het afscheid van Kuiper van de Eerste Kamer zei dat Kuiper een liefhebber was van het politieke debat: scherpzinnig, alert en geestig.

13 juni overleed **Gert van den Berg** (SGP), lid van 13 juni 1995 tot 7 juni 2011. De Eerste Kamer herdacht hem op 9 juli. 'Als burgemeester leerde hij coalities van zeer uiteenlopende politieke geledingen bij elkaar te houden, wat hem ook van pas kwam in de Eerste Kamer,' zei de Kamervoorzitter tijdens de herdenking.

13 november overleed **Paul Peters** (SP). Hij was vier jaar lid van de Eerste Kamer, van 12 juni 2007 tot 7 juni 2011. Peters is herdacht op 3 december. Bruijn zei tijdens de herdenking: 'Paul Peters stond in de Eerste Kamer bekend als een wetenschapper en activist met een scherp oog voor de praktische uitwerking van wetten en regels.'

29 november overleed **Jan Hendrikx** (CDA), Eerste Kamerlid van 12 juni 2007 tot 7 juni 2011. Hendrikx is herdacht op 17 december. De Kamervoorzitter zei: 'Jan Hendrikx stond bekend als een bekwaam bestuurder, intermediair en bruggenbouwer. Hij was op veel terreinen een stille kracht die achter de schermen standpunten bij elkaar bracht en velen van wijze adviezen bediende.'

De organisatie van de Eerste Kamer

Om het werk van de Eerste Kamer in goede banen te leiden, kent de Kamer een politieke en een ambtelijke organisatie. De politieke organisatie bestaat uit de plenaire vergadering, de commissies, het College van Voorzitter en Ondervoorzitters, het College van fractievoorzitters en de fracties. De ambtelijke organisatie (de griffie) ondersteunt het werk van de Eerste Kamer en haar commissies. Aan het hoofd van de griffie staat de Griffier die leidinggeeft aan de inhoudelijke, organisatorische en facilitaire ondersteuning van alle Kamerleden.

Politieke organisatie

Het College van Voorzitter en Ondervoorzitters heeft als een soort dagelijks bestuur namens de Kamer toezicht op zaken als de afhandeling van verzoeken op basis van de Wet open overheid en financiën. Ook het sluiten van contracten voor huisvesting, catering en schoonmaak zijn aan deze commissie gedelegeerd. Veel van deze taken zijn in de praktijk gemandateerd aan de Griffier.

De Eerste Kamer bestaat uit een politieke en een ambtelijke organisatie

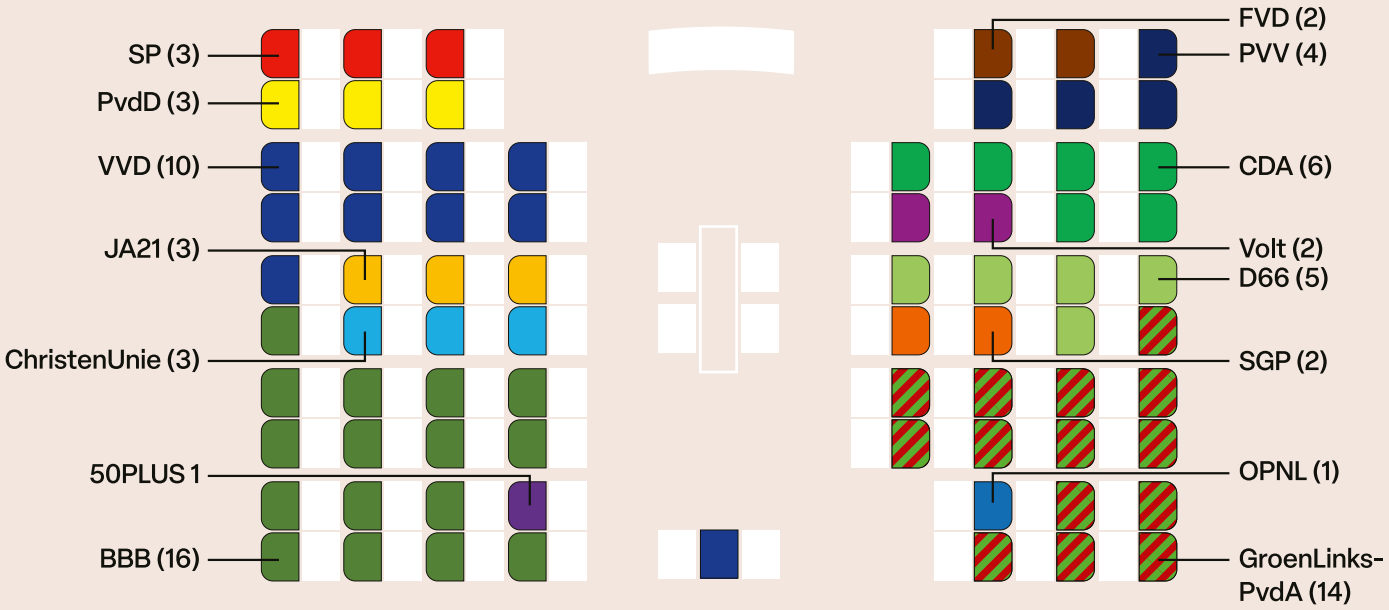
De Kamervoorzitter wordt bijgestaan door het College van fractievoorzitters. Dit college bestaat uit alle fractievoorzitters. De Ondervoorzitters van de Kamer kunnen de vergaderingen van het college bijwonen. Het college ondersteunt en adviseert de Kamervoorzitter bij het leiden van de werkzaamheden van de Kamer. Een belangrijke taak van het college is de advisering van de Kamervoorzitter over de agenda van de plenaire vergadering.

Een groep personen die via de kandidatenlijst van één partij zijn verkozen, wordt aangeduid als fractie. Fracties worden politiek geleid door een fractievoorzitter. In de fractievergadering bepalen fracties welk standpunt zij zullen innemen met betrekking tot de onderwerpen die op de agenda van de plenaire vergadering en de commissievergaderingen staan.

Ambtelijke organisatie

De griffie is de ambtelijke organisatie die de Eerste Kamer en haar commissies bij de uitvoering van haar (grond)wettelijke taken ondersteunt. In september 2020 is de organisatie van de griffie op een aantal onderdelen aangepast en is het aantal medewerkers gegroeid. Het doel van de aanpassingen is het creëren van een flexibele en wendbare professionele organisatie, met ruimte voor meer balans tussen het werk en de privésituatie van griffiemedewerkers en met tijd voor opleidingen en persoonlijke ontwikkeling.

Zetelverdeling

Personeelsopbouw

81

medewerkers

2024	
2023	75
2022	72
2021	70
2020	57

45,7 / 54,3

man (%) vrouw (%)

	man (%)	vrouw (%)
2024		
2023	45,3	54,7
2022	44,4	55,6
2021	45,7	54,3
2020	47,4	52,6

50 %

5,7

dienstjaren

2024	
2023	6,6
2022	7,7
2021	7,8
2020	11

45,5

leeftijd

2024	
2023	46,2
2022	47,7
2021	48,2
2020	49,6

Financiën

De uitgaven van de Eerste Kamer in 2024 bedroegen ruim 25,5 miljoen euro. De Eerste Kamer legt de begroting van de kosten voor haar functioneren vast in de zogeheten raming. Deze wordt opgesteld onder verantwoordelijkheid van het College van Voorzitter en Ondervoorzitters. De commissie voor Binnenlandse Zaken bereidt de raming voor. De Eerste Kamer stelt de raming plenair vast en zendt de raming vervolgens voor 1 juli naar de regering zodat deze kan worden opgenomen in de begroting voor de Staten-Generaal voor het volgende jaar. De raming voor het jaar 2025 is op 16 april 2024 als hamerstuk in de Eerste Kamer aanvaard.

Financiële ondersteuning

Per 1 januari 2024 is op voorstel van senator Van Meenen (D66) de financiële ondersteuning van Eerste Kamerfracties verruimd. Alleen de fractie van de PVV stemde tegen. Het budget voor fractieondersteuning is met dit voorstel verhoogd van 683.000 euro naar 2.276.010 euro. Met de verruiming kunnen alle fracties minimaal 1 fte aan medewerkers extra in dienst nemen. Het budget voor de fractieondersteuning wordt jaarlijks geïndexeerd.

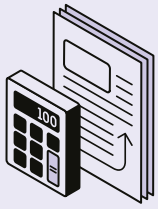
Foto: Serge Ligtenberg

Coördinator facilitaire zaken Ronald Plugge neemt na ruim 37 jaar afscheid van de Eerste Kamer

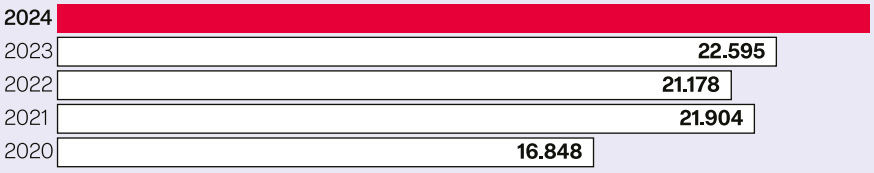
Uitgaven

bedragen x € 1.000

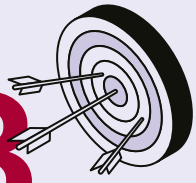
25.531

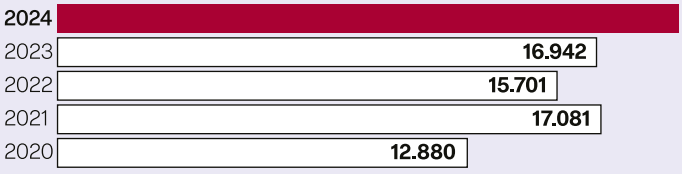
uitgaven totaal

19.548

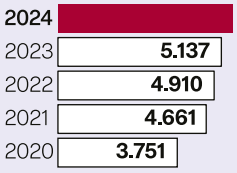
organisatie
Eerste Kamer

5.495

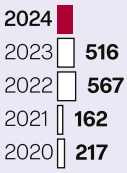
vergoedingen
Eerste Kamerleden

488

Verenigde Vergadering

De Eerste Kamer bezoeken

De Eerste Kamer komt wekelijks op dinsdag bijeen. Dan vinden de plenaire vergadering en commissievergaderingen plaats. In de week ervoor wordt bekend hoe de agenda voor die dag eruit zal zien. Een enkele keer vergadert de Eerste Kamer ook op maandag.

Alle vergaderingen zijn openbaar, op een enkele uitzondering na wanneer (een deel van) een vergadering vertrouwelijk is. Geïnteresseerden kunnen de vergaderingen volgen in het gebouw van de Eerste Kamer of via de livestreams op de website: www.eerstekamer.nl. Buiten de dinsdagen geeft ProDemos, Huis voor democratie en rechtsstaat, rondleidingen door de Eerste Kamer.

Bezoekadres

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
Alle bezoekersinformatie staat hier:

Contact

Het algemene telefoonnummer van de Eerste Kamer der Staten-Generaal is 070 - 312 9200.

U kunt ook contact opnemen door een bericht te sturen aan postbus@eerstekamer.nl.

Correspondentieadres

Eerste Kamer
Postbus 20017
2500 EA Den Haag

Vragen voor een Kamerlid, een fractie of een commissie kunt u ook rechtstreeks stellen. Alle contactinformatie staat hier:

Prinsjesdag bijwonen

De gezamenlijke vergadering van de Eerste en Tweede Kamer, zoals op Prinsjesdag, heet Verenigde Vergadering. De Voorzitter van de Eerste Kamer leidt deze vergadering. Elk jaar mag een aantal mensen in de Koninklijke Schouwburg aanwezig zijn als de koning de troonrede uitspreekt. Als u de Verenigde Vergadering op Prinsjesdag wilt bijwonen, kunt u een schriftelijk verzoek indienen. Daarvoor stuurt u een mail aan de griffier van de Eerste Kamer via protocol@eerstekamer.nl. Houd rekening met een wachtlijst van enkele jaren. Als u op de wachtlijst staat, dan moet u uw aanmelding jaarlijks opnieuw bevestigen.

Foto: Jeroen van der Meyde

Minister-president Rutte verlaat de plenaire zaal na zijn laatste debat in de Eerste Kamer

Foto: Robin Utrecht

De medewerkers van de Eerste Kamer in de plenaire zaal

Foto: Henriëtte Guest

Colofon

Hoofdredactie
Annelies Pilon, Irene Start

Redactieteam
Marco Buzing, Kim van Dooren, Laurens Dragstra, Tim Fonck, Helene de Man

Interviews
Irene Start, Marco Buzing

Overige teksten
Annelies Pilon

Fotografie
Henriëtte Guest, Hans Kouwenhoven, Serge Ligtenberg, Jeroen van der Meyde, Robin Utrecht, Nationaal Archief, Ministerie van Defensie

Fotoredactie
Elise de Bruin, Eline Kramp

Ontwerp en opmaak
Ontwerpwerk, Den Haag

Druk
StyleMathôt, Haarlem